

Գեղարքունիքի մարզի Ճամբարակ համայնքի Աղբերք
ցյուղի 20-րդ փողոց 51/1-51/5 հողամասեր հասցեում
արևային ֆոտովոլտային էլեկտրակայանի կառուցման

ՇՄԱԳ հաշվետվություն
2024թ. մայիս

**ԳԵՂԱՐՔՈՒՆԻՔԻ ՄԱՐԶԻ ՃԱՄԲԱՐԱԿ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԱՂԲԵՐՔ
ԲՆԱԿԱՎԱՅՐԻ 20-ՐԴ ՓՈՂՈՑ 51/1, 51/2, 51/3, 51/4, 51/5
ՀՈՂԱՄԱՍԵՐ ՀԱՍՑԵՈՒՄ ԱՐԵԱՅԻՆ ՖՈՏՈՎՈԼՏԱՅԻՆ
ԿԱՅԱՆԻ ԿԱՌՈՒՑՄԱՆ**

**ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅԱՆ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ
(ՇՄԱԳ) ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ**

Կատարող՝

«Քոնսեկոարդ» ՍՊԸ տնօրեն՝

Վ. Թևոսյան

Երևան, 2024թ.

ՀԱՊԱՎՈՒՄՆԵՐԻ ՑԱՆԿ

ՇԿ	Շինարարության կապալառու
ԲՀՏ	Բնապահպանության և հանքարդյունաբերության տեսչություն
ՇՄՍԱԳ	Շրջակա միջավայրի վրա և սոցիալական ազդեցության գնահատում
ԲՍԿՊ	Բնապահպանական և սոցիալական կառավարման պլան
ԱԱՇՄ	Առողջություն, անվտանգություն, շրջակա միջավայր
ԻԳ	Իրականացնող գործակալություն
կՎ	Կիլովոլտ
կՎտժ	կիլովատտ-ժամ
ՏԻՄ	Տեղական ինքնակառավարման մարմին
ՄՎտժ	Մեգավատտ-ժամ
ԲՆ	Բնապահպանության նախարարություն
ՍԿ	Սպասարկման (շահագործման) կապալառու
ՕՀԳ	Օդային հաղորդման գիծ
ԾԱԱ	Ծրագրի ազդակիր անձինք
ՖՄՌ	Ֆիզիկական մշակութային ռեսուրսներ
ԱՊՄ	Անհատական պաշտպանության միջոցներ
ՀՀ	Հայաստանի Հանրապետություն
ՊՈԱԿ	Պետական ոչ առևտրային կազմակերպություն

ԲՈՎԱՆՂԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1.	ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ	6
2.	ՆԱԽԱՏԵՍՎՈՂ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ՆՊԱՏԱԿԸ.....	6
3.	ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ՕՐԵՆՍԴՐԱԿԱՆ ԵՎ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐԸ	7
3.1.	ՀՀ ազգային օրենսդրությունը.....	7
3.2.	Հայաստանի Հանրապետության մասնակցությունը միջազգային նապահպանական կոնվենցիաներին.....	15
3.3.	Վարչական (կազմակերպական) շրջանակը.....	17
4.	ՆԱԽԱՏԵՍՎՈՂ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ԵՆԹԱԿԱ ՏԱՐԱԾՔԻ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ	20
5.	ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՀԱՄԱՌՈՏ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ.....	25
5.1.	Աշխարհագրական դիրքը և ռելիեֆը.....	25
5.2.	Մեյամիկա և երկրաբանություն.....	25
5.3.	Հիդրոերկրաբանություն	30
5.4.	Կլիմա և օդային ավազան.....	30
5.5.	Մթնոլորտային օդ.....	33
5.6.	Աղմուկ և թրթռում	34
5.7.	Մակերևութային ջրերի որակի բնութագիրը	35
5.8.	Ջրային ռեսուրսներ.....	35
5.9.	Հողային ռեսուրսներ.....	39
5.10.	Բուսական և կենդանական աշխարհ	41
5.10.1	Բուսական աշխարհ.....	41
5.10.2	Կենդանական աշխարհ.....	43
5.11.	Բնության հատուկ պահպանվող տարածքներ	45
5.12.	Պատմամշակութային և բնության հուշարձաններ	45
5.13.	Բնության հուշարձաններ.....	47
5.14.	Սոցիալական և մշակութային ռեսուրսներ	48
6.	ՆԱԽԱՏԵՍՎՈՂ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ, ՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ԵՎ ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱԿԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԸ.....	53
6.1.	Նախատեսվող գործունեության բնութագիրը.....	53
6.2.	Տեխնիկական և տեխնոլոգիական լուծումներ.....	53
6.3.	Տեխնիկա-տրանսպորտային միջոցներ	55
6.4.	Նախատեսվող գործունեության իրականացման ժամանակացույցը.....	55
7.	ԱՅԼԸՆՏՐԱՆՔՆԵՐԻ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ	56

7.1. <<Ոչ մի գործողություն>> այլընտրանքային տարբերակ	56
7.2. Ծրագրի առավելությունները	57
8. ՕԳՏԱԳՈՐԾՎՈՂ ԲՆԱՌԵՍՈՒՐՄՆԵՐ ԵՎ ՆՅՈՒԹԵՐ	57
8.1. Ջուր.....	57
8.2. Օգտագործվող նյութեր, ...	58
9. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՎՐԱ ԿԱՆԽԱՏԵՄՎՈՂ ՀՆԱՐԱՎՈՐ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ՓՈՒՆՀԱՏՈՒՑՄԱՆ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԸ.....	59
9.1. Շինարարական փուլի ազդեցությունը և մեղմող միջոցառումները	59
9.1.1. Օդային ավազան.....	59
9.1.2. Ջրային ավազան.....	61
9.1.3. Թափոնների կառավարում	61
9.1.4. Հողային ռեսուրսներ	62
9.1.5. Կենսաբազմազանություն	62
9.1.6. Պատմամշակութային հուշարձաններ	64
9.1.7. Էկոլոգիապես զգայուն տարածքներ	64
9.1.8. Արտակարգ իրավիճակներ.....	64
9.1.9. Աղմուկ և թրթռում	65
9.1.10. Սոցիալական ազդեցությունների մեղմացումը շինարարության փուլում	66
9.1.11. Աշխատանքի անվտանգություն և առողջություն	66
9.1.12. Հակահրդեհային միջոցառումներ.....	67
9.1.13. Բարեկարգում և կանաչապատում	68
9.2. Բնապահպանական ազդեցությունները և դրանք մեղմող միջոցառումները կայանի շահագործման փուլում	68
9.2.1. Օդային ավազան.....	68
9.2.2. Ջրային ռեսուրսներ.....	68
9.2.3.Թափոնների կառավարում.....	68
9.2.4. Հողային ռեսուրսներ	69
9.2.5. Կենսաբազմազանություն.....	69
9.2.6. Աղմուկ.....	69
9.3. Տարածքի վերականգնում կայանի շահագործումից հետո.....	70
9.4. Սոցիալական ծրագիր.....	70
9.5. Սոցիալական ազդեցությունը և մեղմացնող միջոցառումներ	70
9.5.1. Հետազոտության մեթոդաբանությունը.....	70
10. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻՆ ՀԱՍՑՎՈՂ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎՆԱՍԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ	71

11. ՌԻՍԿԵՐԻ ՆՎԱԶԵՑՄԱՆ ԵՎ ՄՈՆԻԹՈՐԻՆԳԻ ՊԼԱՆ.....	73
12. ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ ՀԱՆՐՈՒԹՅԱՆ ԾԱՆՈՒՑՄԱՆ, ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԼՍՈՒՄՆԵՐԻ ԵՎ ՏԵՂԱԿԱՆ ԻՆՔՆԱԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԻ ՆԱԽՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԶԱՅՆՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ	74
ՀԱՎԵԼՎԱԾ 1՝ ԲՆԱՊԱՀՊԱՆԱԿԱՆ ԵՎ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՊԼԱՆ. ՄԵՂՄԱՑՆՈՂ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐ	75
ՀԱՎԵԼՎԱԾ 2՝ ԱՆՇԱՐԺ ԳՈՒՅՔԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱՆՑՄԱՆ ՎԿԱՅԱԿԱՆՆԵՐ	92
ՀԱՎԵԼՎԱԾ 3՝ «ՀԷՑ»ՓԲԸ-Ի ՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆԱՆ ՊԱՅՄԱՆ	102
ՀԱՎԵԼՎԱԾ 4՝ ԷԼԵԿՏՐԱԷՆԵՐԳԻԱՅԻ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ԼԻՑԵՆԶԻԱ.....	104
ՀԱՎԵԼՎԱԾ 5՝ ՊԵՏԱԿԱՆ ՌԵԳԻՍՏՐԻ ՎԿԱՅԱԿԱՆ.....	111
ՀԱՎԵԼՎԱԾ 6՝ ՀՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ.....	113

1. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

Ձեռնարկող	«ՍՈԼԱՐ ՖԱՐՄ» ՍՊԸ Տնօրեն՝ Կարեն Հայկի Արաբյան
Ձեռնարկողի իրավաբանական հասցեն	ՀՀ ք. Երևան, Վ. Սարգսյան փ. / 2 / 10 / 98 տարածք Կենտրոն
Ձեռնարկողի էլեկտրոնային հասցե	karen.arabyan@ambercapital.am
Պետական ռեգիստրի գրանցման համարը	286.110.1062717
Գրանցման տարեթիվը	11.03.2019թ.
Նախատեսվող գործունեության անվանումը	Գեղարքունիքի մարզի Ճամբարակ համայնքի Աղբերք գյուղի 20-րդ փողոցի 51/1, 51/2, 51/3, 51/4, 51/5 հողամասեր հասցեում արևային ֆոտովոլտային էլեկտրակայանի կառուցում (արևային էլեկտրակայաններ՝ 3 հա եւ ավելի տարածք զբաղեցնող)
Նախատեսվող գործունեության նպատակը	Արևային ֆոտովոլտային էլեկտրակայանի կառուցում
Նախատեսվող գործունեության իրականացման վայրը	ՀՀ Գեղարքունիքի մարզ, համայնք Ճամբարակ, Աղբերք գյուղի 20-րդ փողոցի 51/1, 51/2, 51/3, 51/4, 51/5 հողամասեր
ՇՄԱԳ հաշվետվության մշակող	«Քոնսեկոարդ» ՍՊԸ

2. ՆԱԽԱՏԵՍՎՈՂ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ՆՊԱՏԱԿԸ

Նախատեսվող կայանը կառուցվելու է սեփականության իրավունքով «ՍՈԼԱՐ ՖԱՐՄ» ՍՊԸ պատկանող հողամասում, որը գտնվում է Գեղարքունիքի մարզի Ճամբարակ խոշորացված համայնքի Աղբերք բնակավայրի 20-րդ փողոցի 51/1, 51/2, 51/3, 51/4, 51/5 հասցեում: Տարածքի ընդհանուր մակերեսը կազմում է 7.34 հա (վկայականները ներկայացված են Հավելված 2-ում): Նշված տարածքում նախատեսվում է կառուցել 5000 կՎտ հզորության արևային ֆոտովոլտային էլեկտրակայան և 110/2x0.8 ԿՎ լարման տրանսֆորմատորային ենթակայան, այնուհետև ենթակայանը միացնել «Կապուտակ» 110կՎ ՕԳ-ի թիվ 220 միջանկյալ հենարանին՝ ներանցման եղանակով (մոտ 20մ), դեպի արևային կայանի տարածքում կառուցվող ենթակայանի 110կՎ պորտալ: Նախատեսվող արևային կայանի նպատակը էլեկտրաէներգիայի արտադրությունն է:

Հանրային ծառայությունները կարգավորող հանձնաժողովի 2022թ. դեկտեմբերի 28-ի, №573-Ա որոշման համաձայն՝ «ՍՈԼԱՐ ՖԱՐՄ» ՍՊԸ ընկերությանը տրամադրվել է ԼԷ№0717 էլեկտրաէներգիայի արտադրության լիցենզիա՝ մինչև 2044թ. դեկտեմբերի 29-ը գործողության ժամկետով (Հավելված 4): «ՍՈԼԱՐ ՖԱՐՄ» ՍՊԸ ընկերությունը

դիտարկում է արևային էլեկտրակայանի արտադրած էներգիայի վաճառք՝ երկարաժամկետ ժամանակահատվածում: Այն էներգետիկ համակարգի կայունությանը նպաստող ծրագիր է, ինչպես նաև այլընտրանքային էներգետիկայի ոլորտում ներդրում, որը դրական ազդեցություն կունենա երկրում տնտեսական, բնապահպանական, էներգետիկ և ռազմավարական ուղղությունների զարգացման վրա:

Ներկայումս, նշված տարածքում չի իրականացվում որևէ գործունեություն: Տարածքը ամայի է և ներկայացված գործունեության արդյուքնում չեն կառուցվելու այլ շինություններ:

3. ԲԱՂԱՔԱԿԱՆ, ՕՐԵՆՍԴՐԱԿԱՆ ԵՎ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐԸ

Սույն գլուխը ներկայացնում է արևային կայանների շինարարությանն ու շահագործմանն առնչվող շրջակա միջավայրի վրա ազդեցությունը կարգավորող ազգային և միջազգային իրավական և մեթոդական փաստաթղթերը, ներառյալ բնապահպանական քաղաքականությունը, շրջանակային և ճյուղային օրենսդրական ակտերը՝ հողային հարաբերությունների, առողջության և անվտանգության հարցերով:

3.1. ՀՀ ազգային օրենսդրությունը

Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրություն

Ըստ ՀՀ Սահմանադրության (ընդունվել է 1995թ., փոփոխվել 2005 և 2015 թվականներին) 10-րդ հոդվածի “Պետությունն ապահովում է շրջակա միջավայրի պահպանությունը և վերականգնումը, բնական պաշարների ողջամիտ օգտագործումը”:

Հոդված 33.2-ով սահմանված է որ. “Յուրաքանչյուր ոք իրավունք ունի ապրելու իր առողջությանը և բարեկեցությանը նպաստող շրջակա միջավայրում, պարտավոր է անձամբ և այլոց հետ համատեղ պահպանել և բարելավել շրջակա միջավայրը”:

1991 թվականից առ այսօր ավելի քան 25 օրենսգրքեր և օրենքներ են ընդունվել, որոնք կարգավորում են շրջակա միջավայրի հետ կապված իրավահարաբերությունները:

Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և պաշտպանության մասին համապատասխան ազգային օրենքը հետևյալն է.

✓ Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման վերաբերյալ օրենք և փորձագիտական հետազոտություն (հունիսի 22, 2014):

Կարևոր է նաև հաշվի առնել բնապահպանական որոշող կարգավորող հետևյալ իրավական ակտերը.

➤ «Բնության հատուկ պահպանվող տարածքների մասին» ՀՀ օրենքը (1991, թարմացված 2006-ին),

➤ ՀՀ բնակչության սանիտարահամաձարակային անվտանգությունն ապահովող օրենք (1992),

- «Մթնոլորտային օդի պահպանության մասին օրենք» (1994 թ.),
- «Պատմության և մշակույթի անշարժ հուշարձանների ու պատմական միջավայրի պահպանության և օգտագործման մասին» ՀՀ օրենք (1998),
- «Բնապահպանական և բնօգտագործման վճարների մասին» ՀՀ օրենք (1998),
- «Բուսական աշխարհի մասին» (1999) օրենք,
- «Կենդանական աշխարհի մասին» օրենք (2000),
- «ՀՀ հողային օրենսգիրք» (2001),
- «Հիդրոօթերևութաբանական գործունեության մասին» ՀՀ օրենքը (2001),
- «Բնապահպանական կրթության մասին» ՀՀ օրենք (2001),
- «Ընդերքի մասին օրենսգիրքը» (2002),
- «ՀՀ ջրային օրենսգիրք» (2002),
- «Սեյսմիկ պաշտպանության մասին» ՀՀ օրենքը (2002),
- «Թափոնների մասին» օրենք (2004),
- «Ջրօգտագործողների միությունների և ընկերությունների մասին» օրենքը (2002),
- «Բնապահպանական վերահսկողության մասին» օրենք (2005),
- «Անտառային օրենսգիրքը» (2005),
- «Բնապահպանական վճարների դրույքաչափերի մասին» ՀՀ օրենքը (2006),
- «Տրանսպորտի մասին» ՀՀ օրենք (1998),
- «Ավտոմոբիլային ճանապարհների մասին» ՀՀ օրենք (1996),
- «Ջրի ազգային ծրագրի մասին» ՀՀ օրենքը (2006),
- «Սևանա լճի մասին ՀՀ օրենքը (2001),
- «Հողօգտագործման հսկողության և պաշտպանության մասին» ՀՀ օրենքը (2008 թ.),
- «Հանրային ծանուցման և քննարկումների իրականացման կարգը սահմանելու մասին» ՀՀ կառավարության 2014 թ. նոյեմբերի 19-ի N 1325-N որոշում,
- 2002 թվականի մայիսի 30-ի՝ «Սևան ազգային պարկ» պետական հիմնարկը վերակազմակերպելու, «Սևան ազգային պարկի և «Սևան» ազգային պարկ» ՊՈԱԿ-ի կանոնադրությունը հաստատելու մասին 927-Ն որոշում,
- 2014 թվականի սեպտեմբերի 25-ի՝ ՀՀ բնության հատուկ պահպանվող տարածքների ռազմավարությունը, պահպանության և օգտագործման բնագավառում պետական ծրագիրը և միջոցառումները հաստատելու մասին 1059-Ա որոշում,
- «Հայաստանի Հանրապետության կենդանիների Կարմիր գիրքը հաստատելու մասին» ՀՀ կառավարության 2010 թվականի հունվարի 29-ի N 71-Ն որոշում,
- «Հայաստանի Հանրապետության բույսերի Կարմիր գիրքը հաստատելու մասին» ՀՀ կառավարության 2010 թվականի հունվարի 29-ի N 72-Ն որոշում,
- «Հայաստանի Հանրապետության բուսական աշխարհի օբյեկտների

պահպանության եվ բնական պայմաններում վերարտադրության նպատակով դրանց
օգտագործման կարգը սահմանելու մասին» ՀՀ կառավարության 2014 թվականի
հուլիսի 31-ի N 781 որոշում,

➤ ՀՀ կառավարության 2008 թվականի օգոստոսի 14-ի N 967-Ն որոշում,

➤ ՀՀ Առողջապահության նախարարի «Կազմակերպություններում
աշխատողների սանիտարակենցաղային սենքերի» N 2.2.8-003-12 սանիտարական
կանոնները եվ նորմերը հաստատելու մասին հրաման,

➤ «Պատմության եվ մշակույթի անշարժ հուշարձանների պետական
հաշվառման, ուսումնասիրման, պահպանության, ամրակայման, նորոգման,
վերականգնման եվ օգտագործման կարգը հաստատելու մասին» ՀՀ կառավարության
2002 թվականի ապրիլի 20-ի N 438 որոշում:

Գնահատման ընթացքում հաշվի են առնվել նաև բնապահպանական այլ
օրենքների որոշ դրույթներ: Դրանք առնչվում են օդի պահպանությանը, մշակութային
և պատմության հուշարձաններին, բուսական և կենդանական աշխարհներին,
ջրօգտագործմանը, սեյսմիկ պաշտպանությանը, թափոններին, հիգիենային և
աշխատողների պաշտպանությանը, ինչպիսիք են՝

Հայաստանի Հանրապետության հողային օրենսգիրք

Հողօգտագործման և հողի աղտոտման հետ կապված հարաբերությունները կար-
գավորվում են Հայաստանի Հանրապետության Հողային օրենսգրքով (ընդունված
02.05.2001): Ելնելով օրենսգրքի պահանջներից ՀՀ կառավարության կողմից ընդունվել
են “Հողերի ռեկուլտիվացմանը ներկայացվող պահանջների և ռեկուլտիվացման
ենթակա՝ խախտված հողերի դասակարգման տեխնիկական կանոնակարգը
հաստատելու մասին” (29.05.2006 թիվ 750-Ն), “Հողերն աղտոտումից պահպանելու
ընդհանուր պահանջների, հողն աղտոտող վնասակար նյութերի ցանկի և հողերի
աղտոտվածության աստիճանի գնահատման տեխնիկական կանոնակարգը
հաստատելու մասին” (24.08.2006 թիվ 1277-Ն), “Հողի բերրի շերտի հանման նորմերի
որոշմանը և հանված բերրի շերտի պահպանմանն ու օգտագործմանը ներկայացվող
պահանջները սահմանելու և ՀՀ կառավարության 2006 թվականի հուլիսի 20-ի թիվ
1026-Ն որոշումն ուժը կորցրած ճանաչելու մասին” (02.11.2017 թիվ 1404-Ն), ինչպես
նաև 02.11.2017 N1404-Ն որոշումները:

“Ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների նախահաշվային արժեքների հաշվարկման
և ինդեքսավորման կարգը” ընդունվել է ՀՀ բնապահպանության նախարարի
24.12.2012թ. N 365-Ն հրամանով:

*Նախատեսվող արևային կայանի և ՕԳ հողատարածքների օգտագործման
հարցերը կարգավորվում են համաձայն հողային օրենսգրքի պահանջների:*

Հայաստանի Հանրապետության ջրային օրենսգիրք

Ջրօգտագործման, ջրահեռացման, մակերեսային և ստորգետնյա ավազանների
օգտագործման և պահպանության հարցերը կարգավորվում են Հայաստանի

Հանրապետության ջրային օրենսգրքով (ընդունված 04.06.2002) և Հայաստանի Հանրապետության «Հայաստանի Հանրապետության ջրի ազգային ծրագրի մասին» օրենքով:

ՀՀ մակերևութային ջրերի էկոլոգիական նորմերը սահմանվել են ՀՀ կառավարության 27.01.2011թ. N75-Ն որոշմամբ հաստատված “Կախված տեղանքի առանձնահատկություններից՝ յուրաքանչյուր ջրավազանային կառավարման տարածքի ջրի որակի ապահովման նորմեր”-ով:

Արևային կայանը էլեկտրական էներգիա արտադրելու համար ջրի կարիք չունի, ջուրը սահմանափակ ծավալով օգտագործվելու է շինարարության ընթացքում, ինչպես նաև աշխատողների կենցաղային կարիքների համար:

Հայաստանի Հանրապետության ընդերքի մասին օրենսգիրք

ՀՀ տարածքում ընդերքօգտագործման սկզբունքներն ու կարգը, ընդերքն օգտագործելիս բնությունը և շրջակա միջավայրը վնասակար ազդեցություններից պահպանության խնդիրները, աշխատանքների կատարման անվտանգության ապահովման, ինչպես նաև ընդերք օգտագործման ընթացքում պետության և անձանց իրավունքների և օրինական շահերի պաշտպանության հետ կապված հարաբերությունները կարգավորվում են Հայաստանի Հանրապետության 2011թ. նոյեմբերի 28 ընդերքի մասին օրենսգրքով:

Եթե արևային կայանի շինարարության համար պահանջվի օգտագործել սեփական հանքավայրի ավազ կամ խիճ, բոլոր ձևակերպումները և գրանցումները պետք է կատարվեն համաձայն այս օրենսգրքի պահանջների:

Հայաստանի Հանրապետության աշխատանքային օրենսգիրք

Սույն օրենսգիրքը ընդունվել է 2004 թվականի նոյեմբերի 9-ին, այն կարգավորում է կոլեկտիվ եւ անհատական աշխատանքային հարաբերությունները, սահմանում է այդ հարաբերությունների ծագման, փոփոխման եւ դադարման հիմքերն ու իրականացման կարգը, աշխատանքային հարաբերությունների կողմերի իրավունքներն ու պարտականությունները, պատասխանատվությունը, ինչպես նաև աշխատողների անվտանգության ապահովման ու առողջության պահպանման պայմանները:

Աշխատանքային պայմանագիրը համաձայնություն է աշխատողի եւ գործատուի միջեւ, կազմված համաձայն ածխատանքային օրենսգրքի, այլ նորմատիվ իրավական ակտերի պահանջների հիման վրա:

Արևային կայանի կառուցման ժամանակ համապատասխան գործառույթներ իրականացնելիս անհրաժեշտ է առաջնորդվել աշխատանքային օրենսգրքի պահանջներով:

“Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության և փորձաքննության մասին” Հայաստանի Հանրապետության օրենք (2014)

Յուրաքանչյուր նախատեսվող գործունեություն՝ շրջակա միջավայրի վրա հնարավոր ազդեցություն ունեցող ուսումնասիրություն, արտադրություն, կառուցում,

շահագործում, վերակառուցում, ընդլայնում, տեխնիկական և տեխնոլոգիական վերազինում, վերապրոֆիլավորում, կոնսերվացում, տեղափոխում, լուծարում, փակում, որը կարող է ազդեցություն ունենալ շրջակա միջավայրի վրա, ենթակա է բնապահպանական փորձաքննության, համաձայն «Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության մասին» 2014թ.-ի Հայաստանի Հանրապետության օրենքի: Վերը նշված օրենքի 12-րդ հոդվածով սահմանված են շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության ենթակա հիմնադրության փաստաթղթերը և նախատեսվող գործունեության տեսակները:

Օրենքը դասակարգում է գործունեության տեսակները ըստ ծավալների և ազդեցության մակարդակի՝ «Ա» և «Բ» կատեգորիաների: Կատեգորիաները որոշված են էլնելով գործունեության ծավալներից և շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության մակարդակից:

Փորձաքննությունն իրանացվում է մեկ փուլով՝ երկու հանրային լուսններով: Առաջին հանրային լուսնը կազմակերպվում է ազդակիր համայնքի կողմից: Հանրային լուսնից և քննարկումից հետո, քննարկման նյութերը, ՇՄԱԳ հաշվետվությունը և օրենքով պահանջով այլ անհրաժեշտ փաստաթղթերը ներկայացվում են ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարություն:

«Ա» կատեգորիայի համար փորձաքննությունը տևում է 80 աշխատանքային օր, իսկ «Բ» կատեգորիայի համար՝ 40 աշխատանքային օր, որի ընթացքում կազմակերպվում են երկրորդ հանրային քննարկումները: Գործընթացի ավարտին տրվում է փորձաքննական եզրակացություն:

«Հայաստանի Հանրապետության բնակչության սանիտարահամաճարակային անվտանգության ապահովման մասին» ՀՀ օրենք /12.12.1992թ./

Սույն օրենքը սահմանում է Հայաստանի Հանրապետության բնակչության սանիտարահամաճարակային անվտանգության ապահովման իրավական, տնտեսական և կազմակերպական հիմքերը, ինչպես նաև պետության կողմից նախատեսվող այն երաշխիքները, որոնք բացառում են մարդու օրգանիզմի վրա շրջակա միջավայրի վնասակար և վտանգավոր գործոնների ազդեցությունը և բարենպաստ պայմաններ ապահովում նրա և ապագա սերունդների կենսունակության համար:

Աշխատանքների կազմակերպման ժամանակ անձնակազմի սանիտարահամաճարակային անվտանգության խնդիրները պետք է կարգավորվեն ըստ այս օրենքի:

«Բնակչության բժշկական օգնության և սպասարկման մասին» ՀՀ օրենք /04.03.1996թ./

Սույն օրենքը սահմանում է մարդու առողջության պահպանման սահմանադրական իրավունքի իրականացումն ապահովող բժշկական օգնության և սպասարկման կազմակերպման, իրավական, տնտեսական և ֆինանսական հիմունքները:

Գործունեության իրականացման ընթացքում աշխատողների և մերձակա բնակչության առողջության ապահովման խնդիրները կարգավորվում են սույն օրենքով:

«Պատմության և մշակույթի անշարժ հուշարձանների ու պատմական միջավայրի պահպանության և օգտագործման մասին» ՀՀ օրենք

Օրենքն ընդունվել է 1998 թվականի նոյեմբերի 11-ին:

Սույն օրենքը սահմանում է հուշարձանների պահպանության եւ օգտագործման բնագավառի իրավական հիմքերը: Այն կարգավորում է գործունեության ընթացքում ծագող հարաբերությունները:

Հոդված 15-ում ներկայացվում է Հուշարձանների և պատմական միջավայրի պահպանության ապահովման միջոցառումների համակարգը, այդ թվում հուշարձանների հայտնաբերումը և պետական հաշվառումը, հուշարձանների պահպանության գոտիների սահմանումը:

Հոդված 22-ում ներկայացվում է հուշարձաններ ներառող տարածքներում շինարարական և այլ աշխատանքների համար հողի հատկացումները, նախագծերի համաձայնեցումը և այդ աշխատանքների ընթացքում հուշարձանների պահպանության ու անվթարության ապահովումը:

Արևային կայանի կառուցման ընթացքում պատմամշակութային արժեքների հետ կապված բոլոր խնդիրները պետք է կարգավորվեն ըստ այս օրենքի:

Հայաստանի Հանրապետության բուսական աշխարհի մասին օրենք

ՀՀ պետական քաղաքականությունը բնական բուսական աշխարհի գիտականորեն հիմնավորված պահպանության, պաշտպանության, օգտագործման և վերարտադրության բնագավառում սահմանում է «Բուսական աշխարհի մասին» ՀՀ օրենքը (ընդունված 23.11.1999 թ.):

Կառուցվող արևային կայանի տարածքում բնական բուսականության պահպանության, միջոցառումների կատարման հարցերը կարգավորվում են այս օրենքով:

Հայաստանի Հանրապետության կենդանական աշխարհի մասին օրենք

ՀՀ տարածքում կենդանական աշխարհի վայրի տեսակների պահպանության, պաշտպանության, վերարտադրության և օգտագործման պետական քաղաքականությունը սահմանում է «Կենդանական աշխարհի մասին» ՀՀ օրենքը (ընդունված 03.04.2000թ.):

Կառուցվող արևային կայանի տարածքում վայրի կենդանիների պահպանության, միջոցառումների կատարման հարցերը կարգավորվում են այս օրենքով:

Այս օրենքների պահանջների կատարումը ապահովելու համար ՀՀ կառավարության կողմից 29.01.2010 թ. թիվ 71-Ն որոշմամբ հաստատվել է ՀՀ կենդանիների կարմիր գիրքը և 29.01.2010 թ. թիվ 72-Ն որոշմամբ հաստատվել է ՀՀ բույսերի կարմիր գիրքը:

Հայաստանի Հանրապետության թափոնների մասին օրենք

Թափոնների հավաքման, փոխադրման, պահման, մշակման, օգտահանման, հեռացման, ծավալների կրճատման և դրանց հետ կապված այլ հարաբերությունների, ինչպես նաև մարդու առողջության և շրջակա միջավայրի վրա բացասական ազդեցության կանխարգելման իրավական և տնտեսական հիմքերը կարգավորվում են «Թափոնների մասին» ՀՀ օրենքով (ընդունված 24.11.2004):

ՀՀ բնապահպանության նախարարի 26.11.2006 թ. N 342-Ն հրամանով հաստատել է «ՀՀ տարածքում գոյացող արտադրության և սպառման թափոնների ցանկը»:

ՀՀ բնապահպանության նախարարի 25.12.2006 թ. N 430-Ն հրամանով հաստատել է «Ըստ վտանգավորության դասակարգված թափոնների ցանկը»:

Շինարարական և կենցաղային թափոնների կառավարումը պետք է իրականացվի ըստ սույն օրենքի պահանջների:

Բնապահպանական վերահսկողության մասին ՀՀ օրենք (2005)

Սույն օրենքը կարգավորում է Հայաստանի Հանրապետությունում բնապահպանական օրենսդրության նորմերի կատարման նկատմամբ վերահսկողության կազմակերպման ու իրականացման խնդիրները եւ սահմանում է Հայաստանի Հանրապետությունում բնապահպանական օրենսդրության նորմերի կատարման նկատմամբ վերահսկողության առանձնահատկությունների, կարգերի, պայմանների, դրանց հետ կապված հարաբերությունների եւ բնապահպանական վերահսկողության իրավական ու տնտեսական հիմքերը:

Կայանի շինարարության և շահագործման ընթացքում բնապահպանական օրենսդրության կատարումը վերահսկվելու է բնապահպանական և ընդերքի տեսչական մարմնի կողմից համաձայն սույն օրենքի դրույթների:

Հայաստանի Հանրապետության բնության հատուկ պահպանվող տարածքների մասին օրենք

Հայաստանի Հանրապետության բնության հատուկ պահպանվող տարածքների՝ որպես բնապահպանական, տնտեսական, սոցիալական, գիտական, կրթական, պատմամշակութային, գեղագիտական, առողջապահական, ռեկրեացիոն արժեք ներկայացնող էկոհամակարգերի, բնության համալիրների ու առանձին օբյեկտների բնականոն զարգացման, վերականգնման, պահպանության, վերարտադրության և օգտագործման պետական քաղաքականության իրավական հիմունքները կարգավորում է «Բնության հատուկ պահպանվող տարածքների մասին» ՀՀ օրենքը (ընդունված 27.11.2006 թ.):

Հայաստանի Հանրապետության առողջապահության նախարարարի 6 մայիսի 2002թ. N 138 հրաման «Աղմուկն աշխատատեղերում, բնակելի և հասարակական շենքերում և բնակելի կառուցապատման տարածքներում» N2-III – 11.3 սանիտարական նորմերը հաստատելու մասին»

Նշված սանիտարական նորմերով սահմանվել են արտադրական, սպասարկման և այլ տեսակի գործունեության արդյունքում առաջացող աղմուկի ազդեցության

մակարդակը և ցուցանիշները:

Առողջապահության նախարարի 2012 թվականի սեպտեմբերի 19-ի թիվ 15-Ն հրամանով հաստատված սանիտարական կանոնների և նորմերի պահանջներ:

Հայաստանի Հանրապետության առողջապահության նախարարի 17 մայիսի 2006 թվականի N533-Ն հրաման «Աշխատատեղերում, բնակելի և հասարակական շենքերում թրթռման (վիբրացիայի) հիգիենիկ նորմերը ՀՆN 2.2.4-009-06 հաստատելու մասին»

Հիգիենիկ նորմերը սահմանում են թրթռման դասակարգումը, նորմավորվող չափորոշիչները, աշխատատեղում թրթռման սահմանային թույլատրելի մակարդակները ու բնակելի և հասարակական շենքերում թրթռման թույլատրելի մակարդակները:

ՀՀ կառավարության 10.12.2015 թ. N 54-13 արձանագրային որոշում «ՀՀ էներգետիկ համակարգի երկարաժամկետ (մինչև 2036թ.) զարգացման ուղիները» հաստատելու մասին:

Սույն փաստաթղթի հիմքում դրված է ԱՄՆ Միջազգային զարգացման գործակալության աջակցությամբ մշակված ՀՀ էներգետիկ համակարգի նվազագույն ծախսերով զարգացման ծրագիրը: Այդ ծրագիրը 2014 և 2015 թվականներին լայն քննարկման առարկա է դարձել ՀՀ կառավարությունում և Հանրային Խորհրդում, շահագրգիռ գերատեսչությունների, միջազգային ֆինանսական կազմակերպությունների մասնակցությամբ:

“Հայաստանի Հանրապետության էներգետիկ անվտանգության ապահովման հայեցակարգը” (հաստատվել է ՀՀ նախագահի կողմից 23.10.2013թ.)

Հայաստանի Հանրապետության էներգետիկ անվտանգության ապահովման հայեցակարգը (այսուհետ՝ Հայեցակարգ) նպատակաուղղված է ապահովելու Հայաստանի Հանրապետության էներգետիկ անվտանգությունը՝ Հայաստանի Հանրապետության ազգային անվտանգության ռազմավարության դրույթներին համահունչ:

Էներգետիկ անվտանգությունը քաղաքական, տնտեսական, իրավական, կազմակերպական, մեթոդական և այլ բնույթի միջոցառումների համալիր է, որն ապահովում է պետության կարիքների բավարարման համար մատչելի գներով, որակյալ և հուսալի էներգամատակարարում ամենօրյա պայմաններում, ինչպես նաև արտակարգ իրավիճակներում և պատերազմի ժամանակ:

Այս փաստաթուղթը նաև նպատակ ունի երաշխավորել, որ ՀՀ ներգրավվելու է միջազգային կազմակերպությունների, Եվրամիության, Ռուսաստանի Դաշնության և ԱՄՆ կողմից կազմակերպվող տարածաշրջանային ծրագրերին և ընդգծում է էներգետիկ ռեսուրսների և վառելիքի երկարաժամկետ ռազմավարական ծրագրերի կարևորությունը:

3.2. Հայաստանի Հանրապետության մասնակցությունը միջազգային նապահականական կոնվենցիաներին

Հայաստանի Հանրապետությունը ստորագրել և վավերացրել է մի շարք միջազգային կոնվենցիաներ և արձանագրություններ՝ առաջինը ստորագրելով Ռամսարի կոնվենցիան 1993 թ.-ին՝ խոնավ տարածքների պահպանության մասին: Այս ծրագրի համար առանձնահատուկ կարևորություն ունի այն փաստը, որ ՀՀ-ն փոխարինել է նախկին ԽՍՀՄ սահմանումներով մշակված բույսերի և կենդանիների Կարմիր գրքերը՝ ԲՊՄՄ չափորոշիչներին համապատասխան: Սույն ՇՄԱԳ հաշվետվությունը հիմնված է ԲՊՄՄ Կարմիր գրքերի վրա: Աղյուսակ 1-ում թվարկվում են համաշխարհային և տարածաշրջանային նշանակության բնապահականական և մշակութային միջազգային այն կոնվենցիաներն ու համաձայնագրերը, որոնք ստորագրվել և/կամ վավերացվել են Հայաստանի Հանրապետության կողմից:

Աղյուսակ 1: Միջազգային բազմակողմանի բնապահականական համաձայնագրեր, որոնք ստորագրվել և վավերացվել են Հայաստանի Հանրապետության կողմից:

	Կոնվենցիա կամ արձանագրություն. ընդունման օրն ու վայրը	Ուժի մեջ է մտել	Ստորագրվել է	Վավերացվել է	Մեկնաբանություն
1	Միջազգային նշանակության խոնավ տարածքների, հատկապես՝ ջրլող թռչունների բնադրավայրերի մասին, (Ռամսար, 1971)	1993	1993	Որպես իրավահաջորդ անդամ կցվել է ՀՀ ԱԳՆ պահանջով, 1993 թ.	
2	Կենսաբանական բազմազանության մասին կոնվենցիա (Ռիո դե Ժանեյրո, 1992)	1993	1992	1993	Վերագրանցվել է ՄԱԿ-ում 1993 թ
3	Կենսաբանական անվտանգության մասին կարթագենյան արձանագրություն (Կարթեգենյա, 2000)	2004	2000	2004	
4	Կլիմայի փոփոխության մասին ՄԱԿ-ի շրջանակային կոնվենցիա (Լյու Յոք, 1992)	1994	1992	1993	Վերագրանցվել է ՄԱԿ-ում 1993 թ
5	Կիոտոյի արձանագրություն (Կիոտո, 1997)	2005	1997	2002	Վերագրանցվել է ՄԱԿ-ում 1993 թ
6	Մեծ հեռավորությունների վրա օդի անդրսահմանային աղտոտվածության մասին կոնվենցիա (ժնև, 1979)	1997	1979	1996	Վերագրանցվել է ՄԱԿ-ում 1997 թ
	ՄԱԿ-ի ԵՏՀ «Անդրսահմանյան համատեքստում շրջակա	1997	1991	1996	Վերագրանցվել է ՄԱԿ-ում 1997 թ

	Կոնվենցիա կամ արձանագրություն. ընդունման օրն ու վայրը	Ուժի մեջ է մտել	Ստորագրվել է	Վավերացվել է	Մեկնաբանություն
7	միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման մասին» կոնվենցիա (Էսպու, 1991թ.)				
	«Ռազմավարական էկոլոգիական գնահատման մասին» արձանագրություն (Կիև 2003թ.)	2011	2003	2010	
8	ՄԱԿ-ի ԵՏՀ «Արդյունաբերական վթարների անդրսահմանային ազդեցության մասին» կոնվենցիա (Նեյսինկի, 1992թ.)	1997	1992	1996	Վերագրանցվել է ՄԱԿ-ում 1997 թ
	Ադոտիչների արտանետման և տեղափոխման ռեգիստրների մասին արձանագրություն (Կիև, 2003)		2003		
9	Անապատացման դեմ պայքարի մասին ՄԱԿ-ի կոնվենցիա (Փարիզ, 1994)	1997	1994	1997	Վերագրանցվել է ՄԱԿ-ում 1997 թ
10	Վտանգավոր թափոնների անդրսահմանային փոխադրման և դրանց հեռացման նկատմամբ հսկողություն սահմանման մասին կոնվենցիա (Բազել, 1989)	1999	1989	1999	Վերագրանցվել է ՄԱԿ-ում 1999 թ
11	Օզոնային շերտի պահպանության մասին կոնվենցիա (Վիեննա, 1985)	1999	1989	1999	Վերագրանցվել է ՄԱԿ-ում 1999 թ
	Օզոնային շերտը քայքայող նյութերի մասին Մոնրեալի արձանագրություն (Մոնրեալ, 1987)	1999	1987	1999	Վերագրանցվել է ՄԱԿ-ում 1999 թ
12	ՄԱԿ-ի ԵՏՀ «Շրջակա միջավայրի հարցերի առնչությամբ տեղեկատվության հասանելիության, որոշումներ ընդունելու գործընթացին հասարակայնության մասնակցության և արդարադատության մատչելիության մասին» կոնվենցիա (Օրհուս 1998թ.)	2001	1998	2001	
3	Միջազգային առևտրում առանձին վտանգավոր քիմիական նյութերի և պեստիցիդների վերաբերյալ նախնական հիմնավորված համաձայնության ընթացակարգի կիրառման մասին կոնվենցիա (Ռոտերդամ, 1998)	2003	1998	2003	
4	ՄԱԿ-ի ԵՏՀ «Արդյունաբերական վթարների անդրսահմանային ազդեցության մասին» կոնվենցիա (Նեյսինկի, 1992թ.)	1997	1992	1996	
	Ջրի և առողջության մասին				Վավերացման

	Կոնվենցիա կամ արձանագրություն. ընդունման օրն ու վայրը	Ուժի մեջ է մտել	Ստորագրվել է	Վավերացվել է	Մեկնաբանություն
	արձանագրություն (Լոնդոն, 1999)				գործընթացում է
5	Կայուն օրգանական աղտոտիչների մասին Ստոկհոլմի կոնվենցիա (Ստոկհոլմ, 2001)	2004	2001	2003	
6	Շրջակա միջավայրի փոխակերպման տեխնիկական միջոցների ռազմական կամ այլ կարգի թշնամական օգտագործումն արգելելու մասին կոնվենցիա (Ժնև, 1976)	2002	1976	2001	Վերագրանցվել է ՄԱԿ-ում 2002 թ
7	Լանդշաֆտների եվրոպական կոնվենցիա (Ֆլորենսիա, 2000)	2004	2000	2004	
8	Համաշխարհային մշակութային և բնական ժառանգության պահպանության մասին կոնվենցիա (Փարիզ, 1972)	1993	1972	1993	Որպես իրավահաջորդ անդամակցվել է ՀՀ ԱԳՆ պահանջով, 1993 թ.
9	Էներգետիկ կանոնադրության պայմանագիր (Լիսաբոն, 1994 թ.)		1994		
	Էներգախնայողության և հարակից բնապահպանական ասպեկտների վերաբերյալ Էներգիայի կանոնադրության արձանագրություն (Լիսաբոն, 1994)		1994		
20	Բեռնի կոնվենցիա- Եվրոպայի վայրի բնության և բնական միջավայրի պահպանության մասին Եվրոխորհրդի կոնվենցիա (Բեռն, 1979)	2008	1979	2008	

3.3. Վարչական (կազմակերպական) շրջանակը

Այս բաժնում ներկայացված են նախագծի իրականացման մեջ ներառված հիմնական մասնակիցները և ամփոփվում է դրանց դերը եւ պարտականությունները, առաջնահերթ, բայց ոչ բացառապես բնապահպանական տեսանկյունից:

Իրականացնող գործակալություն (ԻԳ)

Ներկայացվող գործունեության ձեռնարկող է հանդիսանում՝ «ՍՈԼԱՐ ՖԱՐՄ» ՍՊԸ-ն (Գրանցամն համար – 286.110.1062717), որի գրասենյակի գտնվելու վայրն է՝ Հայաստանի Հանրապետություն, քաղաք Երևան, Վ. Սարգսյան փ. / 2 / 10 / 98 տարածք, Կենտրոն:

Մասնավորապես ՇՄԱԳ շրջանակներում, ԻԳ-ն պատասխանատու է լինելու ամբողջ նախագծի իրականացման մոնիթորինգի համար, որը ներառում է, բայց չի սահմանափակվում հետևյալով՝

➤ Հետևել, որ բնապահպանական կառավարման պլանի բոլոր պահանջները՝ (ներառյալ բնական միջավայրի պահպանության պլանավորումը և մեղմացնող միջոցառումները), կապված նախագծի իրականացման հետ, պատշաճորեն ներառվեն ծրագրի մրցութային փաստաթղթերի մեջ:

➤ Հետևել, որ բոլոր անհրաժեշտ թույլտվությունները և/կամ համաձայնությունները, որոնք պահանջվում են համապատասխան կառավարական մարմինների կողմից, կայանը կառուցողը ստանա նախքան նախագծի շրջանակներում որևէ շինարարական աշխատանքների մեկնարկը:

➤ Համոզվել, որ կայանը կառուցողները (կապալառուներ) լիարժեք կերպով պատկերացնում են իրենց պարտականությունները՝ շրջակա միջավայրի պահպանության խնդիրների մեղմացման հարցում՝ կապված ԲԿՊ իրականացման ընթացքում աշխատակազմի հավաքագրման և վերապատրաստման հետ:

➤ Կայանը կառուցողի կողմից ԲԿՊ իրականացման մոնիթորինգ, համաձայն մոնիթորինգի պլանի:

Կայանը կառուցող

Կայանը կառուցելու է շինարարական կապալառու ընկերությունը:

Կայանը կառուցողը պատասխանատու է բնապահպանական կառավարման համար, որը ներառում է, բայց չի սահմանափակվում հետևյալով՝

- համապատասխան օրենքների, կանոնակարգերի եւ ստանդարտների պահանջների ապահովում
- անհրաժեշտ թույլտվությունների եւ / կամ համաձայնությունների ձեռք բերում
- իրականացնել մեղմացնող միջոցառումներ՝ շինարարական փուլի ազդեցությունները նվազեցնելու համար
- ապահովել բնապահպանական և սոցիալական կառավարման պլանի միջոցառումների իրականացումը
- հետևել, որ պահպանվեն առողջության և անվտանգության պահանջները:

ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարություն

ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարությունը ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված իր իրավասությունների սահմանում իրականացնում է շրջակա միջավայրի՝ մթնոլորտի, ջրերի, հողերի, ընդերքի, կենդանական ու բուսական աշխարհի, բնության հատուկ պահպանվող տարածքների վրա վնասակար ներգործությունների կանխարգելման կամ նվազեցման, ինչպես նաև բնական պաշարների ողջամիտ օգտագործման ու վերականգնման պետական քաղաքականության ձևավորումն ու կառավարումը:

Նախարարությունն իր պարտականությունները կատարում է աշխատակազմի և առանձնացված ստորաբաժանումների միջոցով:

ՇՄՆ իրականացնում է գործառույթներ մի քանի առանձնացված ստորաբաժանումների միջոցով.

✓ Նախատեսվող գործունեության բնապահպանական փորձաքննության ընթացակարգը իրականացվում է “Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության

փորձաքննական կենտրոն» ՊՈԱԿ կողմից: «ՍՈԼԱՐ ՖԱՐՄ» ՍՊԸ ՖՎ կայանը ենթակա է բնապահպանական փորձաքննության, որն իրականացնում է սույն կազմակերպությունը:

ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն

ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարությունը ՀՀ գործադիր իշխանության հանրապետական մարմին է, որը մշակում և իրականացնում է ՀՀ կառավարության քաղաքականությունը, էներգետիկայի եւ բնական պաշարների կառավարման բնագավառում:

Նախարարությունն իր պարտականությունները կատարում է աշխատակազմի և առանձնացված ստորաբաժանումների միջոցով.

- Օգտակար հանածոների պաշարների գործակալություն,
- Ընդերքի տրամադրման գործակալություն,
- Էներգետիկայի պետական տեսչություն, որը տրամադրում է եզրակացություն կայանի գործարկման համար,
- Ընդերքի պետական տեսչություն,
- Ջրային տնտեսության պետական կոմիտե:

ՀՀ բնապահպանության և ընդերքի տեսչական մարմին

ՀՀ բնապահպանության և ընդերքի տեսչական մարմինը ստեղծվել է համաձայն «Տեսչական մարմինների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի պահանջների ՀՀ բնապահպանության նախարարության աշխատակազմի բնապահպանական պետական տեսչության և ՀՀ էներգետիկ ենթակառուցվածքների և բնական պաշարների նախարարության աշխատակազմի ընդերքի պետական տեսչության հիման վրա: Բնապահպանության և ընդերքի տեսչական մարմինը իրականացնում է վերահսկողական և (կամ) օրենքով սահմանված այլ գործառույթներ, ինչպես նաև կիրառում է պատասխանատվության միջոցներ շրջակա միջավայրի պահպանության, բնական ռեսուրսների օգտագործման, վերարտադրության և ընդերքօգտագործման բնագավառներում՝ հանդես գալով Հայաստանի Հանրապետության անունից:

Հանրային ծառայությունները կարգավորող հանձնաժողով (ՀԾԿՀ)

Արևային կայանի շինարարության և շահագործման պայմանները սահմանվում են Էներգիայի արտադրության լիցենզիայով: Ըստ ՀՀ օրենսդրության ՀԾԿՀ էներգիա արտադրող կազմակերպությանը տրամադրում է Էներգիայի արտադրության լիցենզիա համաձայն ՀԾԿՀ 1.11.2013 թ. N374 որոշման:

Առողջապահության նախարարություն

Հայաստանի Հանրապետության առողջապահության նախարարությունը գործադիր իշխանության հանրապետական մարմին է, որը մշակում է իրականացնում է առողջապահության բնագավառում Հայաստանի Հանրապետության կառավարության քաղաքականությունը:

Նախարարության կազմում գործում են.

Աշխատակազմի մասնագիտացված ստորաբաժանումները.

- Բժշկական օգնության քաղաքականության վարչություն,
- Մոր և մանկան առողջության պահպանման վարչություն,
- Դեղորայքային քաղաքականության և բժշկական տեխնոլոգիաների վարչություն,
- Հանրային առողջության բաժին,
- և այլն:

4. ՆԱԽԱՏԵՍՎՈՂ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ԵՆԹԱԿԱ ՏԱՐԱԾՔԻ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

Արևային ֆոտովոլտային կայանը նախատեսվում է տեղակայել ՀՀ Գեղարքունիքի մարզի Ճամբարակ խոշորացված համայնքի Աղբերք բնակավայրի վարչական տարածքում՝ 20-րդ փողոց, 51/1, 51/2, 51/3, 51/4, 51/5 հողամասերում: Տարածքը զբաղեցնելու է 7,34 հա տարածք:

Համաձայն անշարժ գույքի նկատմամբ պետական գրանցման վկայականի՝ հողի նպատակային նշանակությունը էներգետիկայի, տրանսպորտի, կապի, կոմունալ ենթակառուցվածքների է, գործառնական նշանակությունը՝ էներգետիկայի:

Հողատարածքների առանձին մակերեսները և կադաստրային ծածկագրերը ներկայացված են ստորև.

Աղյուսակ 2: Տեղամասի տվյալները

N	Բնակավայր	Կադաստրային ծածկագիր	Մակերես (հա)
1	Աղբերք	05-009-0265-0077	0,85
		05-009-0265-0079	3,7246
		05-009-0265-0023	0,104
		05-009-0265-0024	1,023
		05-009-0265-0083	1,63929
Ընդհանուր			7,34

Արևային կայանի տեղաբաշխման վայրն ընտրված է տեղական ինքնակառավարման մարմինների և հողատարածքի սեփականատիրոջ որոշմամբ՝ հաշվի առնելով տվյալ տարածքում արևային ճառագայթման տվյալները, ընկերության զարգացման պլանները, տեղանքում առկա ենթակառուցվածքները և այլն:

Տեղակայման աշխարհագրական կոորդինատներն են՝

- հյուսիսային լայնության 40°31'12.57"
- արևելյան երկայնության 45°15'35.18"
- Բարձրությունը ծովի մակարդակից կազմում է 1976-2006 մետր:

Տարածքը տեղակայված է Սևանա լճի հյուսիս արևելյան մասում՝ Արեգունու

լեռների ստորոտում, Սևան ԱՊ-ից մոտ 1կմ, իսկ Սևանա լճից մոտ 1,6կմ հեռավորության վրա: Տարածքին բնորոշ է թույլ կտրտված ուղիղ փոքր թեքություններով:

Նշված տարածքի հեռավորությունը ամենամոտ բնակավայրերից կազմում է՝

- Աղբերք բնակավայր – 1.18կմ,
- Շողակաթ (Շորժա) բնակավայր – մոտ 1.8կմ,
- Դրախտիկ բնակավայր – մոտ 3.9կմ:

Դիտարկվող տարածքի հեռավորությունը ամենամոտ Աղբերք և Դրախտիկ գետերից կազմում է համապատասխանաբար 2.0 և 4.8 կմ:

Տարածքի հեռավորությունը գործող Վարդենիս-Ծովագյուղ (Մ14) ավտոմայրուղուց կազմում է մոտ 1.1 կմ, Ճամբարակ (Հ30)-Մ14 ավտոճանապարհից՝ 3.8կմ, իսկ Երևան-Վարդենիս երկաթուղուց՝ 1կմ:

Տարածքի իրադրային սխեման և գլխավոր հատակագիծը ներկայացված են ստորև:

Պատկեր 1: Նախատեսվող գործունեության տարածքի իրադրության սխեման

Պատկեր 2: Նախատեսվող գործունեության տարածքի բնակավայրերից ունեցած հեռավորության իրադրության սխեման

Պատկեր 3: Գլխավոր հատակագիծ

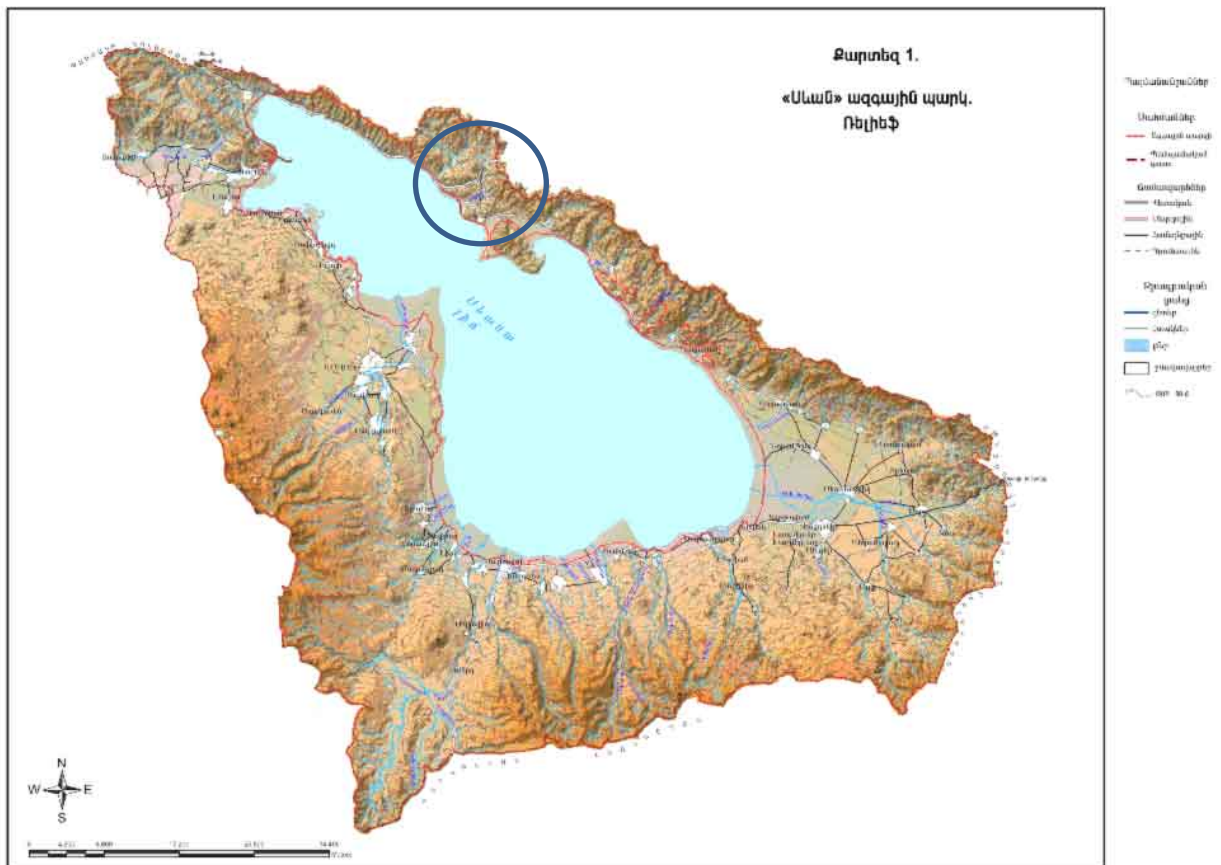
5. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՀԱՄԱՌՈՏ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

5.1. Աշխարհագրական դիրքը և ռելիեֆը

Ներկայացված գործունեությունը նախատեսվում է իրականացնել Գեղարքունիքի մարզի Ճամբարակ համայնքի Աղբերք բնակավայրի տարածքում: Աղբերք բնակավայրը գտնվում է Սևանա լճի հյուսիս-արևելյան ափին, Արեգունու լեռնաշղթայի ստորոտում: Ռելիեֆը անհարթ բլրային է, խորը ձորակներով: Սևանա լճի կենտրոնական գոտու ավազանը ունի ոչ միայն բարդ գեոմորֆոլոգիական կառուցվածք, այլ նաև բարդ հետերոգեն տեկտոնական կառուցվածք: Սևանի ավազանի ամենահին առաջացումներն են համարվում բյուրեղային թերթաքարերը, որոնք երկրի մակերևույթին մերկանում են Սևանի ավազանից դուրս: Ջրի հատակից դուրս եկած առափնյա շերտը կազմված է ավազա-կավային և գելենչիկային նստվածքներից: Ռելիեֆը անհարթ բլրային է՝ ափսեաձև իջվածքներով է, թույլ բլրակային, աննշան կոնաձև իջվածքներով:

Երկրաբանական կառուցվածքում մասնակցում են ռելիեֆի ստրուկտուրային դենուդացիոն և էռոզիոն դենուդացիոն տիպերը, միջին էոցենի 17 հասակի ապարները՝ անդեզիտա-բազալտները՝ ծածկված չորրորդական հասակի փուխր բեկորային ալյուվիալ-պրոլյուվիալ նստվածքներով:

Պատկեր 4: Գործունեության տարածքի ռելիեֆը

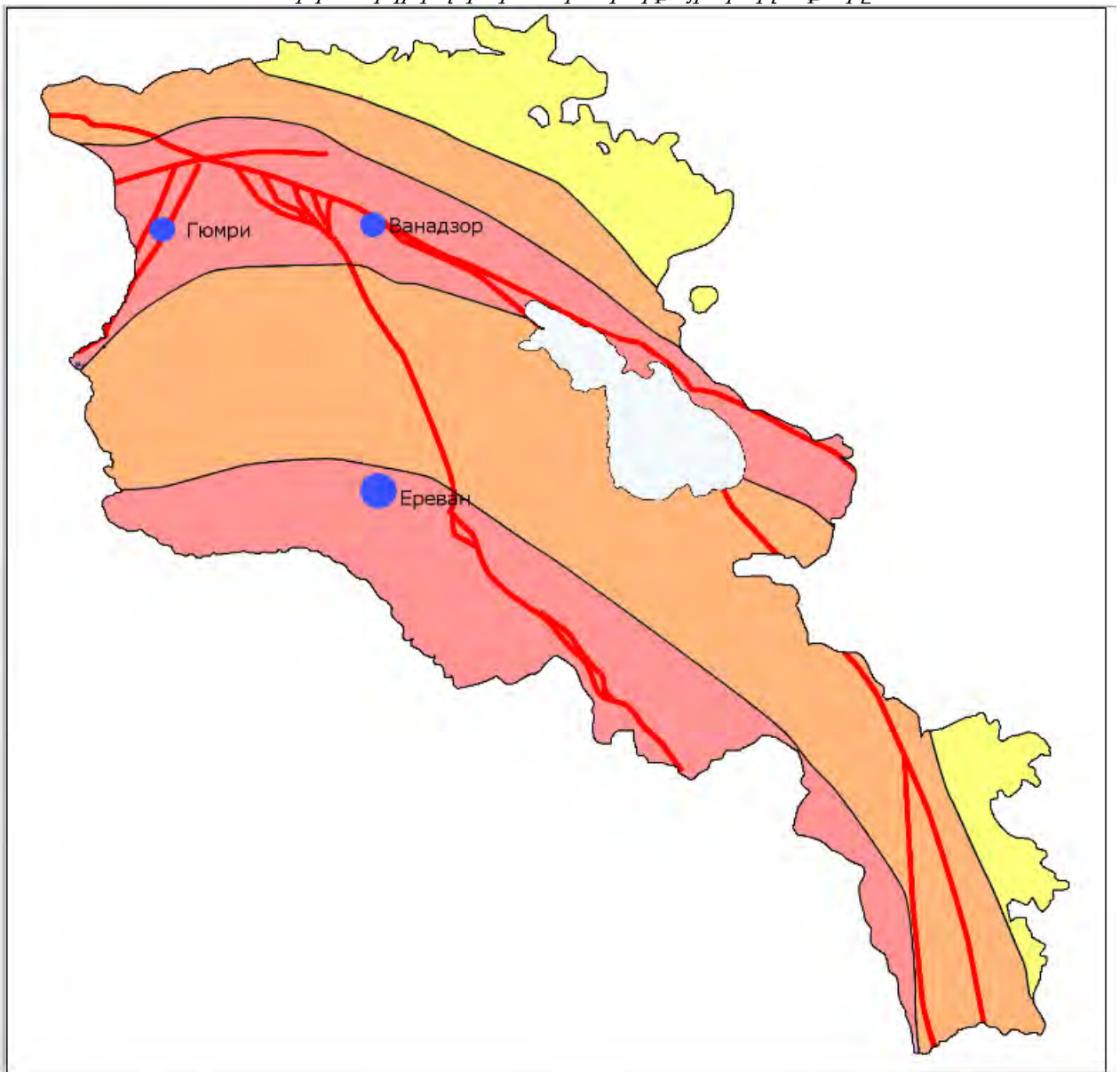
5.2. Մեյամիկա և երկրաբանություն

Հայաստանի Հանրապետությունը գտնվում է ակտիվ երկրաշարժային գոտում; Հյուսիսից հարավ առանձնացվում են հետևյալ սեյսմիկ զոնաները. Մերձքուռյան, Սոմխեթա-Ղարաբաղի, Մերձսևանյան, Կապան-Գոգորանի, Ծաղկունյաց-Զանգեզուրի, Երևան-Օրդուբադի, Ուրծ-Վայքի: Հիմնականում նշված զոնաների սահմաններով է անցնում երկրկեղևի խորքային բեկվածքները, որոնցից ամենախոշորն են Սևան-Աքերայի, Շիրակ-Զանգեզուրի և Միջին Արաքսյան /Երևանյան/ բեկվածքները: Բեկվածքների այս զոնաները թափանցում են երկրկեղևի 40-50 մետր խորություններ, իսկ երկրկեղևի մակերեսին արտահայտվում են 5-10 կմ լայնություն ունեցող գոտիներով, որոնց բնորոշ է օֆիոլիթային զուգորդության ձևափոխված ապարներ:

Պատկեր 5: Երկրկեղևի հիմնական խորքային բեկվածքները

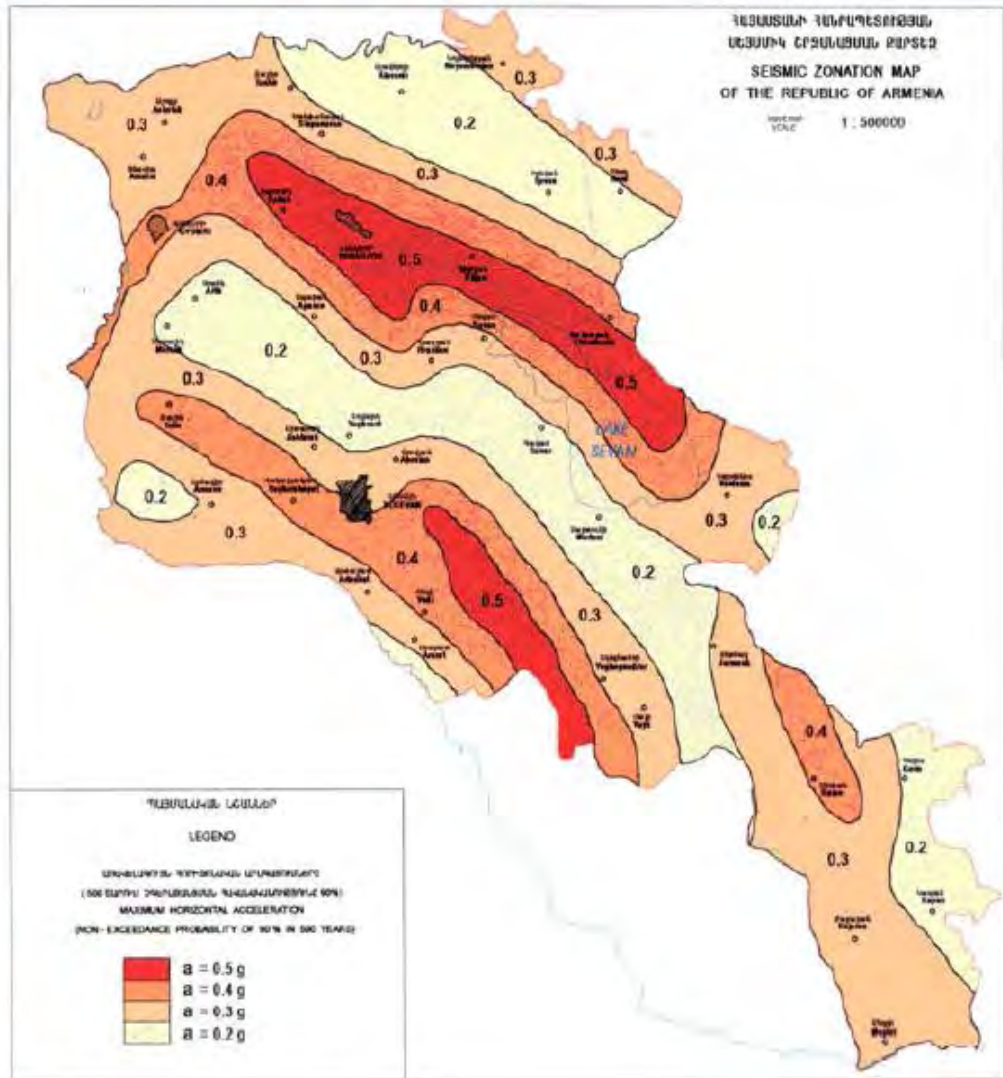
Պատկեր 6: ՀՀ սեյսմիկ շրջանացման սխեմատիկ քարտեզը /նկարը վերցված է ՀՀ Պետական վիճակագրական վարչության կայքից: $a=0.2g$, մինչև 3 բալ, $a=0.3g$, 3-ից 9 բալ, $a=0.4g$, 9 և ավելի բալ,

$a=0.5g$, կործանարար երկրաշարժ/

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԵՑՄՍԻԿ ԵՐԱՆՑՄԱՆ ՔԱՐՏԵԶ
SEISMIC ZONATION MAP OF THE REPUBLIC OF ARMENIA

Կազմված է ՀՀ սեյսմիկ գոտիավորման սխեմատիկ քարտեզը, որով երկրի տարածքը ստորաբաժանված է գոտիների՝ ըստ միևնույն մեծության սեյսմիկ վտանգի աստիճանի: Համաձայն այդ քարտեզի արևային կայանի համար հայցվող տարածքին վերագրվում է գրունտի հորիզոնական արագացում $v=30$ սմ/սմ² $a=0.4g$ /գրունտային ստվարաշերտի վերին մակերևույթի վրա երկրաշարժի ժամանակ առաջացած արագացման մեծությունը հորիզոնական ուղղությամբ/, որը համարժեք է 3-9 բալ երկրաշարժի ուժգնության:

Համաձայն 2020 թվականի դեկտեմբերի 28-ի թիվ 102-Ն հրամանով հաստատված «ՀՀՇՆ 20.04- «Երկրաշարժադիմացկուն շինարարություն. Նախագծման նորմերում» ներառված և ՀՀ տարածքի սեյսմիկ վտանգի հաստատված քարտեզի՝ տեղազննվող շրջանը գտնվում է II սեյսմիկ գոտում՝ գրունտների $A_{max}= 0.4g$ արագացմամբ:

Պատկեր 7: Սեյսմիկ գոտիների քարտեզ

Սևանա լճի ավազանի երկրաբանական կառուցվածքում առկա են տարբեր ապարներ՝ վերին կավճից մինչև ժամանակակից նստվածքներ:

Արեգունու լեռնաշղթայի հարավ-արևմտյան լանջերը, որոնք զառիթափ իջնում են դեպի լճի մակերևույթը, հիմնականում կազմված են մինչև 1500 մ հզորությամբ միջին եոցենի հրաբխային-տերրիզեն ֆլիշից և միայն մասամբ նույն հասակի հրաբխային ֆլիշից (500 մ հզորությամբ): Սևանի լեռնաշղթան տարբերվում է Արեգունու լեռնաշղթայից ոչ միայն ապարների կազմությամբ, այլև հասակով: Սևանի լեռնաշղթան կազմված է նստվածքային ապարներով՝ կրաքարեր, մերգելներ, ալեվրոլիտներ, կոնգլոմերատներ և հրաբխային ապարներով՝ բազալտներ, անդեզիտաբազալտներ և տուֆեր: Սևանի լեռնաշղթայի հարավային լանջն առանձնանում է -հրաբխային ապարների տարածված մերկացումներով, որոնցում ներդրված են հիպերբազիտներ և գաբրոններ: Լեռնաշղթայի հարավային մասում Արտանիշ թերակղզու մոտ հայտնի են օֆիոլիտային ասոցիացիայի շերտավոր ապարների մերկացումներ: Գեղամա լեռնազանգվածի արևելյան լանջերը կազմված են հիմնականում չորրորդական լավաներից (ստորին չորրորդական բազալտներ, անդեզիտներ, անդեզիտային դաքիտներ, դաքիտներ և հոլոցենի անդեզիտային բազալտներ և անդեզիտներ): Վարդենիսի լեռնազանգվածի հյուսիսային լանջերը կազմված են ստորին պլիոցենի հրաբխային ապարներից (անդեզիտային բազալտներ,

անդեզիտներ, անդեզիտային դացիտներ, ռիոդացիտներ), ինչպես նաև ստորին չորրորդական լավային հոսքերից և բազալտներից, անդեզիտային բազալտներից, անդեզիտներից, անդեզիտային դացիտներից, դացիտներից: Դեպի Սևանա լիճ կուտակված առաջացումները ներկայացված են՝ ավազաքարերով, կավերով, տուֆոավազաքարերով, գլաքարա-կոնգլոմերատային, լճային գոյացումներով՝ ճալաքարերի ջրատար շերտերով: Ճալաքարային շերտերի հետ են կապված Սևանի ավազանի արտեզիան և ճնշունային ջրերը:

Պատկեր 8: Երկրաբանական քարտեզ

Մեծ տարածում ունեն տուֆոկոնգլոմերատները, տուֆոբրեկչիաները, պորֆիրիտները և դրանք հատող ինտրուզիաները: Բարձրադիր լանջերը և ջրբաժանները ներկայացված են մերգելներով և կրաքարերով, որոնք աններդաշնակ կերպով տարածված են հրաբխա-նստվածքային կոմպլեքսի վրա: Տարածաշրջանը բնութագրվում է կտրուկ կտրտված բլրային ռելիեֆով, խորը ձորակներով:

Ապարները պրոյուվիալ, դելյուվիալ առաջացումներ են: Այուվիալ-դելյուվիալ առաջացումների հետ կապված՝ գրունտային ջրեր, որոնք փոքր բնական աղբյուրների տեսքով դուրս են գալիս Դրախտիկ գետի միջին և վերին հոսանքներում, ունեն սեզոնային բնույթ: Շրջանում մթնոլորտային տեղումների տարեկան միջին քանակը չի

գերազանցում 600մմ, որոնց մի մասը ներծծվելով ապարների շեղքերով ու ծակոտիկներով, բեռնաթափում են սեզոնային բնույթի աղբյուրների տեսքով, իսկ մյուսը՝ ժամանակավոր հոսքերի տեսքով հոսում են դեպի Սևանա լիճ:

5.3. Հիդրոերկրաբանություն

Ստորգետնյա ջրերը մինչև 4,0 մետր խորությունը բացահայտված չեն: Տարածաշրջանի ստորգետնյա ջրերը հիմնականում կապված են վերին կավձի հասակի կրաքարերի և ուլտրահիմքային ու հիմքային ապարների կոնտակտի հետ, որոնք բնական աղբյուրների տեսքով դուրս են գալիս երկրի մակերես: Ջրամերժ շերտերը հանդիսանում են ուլտրահիմքային ապարների կոտրատված մասսան (մագնետիզացված և սերպենտինիտիզացված դունիտները ու սերպենտինիտները), որոնք վերածվել են կավանման առաջացումների:

Գրունտի սառչման առավելագույն խորությունը, համաձայն ՀՀՇՆ 22-01-2024 նորմերի, ուսումնասիրվող տարածքում կազմում է 0,88 մետր (Ճամբարակ):

Ապարները պրոյովիալ, դեյուվիալ առաջացումներ են, որոնց հետ կապված գրունտային ջրերը սեզոնային հոսքերի տեսքով դուրս են գալիս գետերի միջին և վերին հոսանքներում:

Դեպի Սևանա լիճ կուտակված առաջացումները ներկայացված են՝ ավազաքարերով, կավերով, տուֆոավազաքարերով, գլաքարա-կոնգլոմերատային, լճային գոյացումներով՝ ճալաքարերի ջրատար շերտերով: Ճալաքարային շերտերի հետ են կապված Սևանի ավազանի արտեզիան և ճնշունային ջրերը: Երկրաբանա-գեոմորֆոլոգիական տեսակետից Սևանա լճի հյուսիս-արևելյան հատվածն իրենից ներկայացնում է փոքր խորդուբորդություններով պլատո, լցված լավաների բեկորներով և քարակտորներով (չինգիլներով), տեղ-տեղ ծածկված էյուվիալ-դեյուվիալ և այուվիալ առաջացումների ծածկոցով: Հիդրոերկրաբանական տեսակետից վերը նշված նստվածքները մեծ հետաքրքրություն են ներկայացնում, քանի որ իրենց մեջ պարունակում են ճալաքարերի ջրատար շերտեր: Այս ճալաքարային շերտերի հետ են կապված Սևանի ավազանի արտեզիան և ճնշունային ջրերը:

Ֆիզիկաերկրաբանական վտանգավոր երևույթները, որոնք կարող են բացասական ազդեցություն ունենալ ուսումնասիրվող տեղամասում բացակայում են: Ինժեներաերկրաբանական և հիդրոերկրաբանական պայմանները բարենպաստ են շինարարական աշխատանքներ իրականացնելու համար:

5.4. Կլիմա և օդային ավազան

Սևանա լճի կենտրոնական գոտու տարբեր հատվածներ աչքի են ընկնում տարբեր կլիմայական պայմաններով: Տարածաշրջանի կլիման չորային է: Ձմռանը գերիշխում է պարզ արևոտ թույլ սառնամանիքներով եղանակը (15-17 օր ամսվա ընթացքում), ձմռանը չափավոր ցուրտ է: Ամառը տաք է, չոր և անհողմ: Գարնանից ամառ անցումը տեղի է ունենում աստիճանաբար՝ շնորհիվ լճի ջրային ավազանի ազդեցության: Ամենաանպաստավոր կլիմայական պայմանները դիտվում են լճի

արևելյան ափին:

Սևանա լճի ջրհավաք ավազանում կլիմայի ձևավորման հիմնական գործոններն են արևի ճառագայթումը և մթնոլորտային շրջապտույտը: Արևային ժամերի քանակը տարեկան տատանվում է 2600-2800-ի միջև: Սևանա լճի կենտրոնական գոտու տարբեր հատվածներ աչքի են ընկնում տարբեր կլիմայական պայմաններով: Ամենաանուպաստ կլիմայական պայմանները դիտվում են լճի արևմտյան ափին, որտեղ օդի ջերմաստիճանի կարող է իջնել մինչև -36°C :

Քամիների միջին տարեկան արագությունը տատանվում է 1.5-6.0 մ/վրկ: Ձնածածկը ձևավորվում է նոյեմբերի կեսերին, կայուն ծածկը՝ դեկտեմբերի սկզբին, իսկ հալոցքը սկսվում է մարտի սկզբից և վերջանում ապրիլի վերջին:

Համաձայն օդերևույթաբանական կայանի տվյալների տարածքի կլիման պետք է բնորոշել ցուրտ, լեռնային, ձմեռը՝ շատ ցուրտ, քամոտ, խոնավ, միջին ջերմաստիճանը հունվարին՝ մինուս $4,6^{\circ}\text{C}$ ից մինչև մինուս 12°C , հարաբերական խոնավությունը (ժամը 15-ին)՝ 63% և ավելի, քամու միջին արագությունը՝ 5.0-7.0 մ/: Ձմռան ամիսներին բնորոշ է կայուն ձնածածկույթը՝ համարյա երեք ամիս տևողությամբ: Տեղումների միջին տարեկան քանակությունը՝ 426 մմ, թեև հնարավոր են նաև հեղեղներ՝ օրական մինչև 72 մմ: Տարվա ամենաշոգ և ամենաչոր ամիսը օգոստոսն է /առավելագույն ջերմաստիճանը՝ 34°C , օդի նվազագույն հարաբերական խոնավությունը 47%/: Քամու վարդի ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ գերակշռում է քամու արևելք - արևմուտք ուղղությունը: Ընդ որում այդ պատկերը սրվում է հատկապես տարվա տաք եղանակներին և հավանաբար կախված է Սևանա լճի նկատմամբ հայցվող տարածքի տեղադրքով: Այնուամենայնիվ հայցվող տարածքը կարելի է բնորոշել սակավ հողմաանվտանգ

Կլիմայական բնութագրի համար հիմք է ծառայել ՀՀ քաղաքաշինության նախարարության ՀՀՇՆ 22-01-2024 «Շինարարական կլիմայաբանություն» նորմատիվային փաստաթուղթը և համապատասխան կլիմայական ցուցանիշները:

Այդ փաստաթղթով սահմանում են կլիմայական պարամետրերը, որոնք կիրառվում են շենքերի և շինությունների, ջեռուցման, օդափոխության, օդի լուսավորման, ջրամատակարարման համակարգերի նախագծման, ինչպես նաև քաղաքային և գյուղական բնակավայրերի հատակագծման և կառուցապատման ժամանակ: Կլիմայական ցուցանիշները հիմնականում հաշվարկված են Հայաստանի Հանրապետության այն բնակավայրերի համար, որտեղ տեղակայված օդերևույթաբանական կայանները ունեն դիտարկումների բավականին երկար (30 տարուց ոչ պակաս) շարք: Ցուցանիշները սրբագրված են վերջին տասնամյակի (2009թ. ներառյալ) տվյալների հաշվառումով: Տեղումների որոշ հարաչափերի հաշվարկման համար օգտագործվել են նաև կարճ շարք ունեցող օդերևույթաբանական դիտակետերի տվյալները: Տարածքի կլիմայի բնորոշման համար հիմք է վերցրվել մոտակայքում գտնվող օդերևույթաբանական կայանի երկարատև դիտարկման արդյունքները:

Աղյուսակ 3: Օդի ջերմաստիճանը, °C

Բնակավայրի անվանումը	Բարձրությունը ծովի մակարդակի, մ	Օդի միջին ամսական, ըստ ամիսների °C												Միջին տարեկին	Բացարձակ նվազագույն	Բացարձակ առավելագույն
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII			
Շորժա	1917	-4,6	-4,6	-1,7	4,4	9,4	13,2	16,6	16,9	13,7	8,5	3,1	-1,9	6,1	-32	34

Աղյուսակ 4: Օդի հարաբերական խոնավությունը (%)

Բնակավայրի անվանումը	Օդի հարաբերական խոնավությունը, %														
	ըստ ամիսների												Միջին տարեկան	միջինը ժամը 15-ին	
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII		Ամենա-ցուրտ ամսվա	Ամենաշոգ ամսվա
Շորժա	68	69	67	63	65	64	63	63	60	62	66	68	65	63	49

Աղյուսակ 5: Մթնոլորտային տեղումները և ձնածածկույթը

Բնակավայրի անվանումը	Տեղումների քանակը միջին ամսական մմ օրական առավելագույնը												Չյան ծածկույթը			
	ըստ ամիսների												Տարեկան	Տասնօրյա առավելագույնը, սմ	Օրերի թիվը	Ջրի առավելագույն քանակը ձյան մեջ, մմ
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII				
Շորժա	12	15	23	42	69	65	49	37	33	40	26	15	426	41	77	68
	12	22	24	38	38	43	44	66	43	38	40	18	66			

Աղյուսակ 6: Քամի

Բնակավայրի, օդերևութաբանական կայանի անվանումը	Միջին տարեկան մթնոլորտային ճնշում, (հՊա)	Սամիսներ	Կրկնելիությունը, % ըստ ուղղությունների Միջին արագությունը, մ/վ									Անհողմությունների կրկնելիությունը, %	Միջին ամսական աստառառևույժ, մ/վ	Միջին տարեկան արագությունը, մ/վ	Ուժեղ քամիներով (□15/վ) □ օրերի քանակը	Հաշվարկային արագությունը, մ/վ, որը հնարավոր է մեկ անգամ "n" տարիների ընթացքում		
			Հյուսիս ասյան (Հս)	Հյուսիս- Արև-վեյսան (ՀսԱրվ)	Արև-վեյսան (Արվ)	Հարավ- Արև-վեյսան (ՀվԱրվ)	Հարավ (Հվ)	Հարավ- Արև մտյան (ՀվԱրմ)	Արև մտյան (Արմ)	Հյուսիս- Արև մտյան (ՀսԱրմ)	20					50	100	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	
Սևան ք.	805,5	Հունվար	3	2	2	2	1	7	58	25	13	4,2	3,3	25	24	26	28	
			4,1	4,0	3,3	2,7	2,9	5,3	2,4	3,7								
		Ապրիլ	5	9	23	8	4	16	28	7	20	3,3						
			3,9	3,7	3,2	2,5	3,8	6,3	5,5	3,4								
Հուլիս	18	35	31	6	3	2	3	2	17	3,1								

		4,7	4,1	3,2	2,7	2,1	2,5	3,1	2,8								
	հոկտեմ- բեր	7	5	7	3	4	15	45	41								
		4,0	3,8	2,7	2,2	2,3	5,3	4,3	2,7	33	2,7						

5.5. Մթնոլորտային օդ

Մարդու գործունեության հետևանքով մթնոլորտային օդ կարող են արտանետվել տարատեսակ գազեր և տարբեր չափերի մասնիկներ: Մարզի օդային ավազանը գտնվում է բավականին բարվոք վիճակում: Տարածաշրջանում մթնոլորտային օդը աղտոտող արտադրական ձեռնարկություններ չկան, հիմնականում ավտոտրանսպորտի արտանետումներն են և ըստ բնակչության հաշվարկների օդի աղտոտվածությունը շատ ցածր է սահմանային թույլատրելի նորմաներից: Տարածքի հաշվարկով այս օդային ավազան արտանետումների մակարդակը քիչ է հանրապետության միջինից շուրջ 6.3 անգամ: Օդային ավազանում հայտնաբերված փոշու քանակությամբ մարզը գտնվում է բարվոք վիճակում, այս ցուցանիշը միջին հանրապետական մեկ շնչի հաշվով ցուցանիշից փոքր է շուրջ 3 անգամ:

Օդի որակի գնահատումը կատարվում է համաձայն ՀՀ կառավարության 2006թ. փետրվարի 2-ի N160-Ն որոշման: Մթնոլորտային օդի որակի ուսումնասիրությունները կատարվում է «Հիդրոօդերևութաբանության և մոնիթորինգի կենտրոն» ՊՈԱԿ-ի կողմից դիտակետերի միջոցով: Աղբերքի և մոտակա բնակավայրերի տարածքում չկան էկոմոնիթորինգի դիտակետեր և բնակավայրի օդի ֆոնային աղտոտվածության ցուցանիշները որոշվում են հաշվարկային եղանակով՝ ըստ բնակչության թվաքանակի:

Ըստ «ՀՀ բակավայրերի մթնոլորտային օդն աղտոտող նյութերի ֆոնային կոնցենտրացիաները» ուղեցույց-ձեռնարկի՝ մինչև 10 հազար բնակչությամբ բնակավայրերի համար օդի ֆոնային աղտոտվածության ցուցանիշները ներկայացվում են ստորև, որոնց թվին է պատկանում նաև Աղբերք բնակավայրը, օդի ֆոնային աղտոտվածության ցուցանիշները:

- Փոշի՝ 0.2 մգ/մ³;
- Ծծմբի երկօքսիդ՝ 0.02 մգ/մ³;
- Ազոտի երկօքսիդ՝ 0.008 մգ/մ³;
- Ածխածնի օքսիդ՝ 0.4 մգ/մ³:

Պատկեր 9: ՀՀ մթնոլորտային օդի որակի մոնիթորինգի դիտացանց

5.6. Աղմուկ և թրթռում

ՀՀ-ում աղմուկի մակարդակը կանոնակարգվում է «Աղմուկն աշխատատեղերում, բնակելի և հասարակական շենքերում և բնակելի կառուցապատման տարածքներում» N2-III-11.3 սանիտարական նորմերով:

Աղմուկի առավելագույն թույլատրելի ցուցանիշները ըստ այդ բերված են աղյուսակ 7-ում:

Աղյուսակ 7: ՀՀ սահմանված աղմուկի նորմերը

Ընկալիչ	Ժամերը	Աղմուկի առավելագույն թույլատրելի մակարդակը	
		dBL _{AEQ}	dBL _{AMAX}
Բնակելի և հասարակական շենքերի մոտ	06:00-22:00	55	70
	22:00-06:00	45	60

Աղյուսակ 8: Լարվածության եվ ծանրության տարբեր կատեգորիաների աշխատանքային գործունեության աշխատատեղերում ձայնի սահմանային թույլատրելի մակարդակները եվ ձայնի սահմանային մակարդակները դԲա-ով

Աշխատանքայի և գործընթացի	Աշխատանքային գործընթացի ծանրության կարգ				
	թեթև ֆիզիկական	միջին ֆիզիկական	1 աստիճանի	2 աստիճանի	3 աստիճանի

լարվածության կարգ	ծանրաբեռն - վածություն	ծանրաբեռն - վածություն	ծանր աշխատանքի	ծանր աշխատանքի	ծանր աշխատանքի
Թեթև աստիճանի լարվածություն	80	80	75	75	75
Միջին աստիճանի լարվածություն	70	70	65	65	65
Աշխատանքի 1 աստիճանի լարվածություն	60	60			
Աշխատանքի 2 աստիճանի լարվածություն	50	50			

Ներկայացվող տեղանքում աղմուկի և տատանումների աղբյուր կարող են հանդիսանալ ավտոտրանսպորտային միջոցները և երկաթուղին: Ելակետային իրավիճակում արևային կայանի համար հայցվող տարածքում աղմուկի մակարդակը ցածր է, գործնականում աղմուկի աղբյուրները մարդածին չեն /բնական ձայներ են/:

5.7. Մակերևութային ջրերի որակի բնութագիրը

Տարածաշրջանի հիմնական ջրագրական միավորը Աղբերք և Դրախտիկ գետերն են ու Սևանա լիճը: ՀՀ կառավարության կողմից “Կախված տեղանքի առանձնահատկություններից՝ յուրաքանչյուր ջրավազանային կառավարման տարածքի ջրի որակի ապահովման նորմերը սահմանելու մասին” որոշման (ՀՀ կառավարության 2011 թվականի հունվարի 27-ի N 75-Ն որոշում) սահմանված է ՀՀ-ում մակերևութային ջրերի որակի գնահատման համակարգը ջրի քիմիական որակի յուրաքանչյուր ցուցանիշի համար: Տարբերակում է կարգավիճակի հինգ դաս՝ գերազանց (1-ին դաս), լավ (2-րդ դաս), միջակ (3-րդ դաս), անբավարար (4-րդ դաս) և վատ (5-րդ դաս): Ջրի քիմիական որակի ընդհանրական գնահատականը ձևավորվում է վատագույն որակ ցուցաբերող ցուցանիշի դասով: Վերոնշյալ երեք ջրային օբյեկտներից ջրերի որակի ուսումնասիրություն իրականացվում է միայն Սևանա լճում:

5.8. Ջրային ռեսուրսներ

Սևանի ջրավազանային տարածքը ներառում է Ձկնագետ, Մասրիկ, Սոթք գետերի գետավազանները, Վարդենիսի ու Գեղամա լեռներից սկսվող գետերը:

Ջրային ռեսուրսների աղտոտման աղբյուրներ են հանդիսանում հիմնականում կոմունալ-ենցաղային և արտադրական կեղտաջրերը: Մարզի արտանետվող կեղտաջրերի շուրջ 80%-ը չեն մաքրվում: Սևանի ջրավազանային տարածքում ստորերկրյա ջրերի քանակի և որակի նշանակալի փոփոխություններն աննշան են,

պայմանավորված բնական պայմաններով՝ ամռան ամիսներին ոռոգման նպատակով հորերի ջրածախսի ավելացմամբ:

Հիդրոերկրաբանական տեսակետից վերը նշված նստվածքները մեծ հետաքրքրություն են ներկայացնում, քանի որ իրենց մեջ պարունակում են ճալաքարերի ջրատար շերտեր: Այս ճալաքարային շերտերի հետ են կապված Սևանի ավազանի արտեզիան և ճնշունային ջրերը:

Սևանա լճում կուտակված առաջացումները ներկայացված են ավազաքարերով, կավերով, տուֆոավազաքարերով, գլաքարա-կոնգլոմերատային, լճային գոյացումներով:

Տարածաշրջանի ամենամեծ ջրային ռեսուրսը Սևանա լիճն է:

Սևանա լիճ. Սևանա լիճը գտնվում է ծովի մակարդակից մոտ 1900 մետր բարձրության վրա: Այն աշխարհի քաղցրահամ ջուր ունեցող 2-րդ բարձրադիր լիճն է: Հնում հայտնի է եղել Գեղամա ծով, Գեղարքունյաց ծով անուններով:

Սևանը Հարավային Կովկասի խոշորագույն, բարձրադիր քաղցրահամ լիճն է, որի ծավալը 33.2 կմ³ է, մակերեսը՝ 1238 կմ²: Երկարությունը 70 կմ է, առավելագույն լայնությունը՝ 55 կմ: Լիճը Արտանիշի և Նորատուսի հրվանդանների միջև ձգված ստորջրյա պատնեշով՝ Շոդակաթի թմբով, բաժանվում է երկու մասի՝ հարավարևելյան կամ Մեծ Սևան (20.4 կմ³), հյուսիս-արևելյան կամ Փոքր Սևան (12.8 կմ³): Լճի առավելագույն խորությունը 79.4 մ է (Փոքր Սևան), միջին խորությունը՝ 26.2 մ, ավի շրջագիծը մոտ 230 կմ:

Սևանա լիճ են թափվում 28 գետեր և գետակներ, որոնցից 4-ը՝ Փոքր Սևան, 24-ը՝ Մեծ Սևան: Գետերի ավազանների մակերեսների գումարը կազմում է 2780 կմ², իսկ միջավազանային տարածությունը՝ 696.0 կմ²:

Սևանը հոսուն լիճ է և ունի քաղցրահամ ջուր: Լիճ են թափվում 28 մեծ ու փոքր գետակներ, սակայն սկիզբ է առնում միայն մեկը՝ Հրազդանը: Վերջինիս շնորհիվ ջրերի տարեկան արտահոսքը կազմում է 0.05ից մինչև 1.5 կմ³:

«Սևանա լճի մասին» օրենքը ընդունելուց հետո (2001թ.) լճից տարեկան արտահոսքը չի գերազանցել 0.34 կմ³: Լճի ծագումնաբանական վարկածներից մեկի համաձայն՝ այն առաջացել է չորրորդական ժամանակաշրջանում: Այն գոյացել է հրաբխային գործունեության հետևանքով՝ միջլեռնային տեկտոնական իջվածքում սառցադաշտային և ձնհալոցքային ջրեր լցվելու արդյունքում: Չորս կողմում առանձնակի շրջապատում են Արեգունու, Սևանի, Վարդենիսի և Գեղամա լեռները: Խորհրդային կառավարման տարիներին լճի մակարդակը զգալիորեն իջել է/18 մ/, ինչի հետևանքով տարածաշրջանում առաջացել է էկոլոգիական խնդիր: 1978 թվականին ստեղծվում է Սևան ազգային պարկը: Ջրի մակարդակի բարձրությունը վերականգնելու համար կառուցվել է Արփա – Սևան (48.3 կմ, 1963-81 թվականներ), ապա՝ Որոտան – Արփա դերիվատացիոն ջրատարները (21.6 կմ, 2004 թվական): Հարկ է նշել, որ նախատեսվող գործունեությունը իր ազդեցության ոլորտով չի կարող որևէ ազդեցություն ունենալ տարածքի ջրագրական ֆոնի վրա: Հատկապես, որ այն Սևանա

լճից հեռու է ավելի քան 2.5 կմ:

Ըստ 2021թ. -ի տեղեկագրի՝ 2021թ. -ի հունվարի 1-ի դրությամբ Սևանա լճի մակերեսը կազմել է 1278.701կմ², իսկ լճի ծավալը կազմել է՝ 38.2022կմ³, դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ լճի մակերեսը կազմել է 1277.845 կմ², իսկ ծավալը՝ 38.0875կմ³:

Պատկեր 10: Սևանի ջրավազանային կառավարման տարածք

Լիճը գտնվում է Երևան քաղաքից մոտ 60 կմ հեռավորության վրա: Լճի պահպանական գոտու տարածքը կազմում է 342,920 հա: Սևանա լիճ են թափվում 28 գետ և գետակ, որոնցից 4-ը՝ Փոքր Սևան, 24-ը՝ Մեծ Սևան: Լճից սկիզբ է առնում միայն Հրազդան գետը: Վերջինիս շնորհիվ ջրերի տարեկան արտահոսքը կազմում է 0.7կմ³: Լիճը գոյացել է հրաբխային գործունեության հետևանքով՝ միջլեռնային տեկտոնական իջվածքում սառցադաշտային և ձնհալոցքային ջրեր լցվելու արդյունքում:

Սևանա լճի ավազանի տարբեր հատվածներ աչքի են ընկնում տարբեր կլիմայական պայմաններով: Սևանա լճի ավազանում ձնածածկը ձևավորվում է նոյեմբերի կեսերին, կայուն ծածկը՝ դեկտեմբերի սկզբին, իսկ նրա հալոցքը սկսվում է մարտի սկզբից և վերջանում ապրիլի վերջին: Օդի հարաբերական խոնավությունը ենթակա է օրական և սեզոնային տատանումների: Ձմռանը միջին հարաբերական խոնավությունը Փոքր Սևանում կազմում է 70-75%, Մեծ Սևանում՝ 80-85%, ամռանը՝ համապատասխանաբար Փոքր Սևանում՝ 65%, Մեծ Սևանում՝ 75%: Սևանա լճի ջրահավաք ավազանում տարեկան գումարային տեղումների բաշխումը ընդհանուր առմամբ համապատասխանում է նրա լեռնագրությանը:

Լճի ջրահավաք ավազանում մթնոլորտային տեղումները կախված են տեղանքի բարձրությունից՝ տարեկան 400մմ-ից (լճի առափնյա շրջանում) մինչև 900 մմ-ի (շրջապատի լեռների մերձգագաթային շրջանում), միջինը՝ 500-600 մմ: Տարվա ընթացքում լճի հայելու վրա տեղումների միջին քանակը կազմում է 390 մմ:

Խորհրդային կառավարման տարիներին լճի մակարդակը զգալիորեն իջել է (18 մ), ինչի հետևանքով տարածաշրջանում առաջացել է էկոլոգիական խնդիր: Ջրի մակարդակի բարձրությունը վերականգնելու համար կառուցվել է Արփա– Սևան (48.3 կմ, 1963-81 թվականներ), ապա՝ Որոտան–Արփա դերիվատացիոն ջրատարները (21.6 կմ, 2004թ.-ին):

Համաձայն 2014թ.-ի «Կենսաբանական բազմազանության մասին» ՄԱԿ-ի կոնվենցիայի 5-րդ ազգային զեկույցի՝ Հայաստանի Հանրապետության կառավարության կողմից իրականացվել և իրականացվում են Սևանա լճի և ջրհավաք ավազանի էկոհամակարգերի պահպանության, էկոլոգիական հավասարակշռության վերականգնման և կենսաբազմազանության բնականոն զարգացման ու բնական պաշարների կայուն օգտագործման միջոցառումներ:

Սևանա լճի ավազանի համայնքների զգալի մասում ռոռզման նպատակով հիմնականում օգագործվում են Սևանա լիճ թափվող գետերի ջրերը, որոնց մեծ մասը անկանոն և չվերահսկվող ռոռզման հետևանքով ամառային ամիսներին ցամաքում են՝ զգալի վնաս հասցնելով գետերում ձվադրող ձկնատեսակներին՝ Սևանի կողակին, Ամառային իշխանին, Գեղարքունիքին և Սևանի բեղլուին, որոնք կորցնում են բազմացման համար անհրաժեշտ միջավայրը և պայմանները: Սևանա լճի մակարդակի բարձրացման հետևանքով լճի ափամերձ տարածքները ջրածածկվում են, ինչի հետևանքով ջրի տակ են մնում անտառածածկ հատվածներ՝ հսկայական ծառեր, թփեր, ծառերի արմատներ, շենքեր, շինություններ, ճանապարհներ և տարբեր ենթակառուցվածքներ: Պետությունից միջոցներով ջրածածկ անտառաթփային տարածքները շարունակաբար մաքրվում են:

Սևանա լճի համար գերխնդիր է նաև հարակից բնակավայրերից, արտադրական օբյեկտներից և լճի շուրջը կառուցապատված հանգստյան տներից լիճ թափվող կեղտաջրերի խնդիրը: Մաքման կայանների նախատեսումը և ափամերձ ջրածածկ հատվածների մաքրումը Սևանա լճի համար խիստ անհրաժեշտություն է:

Հայաստանի հանրապետությունում ջրային ռեսուրսների մոնիթորինգն իրականացվում է շրջակա միջավայրի նախարարության «Հիդրոոդերևութաբանության և մոնիթորինգի կենտրոն» ՊՈԱԿ-ի կողմից: Սևանա լճի ջրի որակի գնահատումն իրականացվում է ՀՀ կառավարության 2011 թվականի հունվարի 27-ի N75-Ն որոշման 12.1 հավելվածի համաձայն՝ լճի մակերևույթից և տարբեր խորություններից: Մոնիթորինգն իրականացվում է տարին 2 անգամ՝ 18 դիտակետերում՝ հիմնականում անիոնների և կատիոնների, սնուցող նյութերի և ծանր մետաղների առկայությունը որոշելու համար:

ՀՀ և միջազգային պահանջների համաձայն մակերևութային ջրերի որակի դասը ձևավորվում է հիմնական անիոնների և կատիոնների, սնուցող նյութերի, ծանր մետաղների, առաջնային օրգանական աղտոտիչների համալիր գնահատմամբ:

Համաձայն «Հիդրոոդերևութաբանության և մոնիթորինգի կենտրոն» ՊՈԱԿ-ի կողմից 2021թ.-ին հրապարակված տեղեկագրում ներառված Սևանա լճի մոնիթորինգի

արդյունքների՝ 2021 թվականին Սևանի ՋԿՏ-ում մակերևութային ջրերի որակի մոնիթորինգն իրականացվել է 17 դիտակետում, որոնցից 17.6%-ում ջրի որակը գնահատվել է 2-րդ դաս, 58.8%-ում՝ 3-րդ դաս, 23.5%- ում՝ 4-րդ դաս: Նախորդ տարվա համեմատ 2021 թվականին ջրի որակի փոփոխություն է նկատվել: Համաձայն Գլխավոր (www.armmonitoring.am) էլեկտրոնային էջի՝ 2022թ օգոստոս ամսին Սևանա լճի տարբեր հատվածներում կատարված ջրի որակի մոնիթորինգի արդյունքների՝ Սևան լճի ջրի որակն ընդհանրական դասով գնահատվում է 4-5-րդ դասի՝ ըստ նիտրիտ, ամոնիում, ֆոսֆատ իոնների և ԹՔՊ ցուցանիշների:

5.9. Հողային ռեսուրսներ

Տարածաշրջանին առավել բնորոշ են լեռնամարգագետնային հողերը: Այստեղ ցածր ջերմաստիճանը և ուժեղ խոնավացումը նպաստել են գաճաճ, ուժեղ ճիմ առաջացնող հացազգի տարախոտային և ընդավոր բուսական խմբավորումների զարգացմանը: Լեռնամարգագետնային հողերի մեծ մասի բուսածածկը հիմնականում օգտագործվում է անասնապահության համար՝ որպես արոտավայրեր: Լեռնամարգագետնային հողերի հումուսի պարունակությունը 13-20% է, ունեն թեթև մեխանիկական կազմ ու փխրուն կառուցվածք, միջինից ցածր կատիոնային փոխանակության ունակություն (15-20 մգ/էկվ) և թթվային ռեակցիա (pH=4,8-5,5), բարենպաստ ջրաֆիզիկական հատկություններ:

Արևային կայանի համար հայցվող հողի հիմնական մասը սակայն զբաղեցնում են մարգագետնասևահողերը, որը բնորոշ է բարձր դիրք ունեցող խոնավ դաշտավայրերին ու սարահարթներին: Մարգագետնային սևահողերը որպես ոչ գոտիական հողատիպ՝ ձևավորվել են բարձրլեռնային հարթավայրերում և առանձին, ոչ մեծ տարածքներով հանդիպում են Աշոցքում, Լոռիում, Շիրակում, Ապարանում և Սևանի ավազանում: Մարգագետնասևահողային հողերին բնորոշ են կրազերծվածությունը, կնձիկահատիկային կառուցվածքը, հումուսի պարունակությունը բարձր է՝ մինչև 15%, ունեն թույլ թթվային ռեակցիա, կատիոնային փոխանակության մեծ կլանունակություն (մինչև 57 մգ/էկվ), մեխանիկական կազմը՝ ծանր կավավազային և կավային է: Օգտագործվում են որպես վարելահողեր և խոտհարքներ:

Պատկեր 11: ՀՀ հողային ծածկույթը

Օգտահանված բերրի հողի պահպանման պահանջները հետևյալն են.

ա/ Հողային աշխատանքների կատարման ընթացքում չօգտագործված հողի հանված բերրի շերտն անմիջապես պետք է դարսվի լայնակույտերով:

բ/ Լայնակույտերի բարձրությունը և ձևը պետք է բացառի հողատարման գործընթացների զարգացումը:

դ/Եթե հողի հանված բերրի շերտը նախատեսվում է պահել 2 տարին գերազանցող ժամկետով, ապա, ողողումը և հողմատարումը կանխելու համար, լայնակույտերի մակերևույթն ու թեքությունները պետք է ամրացվեն խոտացանքով կամ այլ եղանակներով: Թույլատրվում է լայնակույտի թեքությունների վրա ցանքսը կատարել հիդրոեղանակներով:

ե/ Հողի հանված բերրի շերտը լայնակույտերում կարող է պահվել մինչև 20 տարի:

զ/ Լայնակույտերը տեղադրվում են գյուղատնտեսության համար ոչ պիտանի տեղամասերում կամ ցածր արդյունավետություն ունեցող հանդակներում և պետք է բացառվի լայնակույտերի ջրածածկումը, աղակալումը, արդյունաբերական թափոններով և կոշտ առարկաներով, քարերով, խճով, ճալաքարով ու շինարարական աղբով աղտոտումը:

է/ Հողի բերրի շերտը մինչ օգտահանումը չպետք է աղտոտված և աղբոտված լինի

արդյունաբերական և կենցաղային թափոններով, կոշտ առարկաներով, քարերով, խճով ու շինարարական աղբով, ինչպես նաև պետք է համապատասխանի սանիտարահիգիենիկ պահանջներին:

Քանի որ օգտահանման ենթակա բերրի հողաշերտի հզորությունը կազմում է միջինը 20 սմ, ստացվում է օգտահանված մեծ ծավալի բերրի հող, որի պահեստավորման և պահպանման համար մեծ մակերեսներ են պետք: Բացի այդ արևային կայանի շինարարության համար խախտվող հողերի մակերեսները հիմնականում մնում են կառուցապատման տակ և այսպիսով օգտահանված բերրի հողի հիմնական զանգվածը տեղում չի օգտագործվելու ռեկուլտիվացիոն նպատակներով:

Օգտահանված բերրի հողի պահեստավորման և պահեստավորված բերրի հողի պահպանության ծախսերից խուսափելու նպատակով որոշվել է արևային վահանակների տեղադրման ժամանակ հանել միայն ենթակայանի, վարչական շինությունների և ներքին ճանապարհների կառուցման տարածքների բուսաշերտը և բերրի հողը: Այն մոտավոր հաշվարկներով կկազմի 120 մ³, որի հանումը, պահեստավորումը և օգտագործումը կիրականացվի համաձայն ՀՀ կառավարության 02.11.2017 թ. N 1404-Ն որոշման պահանջների:

5.10. Բուսական և կենդանական աշխարհ

5.10.1 Բուսական աշխարհ

Սևանա լճի և տարածքի կենսաբազմազանության պահպանման նպատակով ստեղծվել է «Սևան»ԱՊ-ն:

Տարածաշրջանը տափաստանային միջին լեռնային (1400-2300 ծ.մ.բ.) է, իրեն բնորոշ լեռնատափաստանային բուսականությամբ՝ հատիկաբուսականության գերակշռությամբ, բլրի արանքներում և քարակույտերի մոտ թփերի և առանձին ծառերի առկայությամբ: Տափաստանային գոտին Հայաստանի տարածքի ամենաընդարձակ գոտին է, որը սկսվում է 1500-1600 մ-ից, երկրի հյուսիսային հատվածում հասնում է մինչև 2000մ բարձրության, իսկ հարավային հատվածում՝ 2400-2500մ՝ տափաստանային և գորշ կարբոնատային, անտառային տիպերով: Աչքի են ընկնում բուսական համակեցությունների բազմազանությամբ: Ծայրահեղ չորասեր, զուղձավոր, պնդաճիմ հացազգի խոտաբույսերի, փշաբարձիկավոր տարախոտերի առկայությունը բուսականության բնորոշ առանձնահատկություններից է: Ավելի հարավ ընկած տարածություններում տարածված են հիմնականում գիհու և կաղնու անտառները: Սևանի ավազանին բնորոշ են ցամաքային էկոհամակարգերը՝ մարգագետիններ, տափաստաններ, անտառային և նոսրանտառային, ինչպես նաև ժայռա-քարացրոնային և լճի ջրերից ազատված տարածքները: Պայմանավորված ռելիեֆային առանձնահատկություններով՝ Սևանի ավազանի բուսականությունն ունի վառ արտահայտված մոզաիկ բնույթ:

Որպես ռելիկտային համակեցություններ պահպանվել են՝ տորֆային ճահճուտները, քարացրոնային և ժայռային բուսական խմբավորումները, փովոդ թփուտները՝ ցածրաճ գիհուտները և այլն: Տարածաշրջանի բուսականությունը հիմնականում տափաստանային է՝ հացազգային, տարախոտա-հացազգային/*Festuca valesiaca* Gaudin, *F. ovina* L., *Koeleria albovii* Domin, *K. cristata* (L.) Pers., *Bothriochloa ischaemum* (L.) Keng, *Stipa capillata* L., *S. Lessingiana* Trin. Et Rupr., *S. Tirsa* Stev., *Elytrigia trichophora* (Link) Nevski, *Galium verum* L., տեսակներ *Agropyron*, *Andropogon*, *Scabiosa*, *Veronica*, *Artemisia*, *Achillea*, *Astragalus*/: Տափաստաններում հողերի մշակումը, դաշտապաշտպան անտառաշերտերի ստեղծումը, խոտհարքները, նաև հրդեհները բացասաբար են ազդում բուսածածկույթի և կենդանական աշխարհի վրա: Բնական բուսածածկույթին փոխարինելու են գալիս մշակաբույսերը՝ ցորեն, եգիպտացորեն, արևածաղիկ, պտղատու այգիները, իսկ ողողատներում՝ բանջարեղենի մշակությունը: Սևանի ջրհավաք ավազանի տափաստանային գոտին՝ 1906-2400մ ծովի մակերևույթից բարձր է, հիմնականում ներկայացված է չոր և տիպիկ տափաստաններին բնորոշ խոտաբույսերով՝ շյուղախոտ, փետրախոտ և այլն: Այստեղ աճում են նաև գիհու, մասրենու, արոսենու, կծուխորի, այծատերևուկի և այլ թփուտներ: Բավական շատ են գազերը, ոզնաթփերը, որոնց թվում կան մի շարք հազվագյուտ և անհետացող տեսակներ: Մարդու կողմից առավել յուրացված է հենց այս գոտին, որի զգալի մասը վերածվել է վարելահողերի, իսկ մնացածը ակտիվ օգտագործվում է որպես խոտհարքեր և արոտավայրեր:

Համաձայն ՀՀ կառավարության «Սևան» ԱՊ-ի 2007-2011թթ կառավարման պլանի՝ «Սևան ազգային պարկ»-ի և պահպանական գոտու տարածքում գրանցված են մոտ 1619 տեսակ անոթավոր բույսեր (Հայաստանում գրանցված բարձրակարգ բույսերի կեսից ավելի), 23 էնդեմիկ բուսատեսակներ, որոնցից 13-ը Սևանի ֆլորիստիկ շրջանի էնդեմիկներ: Միայն ազգային պարկի տարածքում աճում են Հայաստանի էնդեմիկ և Սևանա լճի ավազանի 5 էնդեմիկ տեսակներ: Համաձայն «Կենսաբանական բազմազանության մասին» ՄԱԿ-ի կոնվենցիայի 5-րդ ազգային զեկույցի՝ Սևանի տարածաշրջանին բնորոշ են տափաստանները, մարգագետինները, կաղնու անտառները և գիհու նոսրանտառները: Էնդեմիկ բուսատեսակների թիվը 28 է, իսկ ՀՀ Կարմիր գրքում գրանցված տեսակների թիվը՝ 48: Ազգային պարկում և դրա պահպանական գոտում հայտնի են շուրջ 60 բուսատեսակներ, որոնք օգտագործվում են կամ կարող են օգտագործվել որպես դեղաբույսեր: Շուրջ 100 բուսատեսակներ համարվում են ուտելի: «Սևան ազգային պարկ»-ի և դրա պահպանական գոտու առկա է շուրջ 32 ծառատեսակ, 102 թփերի տեսակ, 1146 բազմամյա խոտաբույս և 307 միամյա ու երկամյա բուսատեսակներ: Տեղանքում աճում են հացազգիներին պատկանող շատ բույսեր՝ շյուղախոտի (*Festuca* sp.), որումի (*Lolium* sp.) և դաշտավլուկների (*Poa* sp.) տարբեր տեսակներ: Սևանա լճի ավազանում բավականին տարածված են նաև բուսականության էքստրագոնալ տիպերը՝ փլուզուտային, քարացրոնային և ժայռային բուսականությունը: Դրանք առանձին հատվածներով հանդիպում են բոլոր 28

բարձունքային գոտիներում: Իսկ Սևանա լճի ջրից ազատված հողագրունտները ծածկված են արհեստական տնկարկներով (սոճի, չիչխան, բարդի և այլ): Կարմիր գրքում գրանցված են տարածաշրջանին բնորոշ՝ Խոզանափուշ Ֆյոդորովի-Cousinia fedorovii Takht, Լրջուն Սևանի-Isatis sevangensis N. Busch, Թրաշուշան հայաստանյան - Gladiolus hajastanicus Gabrielian, Հիրիկ Նրբագեղ - Iris elegantissima Sosn, Վիշապագլուխ ավստրիական - Dracocephalum austriacum L., Գառնառվույտ հայկական - Oxytropis armeniaca Sosn. ex Mulk:

Տարածաշրջանում կան նաև ՀՀ բույսերի Կարմիր գրքում գրանցված՝ վտանգված սնկատեսակներ, մասնավորապես Հելվեա սև- Helvella atra J.Kûenig, Մուտինուս շնային -Mutinus caninus (Huds.: Pers.) Fr., կրիտիկական վիճակում գտնվող՝ Սարկոսոմա-Sarcosoma globosum (Schmidel : Fr.) Casp., ՄիրիոստոմաMyriostoma coliforme (Dicks. : Pers.) Corda և այլն:

Նախատեսվող գործունեության տարածքը գտնվում է «Սևան» ԱՊ-ի տարածքից դուրս, Աղբերք գույղի վարչական տարածքի սահմաններում, որտեղ առկա է մարդածին ազդեցությունը, ուստի ՀՀ Կարմիր գրքում գրանցված բուսատեսակները բացակայում են:

5.10.2 Կենդանական աշխարհ

Տարածաշրջանում կենդանական աշխարհը ներկայացված է ողնաշարավոր կենդանիների 330 տեսակներով, այդ թվում՝ կաթնասուններ՝ 44 տեսակ (զայլ, աղվես, նապաստակ, կզաքիս, փորսուղ, աքիս, լուսա, ոչ հաճախ նաև արջ և այլն), թռչունների՝ 267 տեսակ, 4 տեսակ երկկենցաղներ, 16 տեսակ սողուններ և 9 տեսակ ձուկ, այդ թվում Սևանի իշխանը, որը գրանցված է Կարմիր գրքում, Սևանի կողակը, Սևանի բեղլուն և այլն:

Համաձայն ՀՀ կառավարության «Սևան» ԱՊ-ի 2007-2011թթ կառավարման պլանի՝ «Սևան» ազգային պարկի և դրա պահպանական գոտու տարածքներում հաշվարկվում են անողնաշարավորներ, խեցգետիններ, 43 տեսակի փափկամարմիններ՝ խիտունջներ, լորձնամույուսկներ, միջատներին պատկանող 639 տեսակի հողվածոտանիներ: Կապտաթիթեռը (Maculinea nausithous Bergs), որը հայտնի է պարկի պահպանական գոտուց, գրանցված է բնության պահպանության միջազգային միության Կարմիր ցանկում: Լճում հանդիպում են երկարաչանչ խեցգետին: Ողնաշարավորներից հայտնի է Սևանի էնդեմիկ իշխանն իր 4 տարատեսակներով՝ ձմեռային բախտակ՝ (Salmo danilewskii), ամառային բախտակ՝ (Salmo ischchan aestivalis), գեղարքունի՝ (Salmo ischchan gegarkuni), բոջակ՝ (Salmo ischchan danilewskii), որոնք 30 միմյանցից տարբերվում են ձվադրման տեղերով ու ժամկետներով (երբեմն դրան ավելացնում են 5-րդ սեռը՝ ալաբալախ՝ գետայինը), սիգ ձուկը, էնդեմիկ ձկներից՝ Սևանի բեղլուն և Սևանի կողակը: Պատահաբար լիճ է ներթափանցել նաև լճածածանը: Հանդիպում են նաև 4 տեսակի երկկենցաղներ, 16 տեսակի սողուններ, օձեր, 267 տեսակի թռչուններ՝ արագիլ, ֆլամինգո, սագեր, որոր, կտցար, աղավնազգիներ,

հավազվիներ և այլն: Հանդիպում են կաթնասունների 44 տեսակ, որոնք պատկանում են հետևյալ կարգերին.

- Միջատակերներ (Insectivora),
- Կրծողներ (Rodentia),
- Նապաստակներ (Logomorpha),
- Չղջիկներ (Chiroptera),
- Գիշատիչներ (Carnivora),
- Սմբակավոր/կճղակավոր կաթնասուններ (Artiodactyla):

Նշված տեսակներից 6-ը գրանցված են Հայաստանի Կարմիր գրքում (վայրենակերպը, ջրասամույրը, գորշ արջը, խայտակապիսը, անտառային կատուն, բեզուարյան այծը): Սողուններից հանդիպում են մի շարք մողեսներ, սպիտակավոր ժայռային մողեսը, նաիրյան ժայռային մողեսը, ռոստոմբեկովի ժայռային մողեսը, հայկական ժայռային մողեսը, վալենտինի ժայռային մողեսը, իսկ օձերից՝ սովորականը, ջրային լորտուները, պղնձօձը, լեռնատափաստանային իժը: Երկկենցաղներից առկա են կանաչ դողոշը, լճագորտը, փոքրասիական գորտը և շեկովնիկի ծառագորտը: Ջրային կամ ջրաճահճային կենդանիների համար որպես ապրելավայր ծառայում են Սևանա լճի ջրերը, ափամերձ գոտու ճահճուտներն ու լիճ թափվող գետերի գետաբերանները:

Վերջին 4 տասնամյակի ընթացքում Սևանա լճի մակարդակի 19 մ իջեցումը, ինչպես նաև ավելի քան 10 հազ. հա ճահճուտների արհեստական չորացումը, նախկին ժայռոտ ափերի վերացումը խիստ բացասաբար են անդրադարձել ավազանի կենդանական աշխարհի վրա, որը հատկապես ցայտուն կերպով արտահայտված է թռչունների մոտ: Սևանի ավազանում և դրա պահպանական գոտում հանդիպում էին 267 տեսակի թռչուններից 48-ը բնադրող էին: 160 տեսակ չվող թռչուններից մնացել է 50-ը: Էնդեմ հանդիսացող Սևանի ծովորորի համար բնական միջավայրը դարձել է էկոլոգիապես անկայուն: Այսօր դրանցից շատերը՝ մոխրագույն սագը, տուրպան, կարմրակտուց և կարմրագլուխ բադերը, սպիտակագլուխ բադը (սավկան), չեն բնադրում լճի տարածքում:

Կարմիր գրքում գրանցված են՝ կաթնասունների 6 տեսակ, (Բեզուարյան այծ *Capra aegagrus Erxleben*) և այլն), սողուններից 2 տեսակ (խայտաբղետ՝ Անդրկովկասյան բազմագույն մողեսիկ-*Eremias arguta transcaucasica Darevsky, 1953*), փոքրասիական մողեսները- *Darevskia rostombekovi Darevsky 1957*): 39 թռչնատեսակներ (Հայկական որոր-*Larus armenicus*), վարդագույն հավալուսն - *Pelecanus onocrotalus Linnaeus, 1758* և այլն), սագանմաններից՝ սպիտակագլուխ բադ կամ սավկա - *Oxyura leucocephala Scopoli, 1769*, ձկներից՝ Սևանի իշխանը իր տարատեսակներով, Սևանի բեղուն (Barbus *goetschaicus Kessler*) և Սևանի կողակը (*Varicorhinus capoeta sevangi, Filippi*) հողվածոտանիներից՝ Արիոն կապտաթիթեռը *Maculinea arion zara Jachontov*, Մթնշաղային կապտաթիթեռ-*Maculinea nausithous, 31* Անտեսված կապտաթիթեռ - *Agrodiaetus neglectus Dantchenko, 2000*, Նինայի կապտաթիթեռ - *Agrodiaetus ninae*

Forster, 1956, Թուրքական կապտաթիթեռ *Agrodiaetus turcicus* Koçak, գրանցված են միջազգային միության Կարմիր գրքում: Կենդանիների Կարմիր գրքում ներառված տեսակները հիմնականում պահպանված են չիսխտված բնական տարածքներում և չինգիլների մոտ: Կառավարության կողմից յուրաքանչյուր տարի հաստատվում է «Սևանա լճի էկոհամակարգերի վերականգնման, պահպանման, վերարտադրման, բնականոն զարգացման և օգտագործման միջոցառումների տարեկան ծրագիրը», ելնելով «Սևանա լճի էկոհամակարգի վերականգնման, պահպանման, վերարտադրման և օգտագործման միջոցառումների տարեկան ու համալիր ծրագրերը հաստատելու մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված նպատակներից ու խնդիրներից:

5.11. Բնության հատուկ պահպանվող տարածքներ

Նախատեսվող գործունեության տարածքը դուրս է հատուկ պահպանվող՝ «Սևան» ԱՊ-ի սահմաններից, սակայն գտնվում է ԱՊ-ի բուֆերային (պաշտպանիչ) գոտում:

«Սևան» ԱՊ-ի տարածքը բաժանվում է 4 տարածքագործառնական գոտիների՝ արգելոցներ, արգելավայրեր, ռեկրեացիոն և տնտեսական: Պարկի տարածքում կան 4 արգելոցներ՝ «Նորաշենի», «Լիճք-Արգիշի», «Գիլլի» և «Արտանիշի», ընդհանուր 7464 հա մակերեսով:

«Սևան» ԱՊ-ի տարածքագործառնական գոտիներից նախատեսվող գործունեության տարածքին ամենամոտը գտնվում է «Արտանիշի» արգելոցը: «Արտանիշի» արգելոցը գտնվում է ազգային պարկի արևելյան մասում, ընդգրկում է Արտանիշ թերակղզին (բացառությամբ ձախակողմյան հատվածի՝ Շողակաթ համայնքային հողերը) և Արտանիշի լճախորշի թերակղզուն հարող մասը: Տարածքը զբաղեցնում է 3640 հա մակերես, որից 2142 հա ցամաքային տարածք, իսկ 1498 հա՝ ջրային: Սահմանի ընդհանուր երկարությունը 25.9 կմ է: Արգելոցի տարածքը ձգվում է մոտ 11.7 կմ երկարությամբ և 7.8 կմ լայնությամբ: Արգելոցի նպատակն է ապահովել Արտանիշ թերակղզու մինչսառցային ժամանակաշրջանի բազմազան ռելիեֆային բուսականության, գիհու նոսրանտառների և տափաստանների, ինչպես նաև որպես հազվագյուտ կենդանիների (գորշ արջ, այծյամ, վարազ, բեզուարյան այծ, ազնվացեղ եղջերու և այլն) միգրացիայի միջանցքի պահպանությունը:

«Արտանիշի» արգելոցի հարևան տարածքները նպաստավոր են զբոսաշրջության զարգացման համար:

Ազգային պարկի գոտում են նաև «Գավառագետ» և «Գիհի-կաղնուտային ռելիեֆային» արգելավայրը:

5.12. Պատմամշակութային և բնության հուշարձաններ

Համաձայն ՀՀ կառավարության 2003թ. հունվարի 9-ի N 80-Ն որոշման՝ «Հայաստանի Հանրապետության Գեղարքունիքի մարզի պատմության և մշակույթի անշարժ հուշարձանների պետական ցուցակ»-ի, ներկայացված տարածքին

ամենամոտ Աղբերք, Դրախտիկ և Շողակաթ (Շորժա) բնակավայրերում կան հետևյալ պատմական, մշակութային հուշարձանները.

Աղյուսակ 9: Աղբերք գյուղի պատմամշակութային հուշարձանները

Հուշարձան	Կառուցված	Վայր, հասցե	Նշան	Հավելյալ նշումներ
1	2	3	4	5
Գերեզմանոց	17-18 դդ.	10 կմ հս-ամ	S	գյուղի ամառային արոտատեղում, Սևան-Ճամբարակ ճանապարհից ձախ

Աղյուսակ 10: Դրախտիկ գյուղի պատմամշակութային հուշարձանները

1	2	3	6	7
Գերեզմանոց	15-19 դդ.	ամ մասում	S	գյուղի ամ եզրին, դպրոցից 300 մ ամ
Խաչքար	1554 թ.		Հ	դպրոցից 100 մ ամ, տնամերձում, զույգ խաչքարերից աջակողմյանը
Խաչքար	16-17 դդ.		Հ	դպրոցից 100 մ ամ, տնամերձում զույգ խաչքարերից ձախակողմյանը

Աղյուսակ 11: Շողակաթ գյուղի պատմամշակութային հուշարձանները

1	2	3	6	7
Գերեզմանոց	16-17-րդ դդ.	գ. մ.	S	դպրոցից 200 մ հս-ամ, ճանապարհի եզրին
Դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ	հս մասում	Հ	Շորժա-Աղբերք ճանապարհի 2 կողմերում, հայկական և ադրբեջանական գերեզմանոցների միջակայքի սարավանջին
Դամբարանադաշտ	մթա 2-1 հզմ	1 կմ հվ-սե	Հ	ավազահանքերի մոտ, Արտանիշ թերակղզի տանող դաշտամիջյան ճանապարհից ձախ
Եկեղեցի	17-րդ դ.	սե մասում	S	գյուղի եզրին, սարի ստորոտին
Խաչքար	10-րդ դ.		Հ	ագուցված հս պատին, արտաքուստ
Խաչքար	10-11-րդ դդ.		Հ	ագուցված ամ պատին, արտաքուստ, հորիզոնական դիրքով

Խաչքար	10-11-րդ դդ.		Հ	ագուցված ամ պատին, արտաքուստ
Խաչքար	13-14-րդ դդ.		Հ	եկեղեցու ներսում, դրված գլխիվայր, արձանագիր
Գերեզմանոց	10-17-րդ դդ.		Տ	եկեղեցու շուրջը
Խաչքար	12-րդ դ.		Հ	վերնամասը՝ չի պահպանվել
Խաչքար	Մջնդ	գյուղի աե մասում, 17դ. եկեղեցու մոտ տարածվող գերեզմանոցում	Հ	թևավոր
Խաչքար	1550 թ.	գ. մ.	Հ	Սերգեյ Մարգարյանի տնամերձում
Մատուռ	10-14-րդ դդ.	աե մասում	Տ	գյուղի աե եզրին, եկեղեցուց 200 մ հվ-աե, բլրի գագաթին

5.13. Բնության հուշարձաններ

Համաձայն կառավարության 2008 թվականի օգոստոսի 14-ի «Հայաստանի Հանրապետության բնության հուշարձանների ցանկը հաստատելու մասին» N 967-Ն որոշման՝ Գեղարքունիքի մարզում առկա են հետևյալ բնության հուշարձանները.

Աղյուսակ 12: ՀՀ Գեղարքունիքի մարզի բնության հուշարձանների ցանկը

Երկրաբանական

Սևկատար» հրաբուխ	Գեղարքունիքի մարզ, Գավառ քաղաքից 20 կմ արլ
«Աժդահակ» հրաբուխ	Գեղարքունիքի մարզ, Գավառ քաղաքից 25 կմ հվ-արմ
«Անանուն» ծալքավորում	Գեղարքունիքի մարզ, Սևանա լճի հս-արլ ափին, երկաթուղուպաստառի հատվածում, Սևան քաղաքի մոտ 45 կմ հեռավորության վրա
Քարե ծով» քարացրոններ (չինգիլներ)	Գեղարքունիքի մարզ, Լճաշեն գյուղից 1 կմ դեպի խարամային Քարհանք
«Անանուն» հրաբխային արտահայտված շերտավորություն	Գեղարքունիքի մարզ, Լճաշեն գյուղից 1 կմ հվ, հրաբխային խարամների գործող քարհանքի մոտ
«Արմաղան» հրաբուխ	Գեղարքունիքի մարզ, Մաղինա գյուղից 3.5 կմ արմ
«Հայրավանք» բրածո ֆաունա	Գեղարքունիքի մարզ, Հայրավանք գյուղից 2-3 կմ հս-արլ
«Թառ (Կարմիր Կատար)» հրաբուխ	Գեղարքունիքի մարզ, Գեղամա լեռնաշղթայի կենտրոնական-ջրբաժանային հատվածում, Աժդահակ հրաբխից հարավ-արևմուտք, Աժդահակ հրաբխին միանում

	է Կամուրջ հրաբխով:
--	--------------------

Ջրակրարանական

«Սարանց» աղբյուր	Գեղարքունիքի մարզ, Գավառ քաղաքի Հացառատ թաղամասում, ծ.մ-ից 1937 մ բարձրության վրա
«Խաչերի» աղբյուր	Գեղարքունիքի մարզ, Գավառ քաղաքի արմ ծայրամասում
«Անանուն» աղբյուր	Գեղարքունիքի մարզ, Ակունք գյուղի տարածքում, ծ.մ-ից 1980 մ բարձրության վրա
«Անանուն» աղբյուր	Գեղարքունիքի մարզ, Լճավան գյուղի տարածքում, ծ.մ-ից 2045 մ բարձրության վրա
«Անանուն» աղբյուր	Գեղարքունիքի մարզ, Կարճաղբյուր գյուղի հվ-արլ եզրին, ծ.մ-ից 1930 մ բարձրության վրա
«Վանքի աղբյուր» աղբյուրների Խումբ	Գեղարքունիքի մարզ, Սարուխան գյուղի հվ ծայրամասում, ծ.մ-ից 1977 մ բարձրության վրա

Ջրագրական

«Ակնա» լիճ	Գեղարքունիքի մարզ, Ծաղկաշեն գյուղից 10 կմ արմ, Ակնասար լեռան լանջին
------------	--

Կենսաբանական

«Ենթալպյան մարգագետին»	Գեղարքունիքի մարզ, Դրախտիկ գյուղի մոտ
------------------------	---------------------------------------

Նշված պատմամշակութային և բնության հուշարձաններից ոչ մեկը չի գտնվում նախատեսվող գործունեության տարածքում:

5.14. Սոցիալական և մշակութային ռեսուրսներ

Ծրագրի առաջարկվող տարածքը գտնվում է Գեղարքունիքի մարզում:

Գեղարքունիքի մարզ

Տարածքը՝ 5351 կմ²;

Համայնքներ, 2023թ. տարեսկզբի դրությամբ՝ 5

(https://www.armstat.am/file/Map/MARZ_05.pdf), խոշարացված համայնքներ՝ 5:

Քաղաքներ՝ 5:

Գյուղեր՝ 93;

Բնակչության թվաքանակը 2023թ. տարեսկզբի դրությամբ՝ 228,7 հազ. մարդ:

Այդ թվում՝ քաղաքային – 65,9 հազ. մարդ;

գյուղական – 162,8 հազ. մարդ:

Գեղարքունիքի մարզը գտնվում է Հայաստանի Հանրապետության տարածքի արևելքում՝ շրջապատելով Սևանա լիճը: Այն հյուսիսից սահմանակից է Լոռու և Տավուշի մարզերին, արևելքից պետական սահմանով՝ Ադրբեջանին, հարավ-արևմուտքից՝ Կոտայքի և Արարատի մարզերին, իսկ հարավից՝ Վայոց ձորի մարզին: Տարածքի մակերեսով Գեղարքունիքի մարզը ամենամեծն է ՀՀ-ում: Մարզի

ամենաերկար ձգվածությունը հյուսիս-արևմուտքից հարավ-արևելք կազմում է 115 կմ, արևմուտքից արևելք՝ 85 կմ, ամենախոր իջվածքը Գետիկ գետի կիրճն է (1 325 մ), ամենաբարձր կետը՝ Աժդահակ լեռան գագաթը (3 598 մ): Մարզի տարածքում է գտնվում <Սևան> ազգային պարկը (կազմավորվել է 1978թ.): Այն զբաղեցնում է Սևանի միջլեռնային գոգավորության հատակը կազմող Սևանա լճի և դրա հատակից ազատված տարածքները: Մակերեսը կազմում է 147.3 հազ. հա, որից 22.6 հազ. հա-ը՝ առափնյա ցամաքային տարածքներ են:

2022թ.-ին մարզի տնտեսության հիմնական ոլորտների տեսակարար կշիռները ՀՀ տնտեսության համապատասխան ոլորտների ընդհանուր ծավալում կազմել են.

- արդյունաբերություն 2.6 %,
- գյուղատնտեսություն 11.7 %,
- շինարարություն 4.6 %,
- մանրածախ առևտուր 2.3 %,
- ծառայություններ 0.9 %:

Մարզի տնտեսության առաջատար ոլորտը գյուղատնտեսությունն է, հատկապես հացահատիկի, կարտոֆիլի, բանջարեղենի և անասնաբուծական մթերքի արտադրությունները:

Մարզը հանդիսանում է ՀՀ-ում թարմ ձկան հիմնական մատակարարը: Վերջին տարիներին արձանագրվում է լճում ձկնային պաշարների ավելացման միտում ու արժեքավոր ձկնատեսակների պաշարների ավելացում:

Մարզի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը հանքագործական արդյունաբերությունն է: Կարևոր նշանակություն ունի նաև մշակող արդյունաբերությունը, որի մեջ մեծ տեսակարար կշիռ ունի սննդամթերքի արտադրությունը:

Բեռնաուղևորափոխադրումները մարզում իրականացվում են ավտոմոբիլային տրանսպորտով: Մարզի տարածքով անցնում է Երևան-Սևան-Դիլիջան հանրապետական նշանակության մայրուղին:

Մարզկենտրոն Գավառը (2023թ. տարեսկզբին՝ 17.8 հազ. բնակիչ) գտնվում է Երևանից 92 կմ հեռավորության վրա: Քաղաքի տնտեսության առաջատար ոլորտը և բնակչության հիմնական զբաղվածության ուղղությունը՝ գյուղատնտեսությունն է:

Ճամբարակ քաղաքի (2023թ. տարեսկզբին՝ 5.5 հազ. բնակիչ) տնտեսության առաջատար ճյուղը և բնակչության հիմնական զբաղվածության ոլորտը գյուղատնտեսությունն է (Երևանից 119 կմ հեռավորության վրա): Քաղաքի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ առավել մեծ տեսակարար կշիռ ունի սննդի արդյունաբերությունը:

Աղյուսակ 13: Արագածոտնի մարզի հիմնական վիճակագրական տվյալները, 2016-2020թթ

	2018	2019	2020	2021	2022
Մարզի մշտական բնակչության թվաքանակը հունվարի 1-ի դրությամբ, 1 000 մարդ	228.3	227.7	227.3	227.8	228.7
այդ թվում՝ քաղաքային	67.0	66.6	66.2	65.9	65.9
գյուղական	100.2	99.5	98.4	97.9	97.9
Բնական աճի գործակիցը, 1 000 բնակչի հաշվով	4.1	3.9	0.5	2.3	4.8
Համախառն ներքին արդյունք (շուկայական գներով), մլն. դրամ	234 995.9	234 571.3	200 299.0	231 890.2	...
Արդյունաբերական արտադրանքի ծավալը, մլն. դրամ	64 612.9	69 909.1	69 914.4	59 553.5	72 259.7
Գյուղատնտեսության համախառն արտադրանքը, ընթացիկ գներով, մլրդ. դրամ	118.2	112.4	99.4	113.8	119.4
Շինարարության ծավալը, ընթացիկ գներով մլն. դրամ	15 506.4	22 694.6	20 596.5	25 821.3	27 472.9
Ավտոմոբիլային տրանսպորտի ներհանրապետական բեռնաշրջանառությունը, մլն. տոննա-կմ	28.4	4.5	6.8	6.1	5.6
Ավտոմոբիլային տրանսպորտի ուղևորաշրջանառությունը, մլն. ուղևոր-կմ	27.9	26.4	9.8	16.1	20.5
Կապի ծառայությունների հասույթը, ընթացիկ գներով, մլն. դրամ	964.7	954.9 1	454.4 1	215.1 1	442.3
Մանրածախ առևտրի շրջանառությունը, մլն. դրամ	27 366.6	28 468.5	30 028.6	37 224.6	38 841.3
Ծառայությունների ծավալը, մլն. Դրամ	15 516.0	16 000.3	13 967.8	17 133.1	23 997.9
Սպառողական գների ինդեքսը նախորդ տարվա նկատմամբ, %	101.2	100.3	100.6	107.0	108.7

Գյուղատնտեսական արտադրանք արտադրողի իրացման գների ինդեքսները նախորդ տարվա նկատմամբ, %	106.0	99.7	95.0	109.7	123.5
Աշխատանքային ռեսուրսները, 1 000 մարդ	...	170,7	170,2	174,6	170,1
որից՝ զբաղվածներ	...	68.7	71.7	77.6	84.5
գործազուրկներ	...	6.5	7.7	4.7	6.1
Միջին ամսական անվանական աշխատավարձը, դրամ	...	114 479	121 940	125 167	127 949
Առևտրային կազմակերպությունների արտադրանքի, ապրանքների, ծառայությունների արտադրության և իրացման վրա կատարված ծախսերը, մլն.դրամ	7 255.2	7 858.2	8 297.1	10 137.8	8 770.3
Առողջության առաջնային պահպանման ծառայություն մատուցող հաստատությունների քանակը	40	40	40	40	40
Գրանցված հանցագործությունների քանակը	903	1 066	1 035	1 250	1 339
Կենսաթոշակատուների թվաքանակը տարեվերջին, մարդ	31 266	31 294	31 150	30 987	30 852
Նպաստառու ընտանիքների քանակը, դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ	11 900	10 928	10 964	10 211	9 129
Նախադպրոցական հաստատությունների քանակը	47	49	60	70	79
Հանրակրթական դպրոցների քանակը	126	125	124	124	124
Պետական մասնագիտացված թատրոնների քանակը	1	1	1	1	1

Գործող թանգարանների քանակը	2	2	2	2	2
Գրադարանների քանակը	55	53	54	54	54
Մարզական կազմակերպությունների քանակը	8	8	8	8	8

Ճամբարակ խոշորացված համայնք

Ճամբարակ խոշորացված համայնքը Գեղարքունիքի մարզի 5 համայնքներից մեկն է: Համայնքի ընդահնուր տարածքը կազմում է 73759,9 հա (737,5 կմ²), բնակչությունը 14951 է, որից կին՝ 7595, տղամարդ՝ 7356, տնային տնտեսությունների թիվը՝ 4657:

Ճամբարակ խոշորացված համայնքը կազմավորվել է Հայաստանի Հանրապետության վարչատարածքային բաժանման մասին ՀՀ օրենքում 09.06.2017թ. ՀՕ-93-Ն կատարված փոփոխության արդյունքում՝ ՀՀ Գեղարքունիքի մարզի Ճամբարակ քաղաքային, Վահան, Թթուջուր, Գետիկ, Մարտունի, Այգուտ, Դպրաբակ, Չորավանք, Կալավան, Անտառամեջ, Ճապկուտ գյուղական համայնքների և Արծվաշեն բնակավայրի միավորումից:

2022թ.-ին Ճամբարակ համայնքին միացավ Շողակաթ համայնքը, որի արդյունքում այժմ Ճամբարակ համայնքի կազմում են գտնվում Դրախտիկ, Աղբերք, Շողակաթ, Արտանիշ, Ջիլ, Ծափաթաղ գյուղական բնակավայրերը:

Այսպիսով Ճամբարակ համայնքի մաս են կազմում մեկ քաղաք և 18 գյուղական բնակավայր: Համայնքի կենտրոնը Ճամբարակ քաղաքն է: Համայնքի գյուղերից է Արծվաշենը, որը Ղարաբաղյան առաջին պատերազմից հետո գտնվում է Ադրբեջանի վերահսկողության ներքո: Ճապկուտը բնակեցված չէ:

Նախատեսվող գործունեության տարածքը գտնվում է Աղբերք բնակավայրում, որը Ճամբարակ համայնքի 18 գյուղերից մեկն է:

Աղբերք

Բնակչության թիվը՝ 319

Տարածքը 3945,34 հա է, այդ թվում՝

գյուղատնտեսական նշանակության հողեր՝ 366 2,32 հա,

բնակավայրի հողեր՝ 98,68 հա (բնակելի՝ 52,19 հա):

Աղբերք բնակավայրը գտնվում է Սևանա լճի արևելյան ափին՝ Սևան-Ճամբարակ /Մ14/ ավտոմայրուղու և Երևան-Վարդենիս երկաթգծի մոտ: Այն հարակից է «Սևան» Ազգային պարկին: Տեղակայված է 2100-2200մ բացարձակ նիշերով տեղանքի վրա, որն ունի ընդհանուր հարավարևմտյան թեքվածություն դեպի Սևանա լիճը:

Գյուղի բնակիչների հիմնական մասը Ադրբեջանից գաղթած հայերն են: «Աղբերք»

անունն առաջացել է համայնքի տարածքում գտնվող բազմաթիվ սառնորակ աղբյուրների առկայության շնորհիվ: Ունի միջնակարգ դպրոց: Բնակչությունը զբաղվում է հիմնականում անասնապահությամբ:

6. ՆԱԽԱՏԵՍՎՈՂ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ, ՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ԵՎ ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱԿԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԸ

6.1. Նախատեսվող գործունեության բնութագիրը

Հայցվող տարածքը տեղակայված է լինելու Սևանա լճից մոտ 1,6կմ հեռավորության վրա՝ «Սևան» ազգային պարկից մոտ 1կմ հեռավորության վրա:

Նախատեսվող կայանը կառուցվելու է սեփականության իրավունքով «ՍՈԼԱՐ ՖԱՐՄ» ՍՊԸ պատկանող հողամասում, որը գտնվում է Գեղարքունիքի մարզի Ճամբարակ խոշորացված համայնքի Աղբերք գյուղի 20-րդ փողոցի 51/1, 51/2, 51/3, 51/4, 51/5 հասցեում և զբաղեցնում է ընդհանուր առմամբ 7.34 հա մակերես, բաղկացած է հինգ հողակտորից: Տարածքը մոտ է Սևան-Շողակաթ-Վարդենիս Մ14, ինչպես նաև Ճամբարակ-Մ14 ավտոճանապարհներին: Դեպի տարածք տանող ճանապարհի գլխավոր մուտքը գոյություն ունեցող գրունտային ճանապարհից գտնվում է մոտ 89 մ հեռավորության վրա:

6.2. Տեխնիկական և տեխնոլոգիական լուծումներ

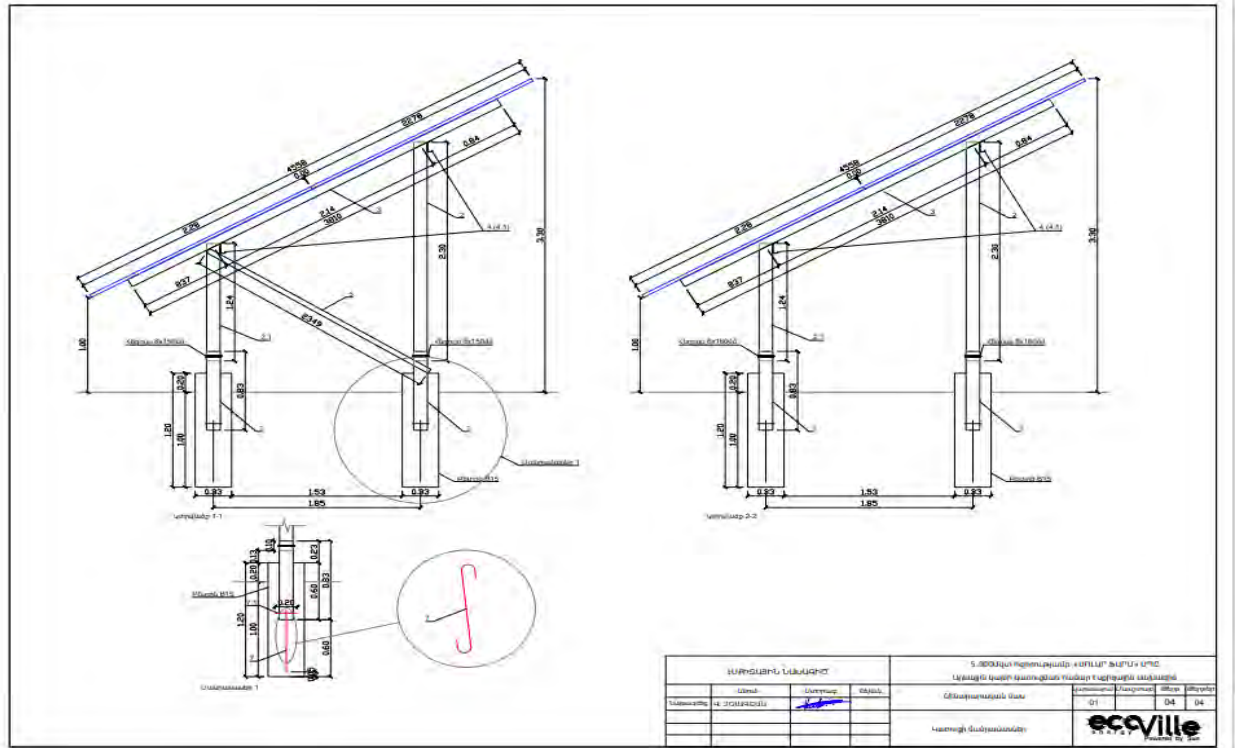
Արևային կայան

Նախատեսվող արևային կայանը Ֆոտովոլտային էլեկտրակայան է, որի առավելագույն դրվածքային հզորությունն ըստ վահանակների կազմում է 5.499 ՄՎտՊ, իսկ արևակայանի առավելագույն հզորությունը կազմում է 5.0 ՄՎտ: Ֆոտովոլտային կայանի գեներատորային մասը նախատեսվում է կառուցել 9322 հատ բազմաբյուրեղային ֆոտովոլտային վահանակներով՝ յուրաքանչյուրը 590Վտ առավելագույն հզորությամբ: 20 հատ՝ 250կՎտ ելքային հզորությամբ փոխակերպիչների փոփոխական հոսանքի ելուստներից մալուխներով միանում են ենթակայանի 0.8կՎ լարման գլխավոր ընդունիչ վահաններին:

Արևային էլեկտրակայանը տեղադրվելու է ցինկով գալվանապատված մետաղական կոնստրուկցիաներով՝ բետոնե հիմքերով ամրացված հողի վրա:

Փոխակերպիչները և ֆոտովոլտային վահանակները տեղադրվելու են կոնստրուկցիայով՝ հորիզոնի նկատմամբ 30° թեքվածությամբ: Ֆոտովոլտային վահանակների կոնստրուկցիաները նախատեսված են մինչև 35մ/վ քամու արագության համար (տարածքում քամու առավելագույն արագությունը ըստ շինարարական կլիմայաբանություն նորմերի 24մ/վ է, (ՀՀՇՆ 22-01-2024):

Պատկեր 12: ՖՎ վահանակների և հիմքի տեղադրման սխեմա

Մուտք դեպի կայան

Արևային կայանի տեղամասը չունի պատրաստի/գործող ճանապարհ դեպի տարածք կամ դրա շրջակայքը: Ուստի դիտարկվում է մոտ 89մ երկարությամբ մուտքի գրունտային ճանապարհ՝ գոյություն ունեցող մոտակա գրունտային ճանապարհից:

Կայանի տարածք

Կայանի տարածքում կլինեն հետևյալ տիպի ճանապարհներ.

- Գլխավոր դարպասից դեպի ենթակայանի շենք – ճանապարհը կլինի գործող համապատասխան ստանդարտների համաձայն,
- Ընդհանուր մոտեցման ճանապարհի և ներքին ճանապարհներ - Այս ճանապարհները կունենան նվազագույն լայնություն՝ գործող ստանդարտերին համապատասխան:

Շենքեր

Տարածքում շենք-շինություններ նախատեսված չեն, քանի որ «ՍՈԼԱՐ ՖԱՐՄ» ՄՊԸ-ն նախատեսվող կայանի անմիջապես հարևանությամբ կառուցել և շահագործում է ևս մեկ արևային կայան, որը կահավորված է օպերատորական և պահեստային շինություններով:

Անվտանգություն

Կրակմարիչներ.

Տարածքում նախատեսվում են կրակմարիչներ և հրդեհաշիջման վահանակներ: Անվտանգության համար կայանը պարագծով կպարսպապատվի ցանցային շղթայակապ ցանկապատով:

Բացի այդ, կստեղծվի Տեսադիտարկման (CCTV) համակարգ՝ անվտանգության նպատակներով հիմնական տարածքների տեսադիտարկում իրականացնելու համար:

Տեսադիտարկման սարքերը կտեղադրվեն լուսավորության սյուների վրա: Տեսաազդանշանը կվերբեռնվի օպերատորական սենյակ: Համակարգը բաղկացած է ճակատային սարքավորումներից (Dome IP Pan Tilt Zoom Camera, IP ֆիքսված տեսախցիկ), փոխանցման մալուխ և ցանցային մալուխներից, ցանցային կոշտ սկավառակի տեսաձայնագրիչներից (NVR), մոնիտորինգի աշխատանքային կայանից, UPS հոսանքի սարքից, տեղեկատվական համակարգի անջատիչից, օպտիկամանրաթելային հաղորդիչից և այլն:

Ցանկապատում.

Արևային կայանի տարածքն ամբողջությամբ ցանկապատվում է 2.0 մ բարձրությամբ մետաղական ցանկապատով՝ նախատեսելով մեքենաների 2 դարպասային մուտք (գլխավոր և օժանդակ):

6.3. Տեխնիկա-տրանսպորտային միջոցներ

Գործունեության շինարարության ժամանակաշրջանում օգտագործվելու են տեխնիկա-տրանսպորտային միջոցներ: Շինարարության ժամանակ օգտագործվող հիմնական շինարարական տեխնիկայի, փոխադրամիջոցների ցանկը բերված է ստորև.

- Հորատող մեքենա:
- Ամբարձիչ «TRACTOR JSB» -1 հատ՝ հողային աշխատանքների համար,
- Բեռնատար վերամբարձ , «Crane-Shacman» - ըստ պահանջի,
- Բեռնատար մեքենա «Truck-Man» - ըստ պահանջի,
- Ավտոմանիպուլյատոր «Manipulator-Foton» - 1 հատ,
- Բետոնախառնիչ մեքենա «Concrete mixer truck-Man» - 1 հատ:

Վերջիններս լինելու են Կապալառու կազմակերպության սեփական տեխնիկական կամ անհրաժեշտության դեպքում վարձակալվելու են այլ կազմակերպություններից: Մեքենաները կայանվելու են կայանի տարածքում կամ Աղբերք բնակավայրի տարածքում: Մեքենաների վառելիքի լիցքավորումը և յուղումը իրականացվելու է շինհրապարակից դուրս՝ մասնագիտացված լցակայաններում կամ սպասարկման կետերում:

6.4.Նախատեսվող գործունեության իրականացման ժամանակացույցը.

Կայանի տեղակայման աշխատանքները տևելու են մեկ տարի՝ ըստ ժամանակացույցի:

Նախատեսվող գործունեությունն իրականացվելու է ըստ նախատեսված ժամանակացույցի՝ հերթականությամբ.

Պատկեր 13: Նախատեսվող գործունեության ժամանակացույցը

№	Աշխատանքի անվանում	Solar Phasm 5.5MW Milestones																																						
		Մտքում	Սկզբն				Միջին				Շահյալ				Օգտագ				Միջակերպ				Չեղակերպ				Լոպկերպ				Ղկերկերպ				Շահյալ				Քարտեզ	
1	Պատվիրատուի կողմից վճարում կատարվում	30-31	1-10	10-20	20-31	1-10	10-20	20-29	1-10	10-20	20-31	1-10	10-20	20-31	1-10	10-20	20-31	1-10	10-20	20-31	1-10	10-20	20-31	1-10	10-20	20-31	1-10	10-20	20-31	1-10	10-20	20-31	1-10	10-20	20-31	1-10	10-20	20-31		
2.1	Ճարտարապետական/կոնստրուկտիվ առաջադրանքի ստացում																																							
2.2	Աշխատանքային նախագիծ																																							
2.3	Նախագիծ փորձաքննություն																																							
2.4	ԾՄԱԳ (Տրամադրում է պատվիրատուն)																																							
2.5	Համալիր փորձաքննություն																																							
2.6	Ծիֆթայություն ստացում																																							
3	Ապրանքների և սարքավորումների մատակարարում																																							
3.1	Վանահանկների ներկրում																																							
3.2	Ինվերտորների ներկրում																																							
3.3	Այլ սարքավորումների ներկրում և մոնտաժավում																																							
4	Էլեկտրակայան աշխատանքներ																																							
4.1	Նախնական ինժեներական աշխատանքներ (mobilisation)																																							
4.2	Հողային աշխատանքներ																																							
4.3	Գրող կոնստրուկցիաների բնունն հիմնքի տեղադրում																																							
4.4	Գրող կոնստրուկցիաների մոնտաժավում																																							
5	Սարքավորումների մոնտաժ																																							
5.1	Մալուխների անցկացում																																							
5.2	Հողային ցանցի մոնտաժ																																							
5.3	Արտադրյալ վանահանկների տեղադրում																																							
5.4	Ինվերտորների տեղադրում և էլեկտրական մոնտաժավում																																							
5.5	Տեսանկյունային հաստատվածքի և լուսամուտային մոնտաժավում																																							
6	Ենթակայանի և օդային գիծի մոնտաժավում																																							
7	Ենթակայանի էլեկտրական մոնտաժավում																																							
8	Գայանի մեխանիկական հանձնում																																							
9	Գայանի մեխանիկական հանձնում																																							
10	Գայանի վերջնական հանձնում																																							
11	Աշխատանքների համար դասակարգում																																							
12	Ծանցի միացման քայլերի իրականացում																																							
13	Անտարազանի շահագրգռում																																							

7. ԱՅԼԸՆՏՐԱՆՔՆԵՐԻ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ

Ծրագրի այլընտրանքային տարբերակները դիտարկվում են երկու առումով:

7.1. <<Ոչ մի գործողություն>> այլընտրանքային տարբերակ

<<Ոչ մի գործողություն>> այլընտրանքային տարբերակը վերաբերում է այն իրավիճակին, երբ ՖՎ կայաններ չեն կառուցվում: Ոչ մի գործողություն այլընտրանքային տարբերակը կհանգեցնի էլեկտրաէներգիայի առաջարկը գերազանցող պահանջարկին՝ հետագա տարիներին աճող պահանջարկին զուգահեռ առաջացող դեֆիցիտի աճով:

Անվտանգ և հուսալի էլեկտրաէներգիայի արտադրության բացակայությունը՝ զգալի սոցիալական և տնտեսական հետևանքներ ունի, քանի որ հետագայում այն.

- կխոչընդոտի ներկայիս և ապագա տնտեսական զարգացումը և ներդրումները՝ էներգառեսուրսների արդյունաբերական պահանջարկը չբավարարելու պատճառով,
- կսահմանափակի սոցիալ-տնտեսական զարգացումը՝ էլեկտրաէներգիայի անբավարար մատակարարման կամ ներքին օգտագործողների, համայնքների և այլ հասարակական կառույցների և հանրային ծառայությունների էներգամատակարարման հուսալիության ցածր մակարդակի և անբավարարության պատճառով,
- կխոչընդոտի սոցիալական ծառայությունների մատուցումը՝ ներառյալ հանրային առողջությունը և աղքատության վերացումը:

Արդյունքում, <<Ոչ մի գործողություն>> տարբերակը՝ չի համարվում կենսունակ

կամ ընդունելի այլընտրանքային տարբերակ առաջարկվող ծրագրին:

7.2. Ծրագրի առավելությունները

Ծրագիրը նպատակ ունի օգնել Հայաստանում մաքուր էներգիայի ենթակառուցվածքների զարգացմանը՝ որպես Հայաստանի համար ցածր ածխածնային ապագայի ձգտման մաս: Ծրագիրը կիրառի նոր արդյունաբերություններ, կստեղծի ուղղակի և անուղղակի աշխատատեղեր և այլ ներդրողների ուշադրությունը կգրավի երկրում վերականգնվող էներգիայի ոլորտի վրա: Պլանավորված Ծրագիրը նախատեսված է հասնելու հետևյալին.

- բավարարել էլեկտրաէներգիայի ապագա պահանջարկը;
- պահպանել և բարելավել արտադրության հուսալիությունը;
- ներդնել էկոլոգիապես մաքուր նոր տեխնոլոգիաներ;
- մասնակցություն համայնքի սոցիալական զարգացման ծրագրերում: Սոցիալական ներդրումային ծրագրերն իրականացվելու են ազդակիր համայնքի համար լրացուցիչ սոցիալական և տնտեսական արժեք ստեղծելու համար:

Ավելին, շինարարական աշխատանքները կիրականացվեն համայնքի անվտանգության և բարեկեցության համար առավելագույն հոգատարությամբ և հնարավորության դեպքում տեղական աշխատուժի ներգրավմամբ:

8. ՕԳՏԱԳՈՐԾՎՈՂ ԲՆԱՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐ ԵՎ ՆՅՈՒԹԵՐ

8.1. Ջուր.

Շինարարական փուլի ընթացքում տեխնիկական ջրի պահանջը կբավարարվի ավտոցիստեռնի միջոցով՝ համայնքապետարանի հետ նախորոք պայմանավորվածության պարագայում, իսկ խմելու ջուրը կմատակարարվի տարաներով՝ առևտրային հիմունքներով: Ջուրը շինհրապարակում կպահվի հատուկ տարողություններում:

Ջրի ծախսը խմելու և տնտեսական կարիքների համար

Ջրի հաշվարկային ծախսերը որոշվում են համաձայն СНиП 2.04.01-25 "Внутренний водопровод и канализация зданий", նորմերի:

Մեկ բանվորի ջրօգտագործման նորմը՝ - 25 լիտր

Օրական, մեկ վարչական աշխատողին – 16 լիտր

Շինարարական աշխատանքային ռեժիմը – 12 ամիս, 22 օր/ամիս, օրը 8 ժամ/օր:

Աշխատողների խմելու և կենցաղային պահանջների համար ջրածախսը կազմում է.

$$W_{\text{խ.տ.}} = n \times N \times T_1 + n_1 \times N_1 \times T_2, \text{ որտեղ}$$

n – Ինժեներատեխնիկական /ԻՏ/ աշխատողների թվաքանակն է՝ 5 մարդ

N – ԻՏ աշխատողների ջրածախսի նորմատիվն է, 0.016 մ³օր/մարդ

T_1 – ԻՏ աշխատողների աշխատանքային օրերի ընդհանուր թիվը- 264,

n_1 –բանվորների թվաքանակն է (օրական)- 30 մարդ,

N_1 - բանվորների ջրածախսի նորմատիվն է - 0.025 մ³օր/մարդ,

T_2 - աշխատանքային օրերի թիվն է - 264.

$$W_{\text{խ.տ.}} = 5 \times 0.016 \text{ մ}^3 \times 264 + 30 \times 0.025 \text{ մ}^3 \times 264 = 219 \text{ մ}^3/\text{շին}, 0.830 \text{ մ}^3/\text{օր}:$$

Ջրի ծախսը տրանսպորտային միջոցների անիվների լվացման համար

Շինարարության փուլում մեքենաների լվացումը նախատեսվում է մեկ կամ երկու հատ, օրը 1 անգամ հաճախականությամբ տեղադրվելու են 2 հատ լվացման կետ, յուրաքանչյուրի ջրաքանակի նորման ընդունված է 0,8 լ/վրկ:

$$Q_2 = 0.8 \times 2 = 1,6 \text{ լ/վրկ}, 46 \text{ մ}^3/\text{օր}$$

Ջրի ծախսը փոշեառաջացման օջախների ջրցանի համար

Այդ ծախսը որոշվում է հետևյալ բանաձևով՝

$$V_1 = S \times K \times T,$$

Որտեղ՝ S – շինհրապարակի թրջվող մակերեսն է, 1000 մ²,

K - ջրցանման նորման – 0.0005մ³/1մ²

T – ջրցանի /տաք և չոր եղանակի/ օրերը, 30 օր

Այսպիսով՝

$$V_1 = 1000 \times 0.0005 \times 30 = 15 \text{ մ}^3/\text{շին.ժամ}:$$

Միջին օրեկանը կազմում է 0.5մ³:

Շահագործման փուլում ջրցան չի նախատեսվում:

Ընդամենը շինարարության ընթացքում ջրապահանջը կկազմի՝ 280 մ³/շին.ժամ, այդ թվում 219 մ³ խմելու որակի, իսկ 61 մ³՝ տեխնիկական:

8.2. Օգտագործվող նյութեր,

Շինարարության համար նախատեսված նյութերը մատակարարվելու են համապատասխան մասնագիտացված կազմակերպություններից:

Գործունեության իրականացման ընթացքում օգտագործվելու են հետևյալ նյութերը.

- մալուխ,
- մետաղ՝ ալյումին, պողպատ,
- ներկ,
- մեկուսիչ նյութեր
- բետոն,
- խիճ,
- փայտանյութ:

Հաղորդակարերը լինելու են պողպատ-ալյումինե: Հենասյուների հիմքերի ամրացման և ենթակայանի կառուցման համար օգտագործվելու է բետոնանյութ, որը բերվելու է պատրաստի վիճակում՝ մասնագիտական կազմակերպություններից՝ պայմանագրային հիմունքներով: Բետոնն օգտագործվելու է հիմնականում արևակայանում մետաղական կոնստրուկցիայի հիմքերի բետոնացման աշխատանքների, հենասյուների, ցանկապատի, լուսավորության վահանակների տեղադրման, պահակակետի, ենթակայանի կառուցման ժամանակ:

Շինարարության համար նախատեսված նյութերը մատակարարվելու են համապատասխան մասնագիտացված կազմակերպություններից: Տարածքում շինանյութերի և վառելիքի պահեստավորում չի նախատեսվում: Անհրաժեշտ շինանյութերը գործունեության վայր են բերվելու ըստ տեսակների և անհրաժեշտության, տեղադրվելու են տակդիրների վրա:

Շինարարության ընթացքում բացառվելու են ՀՀ կառավարության 2002թ. հունվարի 24-ի «Սևանա լճի վրա բացասական ազդեցություն ունեցող նյութերի, կենսաձին տարրերի, ծանր մետաղների կամ դրանց միացությունների և այլ նյութերի ցանկը հաստատելու մասին» N 57 որոշմամբ ամրագրված նյութերի օգտագործումը:

9. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՎՐԱ ԿԱՆԽԱՏԵՍՎՈՂ ՀՆԱՐԱՎՈՐ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ՓՈԽՀԱՏՈՒՑՄԱՆ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԸ

9.1. Շինարարական փուլի ազդեցությունը և մեղմող միջոցառումները

9.1.1. Օդային ավազան.

Արևային կայանի շինարարության ընթացքում կառաջանան մի շարք նյութերի արտանետումներ: Հիմնական արտանետումը՝ փոշին, կառաջանա հողի փորման, բեռնման և տեղափոխման ընթացքում: Շինարարական տեխնիկայի շահագործման ժամանակ կառաջանան նաև դիզվառելիքի այրման արգասիքներ՝ ազոտի, ծծմբի և ածխածնի օքսիդներ, պինդ մասնիկներ:

ա) Փորման-բեռնման աշխատանքների ժամանակ փոշու արտանետումները

Փորման-բեռնման աշխատանքների ժամանակ փոշու արտանետումների հաշվարկը կատարվել է ըստ “ВРЕМЕННОЕ МЕТОДИЧЕСКОЕ ПОСОБИЕ ПО РАСЧЕТУ ВЫБРОСОВ ОТ НЕОРГАНИЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ В ПРОМЫШЛЕННОСТИ СТРОИТЕЛЬНЫХ МАТЕРИАЛОВ”, Минпромстрой СССР, 1987:

$Q_1 = (P_1 \times P_2 \times P_3 \times P_4 \times P_5 \times G \times 10^6 \times B \times P_6) / 3600$ տ/ժամ (քանաձև 1), որտեղ

P_1 - փոշու ֆրակցիայի բաժնեմասն է գրունտերում, 0.05

P_2 - 0-50 մկմ չափերով մասնիկների բաժնեմասն է տարածվող փոշու աերոզոլում, 0.02

P_3 - գործակից, որը հաշվի է առնում շինարարական տեխնիկայի աշխատանքի գոտում քամու միջին արագությունը, 1.0

P_4 - գործակից, որը հաշվի է առնում նյութի խոնավությունը, 0.4

P_5 - գործակից, որը հաշվի է առնում նյութի խոշորությունը, 0.4

P_6 - գործակից, որը հաշվի է առնում տեղանքի պայմանները, 1.0

B - գործակից, որը հաշվի է առնում նյութի բեռնաթափման բարձրությունը, 0.6

G - հանվող գրունտի և հողի քանակը՝ 1 000 մ³ կամ 2 600 տ:

Շինարարական աշխատանքները իրականացվելու են 12 ամսվա ընթացքում՝ սակայն հողային աշխատանքները 1 ամիս:

$G = 2\ 600$ տ : 30 օր/տարի : 8 ժամ/օր = 10,83 տ/ժամ:

$Q_1 = (0.05 \times 0.02 \times 1.0 \times 0.4 \times 0.4 \times 10,83 \times 10^6 \times 0.6 \times 1.0) / 3\ 600 = 0,29$ գ /վրկ:

Արտանետումների քանակը շինարարական աշխատանքների արդյունքում

կկազմի՝

$$0,29 \text{ գ/վրկ} \times 30 \text{ օր} \times 8 \text{ ժամ} \times 3 \text{ 600վրկ/ժամ} : 1 \text{ 000 000 գ/տ} = 0,250 \text{ տ:}$$

Վնասակար նյութերի արտանետումներ են սպասվում նաև շինարարական և տրանսպորտային միջոցների շահագործման ժամանակ, վառելիքի այրման ընթացում:

Վառելանյութի օգտագործումը

Վառելանյութը կարող է օգտագործվել մեքենաների և բեռնատարների շահագործման, ըստ շինարարական գործունեության պահանջի: Հիմնականում օգտագործվելու է դիզելային վառելիք:

Մեքենաների և բեռնատարների վառելիքի ծախսը կարող է տարբերվել, կախված մեքենայի տեսակից, տատանվելով 150 - 200 լ/օր սահմաններում:

Վառելանյութի պահպանման համար պետք է հատկացվի հատուկ տարածք: Տարածքը պետք է ունենա բետոնե հարթակ և արտահոսքերի հավաքման համակարգ:

Ներկայացված տարածքը օգտագործվելու է շինարարության փուլի ընթացքում՝ որպես ժամանակավոր կառույց:

բ) Դիզելային վառելիքի այրման արգասիքները

Դիզ.վառելիքի հետ կապված արտանետումները հաշվարկվում են «Ավտոտրանսպորտից մթնոլորտ արտանետվող վնասակար նյութերի քանակների որոշման» մեթոդական հրահանգի հիման վրա:

Ըստ նշված մեթոդակարգի ծանր ավտոտրանսպորտի և տեխնիկայի տեսակարար արտանետումները բերված են ստորև աղյուսակ 14-ում:

Աղյուսակ 14: Տեսակարար արտանետումներ (գ/կգ վառելիք)

Վառելիքի տեսակը	Նյութի անվանումը						
	NO _x	CH	ՑOU	CO	N ₂ O	CO ₂	ՊՄ
Դիզելային վառելիք	42.3	0.243	8.16	36.4	0.122	3138	4.3

Հաշվի առնելով, որ տարածքում աշխատելու են նոր գնված տեխնիկական միջոցներ, պարկի տարիքի հետ կապված գործակիցները չեն կիրառվում:

Համաձայն նախագծային գնահատման աշխատանքների ժամանակ դիզվառելիքի տարեկան ծախսը շինարարության ամբողջ ընթացքում կկազմի՝ 6,0 տ:

Վառելիքի այրման ընթացքում առաջացող վնասակար նյութերի արտանետումները բերված են աղյուսակ 15-ում, որում միավորվել են ածխաջրածինները, ազոտի օքսիդները:

Աղյուսակ 15: Ավտոտրանսպորտից մթնոլորտ արտանետվող վնասակար նյութերի քանակը

Ավտոմեքենայի կատեգորիան	Վնասակար նյութը	Տեսակարար արտանետումները, գ/կգ	Արտանետումները, գ/վրկ	Արտանետումները, տ/շին.ժամ
Մեծ բեռնունակության ավտոտրանսպորտ	CO	36.4	0,029	0,218
	Ածխաջրածիններ	8.403	0,007	0,050
	NO _x	42.422	0,033	0,254

	Մուր	4.3	0,003	0,026
--	------	-----	-------	-------

Ծծմբային անհիդրիդ

Ծծմբային անհիդրիդի (SO₂) արտանետումները հաշվարկվում են էլնելով այն մոտեցումից, որ վառելիքում պարունակվող ամբողջ ծծումբը լիովին վերածվում է SO₂-ի: Այդ դեպքում կիրառվում է CORINAIR գույքագրման համակարգի բանաձևը.

$$E_{SO_2} = 2 \Sigma k_s \cdot b, \text{ որտեղ } `$$

k_s-ը վառելիքում ծծմբի միջին պարունակությունն է՝ 0.002 տ/տ

b –ն վառելիքի ծախսն է՝ 6,0 տ/շին.ժամանակ:

$$SO_2 = 2 \times 6,0 \times 0.002 = 0.024 \text{ տ/տարի կամ } 0.003 \text{ գ/վրկ:}$$

Ընդամենը շինարարական փուլում առաջացող արտանետումների քանակները բերված են աղյուսակ 16-ում:

Աղյուսակ 16: Շինարարության փուլի արտանետումները

N	Արտանետվող նյութի անվանումը	Արտանետումը, տ/շին.ժամ
1	Անօրգանական փոշի	0,250
2	Ածխածնի օքսիդ	0,218
3	Ածխաջրածաններ	0,050
4	Ազոտի երկօքսիդ	0,254
5	Մուր	0,026
6	Ծծմբային անհիդրիդ	0,024

Շնորհիվ շինարարական աշխատանքների կարճաժամկետ բնույթի, օդի աղտոտման մակարդակը գնահատվում է որպես ցածր: Ազդեցությունը ավելի նվազեցնելու նպատակով նախատեսվում է իրականացնել տարածքի և հանվող գրունտի ջրցան, շինարարական տեխնիկան և ավտոմեքենաները պարբերաբար կատուզվեն և շարժիչները կկարգաբերվեն:

9.1.2. Ջրային ավազան

Շինարարության ընթացքում առաջացած կենցաղային և արտադրական հոսքաջերի հեռացման համար կտեղադրվեն շարժական բիոզուգարաններ՝ լվացարանով: Բիոզուգարանների մաքրումը կկատարվի մասնագիտացված կազմակերպությունների կողմից՝ պայմանագրային հիմունքներով:

Շինարարական աշխատանքների ժամանակ ջուրն օգտագործվելու է միայն աշխատողների խմելու նպատակների համար: Քանի որ տեղում կենցաղային հարմարություններ չեն նախատեսվում, աշխատողների կացությունը կազմակերպվելու է հարակից համայնքներում, յուրաքանչյուր օր անձնակազմը վերադառնալու է կացության վայր, որտեղ էլ կապահովվի բոլոր անհրաժեշտ սանիտարա-հիգիենիկ պայմանները:

9.1.3. Թափոնների կառավարում

Նախատեսվող շինարարական աշխատանքների իրականացման ընթացքում, տարածքում առաջացող երկու տեսակի թափոնները կարող են բացասաբար անդրադառնալ շրջակա միջավայրի վրա:

Շինարարական աշխատանքների ընթացքում, առաջացող թափոնատեսակներն են՝ կենցաղային աղբը /ծածակագիրը՝ 9120040001004/, որը կհավաքվի աղբամաններում, և շինարարական աղբը /ծածակագիրը՝ 9120060101004/, կհավաքվի համապատասխան կոնտեյներներում: Շինարարական թափոնները և կենցաղային աղբը ամբողջությամբ կանոնավոր կերպով կտեղափոխվի համայնքի կողմից հատկացված աղբավայր:

Շինարարական աղբը կհավաքվի հատուկ տարածքում և կտեղափոխվի համայնքի կողմից հատկացված վայր: Կոմունալ կենցաղային թափոնները կուտակվելու են ադմինիստրատիվ շենքին կից նախատեսված աղբամաններում, որից հետո համայնքային կոմունալ ծառայությունը կիրականացնի թափոնի տարածքից հեռացում դեպի համայնքային աղբատեղի:

Հաշվի առնելով տարածքի զգայուն էկոհամակարգը, շինարարական տեխնիկայի և ավտոտրանսպորտի բոլոր սպասարկման աշխատանքները, քսայուղերով և վառելիքով լիցքավորումը կիրականացվի մասնագիտացված կայաններում, ինչը թույլ կտա բացառել վտանգավոր թափոնների առաջացումը:

Քանի որ, շինարարական տեխնիկան և ավտոտրանսպորտը կսպասարկվեն ավտոսպասարկման կայաններում, այլ թափոնատեսակներ արևային կայանի տարածքում չեն առաջանա: Այնուամենայնիվ, ֆորս-մաժորային իրավիճակներում հնարավոր արտահոսքերից խուսափելու համար բոլոր տեսակի յուղերը և քսայուղերը (կոմպրեսորային յուղ, արդյունաբերական յուղ և այլն) հավաքվելու և պահպանվելու են արևային կայանի տարածքում առանձնացված փակ սենյակում և տրամադրվելու են լիցենզավորված կազմակերպության՝ հետագա միջոցառումների իրականացման համար: Տեղափոխությունը ևս կիրականացվի լիցենզավորված կազմակերպության կողմից:

9.1.4. Հողային ռեսուրսներ

Հողային աշխատանքներ իրականացվելու են սկզբնական փուլում և կարճ ժամանակահատվածում:

Նախատեսվող գործունեության տարածքում հողային ծածկույթի վրա բացասական ազդեցություններ չեն նախատեսվում, քանի որ հողի բերրի շերտի ամբողջ զանգվածը հանվելու է միայն այն հատվածից, որտեղ լինելու է տրանսֆորմատորային ենթակայանը:

9.1.5. Կենսաբազմազանություն

Կենսաբազմազանության ուսումնասիրությունները իրականացվել են երկու փուլով.

Գրասենյակային աշխատանքների փուլ

Գրասենյակային փուլում ուսումնասիրվում է տարածաշրջանի կենսաբազմազանության վերաբերյալ առկա հրատարակված նյութերը, օրենսդրական դաշտը, կազմվում են բնորոշ բուսական և կենդանական աշխարհի ներկայացուցիչների ցուցակները, ճշտվում է նրանց կենսամիջավայրի, կենսակերպի առանձնահատկությունները, ճշտվում է բուսատեսակների և կենդանատեսակների արտաքին նկարագրությունը: Առանձնահատուկ ուշադրություն պետք է դարձնել ՀՀ բույսերի և կենդանիների Կարմիր գրքում ընդգրկված բուսական և կենդանական աշխարհի ներկայացուցիչներին, բնաշխարհիկ (էնդեմիկ): Ուսումնասիրության համար հարուստ նյութ կարող են տալ քարտեզագրական նյութերը և տիեզերական լուսանկարները:

Դաշտային հետազոտության փուլ

Դաշտային հետազոտությունը կատարվում են երկրահետազոտության դասական եղանակով: Հետազոտվող տարածաշրջանը մասնատվում է ըստ հիմնական բիոտոպերի՝ հաշվի առնելով տեղանքի ռելիեֆը և լանդշաֆտը՝ ներառելով միկրոռելիեֆի ողջ բազմազանությունը: Հետազոտության ընթացքում գրանցվում և լուսանկարվում են հանդիպող բուսատեսակները և կենդանատեսակները: Եթե դաշտային պայմաններում հնարավոր չէ որոշել բուսատեսակը, ապա վերցվում է բուսատեսակի ամբողջական կամ բույսից առանձին նմուշներ՝ լաբորատոր պայմաններում այն ուսումնասիրելու նպատակով: Աշխատանքային պայմաններում բույսերի տեսակները որոշվում են “Հայաստանի ֆլորայի” 11 հատորյակի միջոցով (1954-2010 թթ.), օգտագործում է մասնագիտականայլ գրականություն:

Կենդանական աշխարհի ուսումնասիրությունը կատարվում է բուսական աշխարհին զուգահեռ՝ ըստ բիոտոպերի: Թռչունները սովորաբար դիտարկվում են հեռադիտակով և տեղում համեմատվում թռչունների դաշտային ուղեցույցի տվյալների հետ (Մարտին Ս: Ադամյան, Դանիել Քլեմ Կրոսեր „Հայաստանի թռչունները“, դաշտային ուղեցույց, ISBN: 0-9657429-5-4): Բացառիկ դեպքերում տեղադրվում են թակարդներ, կազմակերպվում են դարաններ կամ գիշերային դիտարկում: Դաշտային աշխատանքների ժամանակ հավաքվում են նաև տեղեկություններ տարածաշրջանի բնակչությունից:

Հազվագյուտ և անհետացող տեսակների կարգավիճակը ճշտվում է ըստ Հայաստանի բույսերի և կենդանիների Կարմիր գրքերի և Բնության և նրա ռեսուրսների պահպանության Միջազգային միության հանձնաժողովի կողմից մշակված չափանիշների:

Նախատեսվող գործունեության տարածքում շինարարական աշխատանքների ընթացքում որոշակի բացասական ազդեցության կենթարկվի տեղամասի բուսական ծածկույթը և կենդանական աշխարհը:

Ազդեցությունը իրականում չնչին է լինելու, քանի որ տարածքը շատ փոքր է

որպեսզի զգալի ազդեցություն լինի տարածաշրջանի կենդանական աշխարհի վրա: Բուսական աշխարհին հասցվող հավանական վնասը ևս չնչին է լինելու քանզի տարածքը աղքատ է բուսական աշխարհով և աչքի են ընկնում որոշ տափաստանային թփատեսակներ:

Ըստ բուսաբանական հետազոտությունների, արևային կայանի կառուցման համար նախատեսված տարածքներում գտնվող բուսատեսակներն ընդգրկված չեն ՀՀ Կարմիր Գրքում:

Պայմանավորված կենդանիների շարժունակությամբ, կենդանական աշխարհի ներկայացուցիչները համեմատաբար պակաս ազդեցության կենթարկվեն:

Շինարարության ընթացքում՝ տեխնիկական միջոցների աղմուկի մակարդակի ավելացման պատճառով որոշ տեսակներ հնարավոր է հեռանան այդ տարածքներից, սակայն դա կունենա ժամանակավոր բնույթ, հետագայում հնարավոր է վերադառնան իրենց նախկին տարածքները:

Կենսաբազմազանության ուսումնասիրությունները իրականացվել են «Կոնսեկտարդ» ՍՊԸ կազմակերպության կողմից (մասնավորապես բուսաբան՝ Մերինե Սարգսյան և կենդանաբան՝ Մամիկոն Ղասաբյան):

9.1.6. Պատմամշակութային հուշարձաններ

Շինարարական աշխատանքների ընթացքում որևէ հնագիտական շերտի կամ հուշարձանի հայտնաբերման դեպքում շինարարական աշխատանքներն անմիջապես դադարեցվելու են և տեղեկացվելու են համապատասխան պետական մարմնին (Պատմական և մշակութային հուշարձանների պահպանության վարչությանը)՝ համաձայն ՀՀ գործող օրենսդրության հետագա գործողությունները կազմակերպելու համար:

Հնագիտական ուսումնասիրությունների հաշվետվությունը ներկայացված է Հավելված 3-ում:

9.1.7. Էկոլոգիապես զգայուն տարածքներ

Գործունեության վայրը չի առնչվում վայրի բնության կամ այլ արգելոցի, ազգային պարկի, զբոսայգու կամ միջազգային նշանակության այլ տարածքների հետ, ուստի, թե՛ շինարարության և թե՛ շահագործման փուլում որևէ ազդեցություն չի կանխատեսվում:

9.1.8. Արտակարգ իրավիճակներ.

Շինարարական աշխատանքների կատարման ընթացքում հնարավոր են արտակարգ իրավիճակների և աշխատանքի անվտանգության հնարավոր ռիսկերի առաջացում՝ կապված.

- բնական աղետների (երկրաշարժ, սողանք, ջրհեղեղ և այլն) և անբարենպաստ օդերևութաբանական պայմանների փոփոխության (քամու ուժեղացում, փոթորիկ),
- հրդեհների առաջացման,

- հեղուկ նյութերի արտահոսքի,
- աշխատողների վնասվածքների և շահագործվող տեխնիկայի վթարների հետ:

Արևային կայանի կառուցման ենթակա տարածքում ֆիզիկատեխնիկական վտանգավոր երևույթներն՝ ինչպիսիք են կարստը, սողանքը, քարաթափությունը, փլուզումը և այլն, որոնք կարող են բացասական ազդեցություն ունենալ, տվյալ տարածքում բացակայում են:

Հաշվի առնելով շինարարական աշխատանքների կարճաժամկետ բնույթը և հեռավորությունը բնակավայրերից, շրջակա միջավայրի վրա ազդեցությունները կլինեն շատ ցածր: Արտակարգ իրավիճակների ռիսկերը նվազեցնելու նպատակով նախատեսվում են բնապահպանական միջոցառումներ:

9.1.9. Աղմուկ և թրթռում

Ներկայացվող տեղանքում աղմուկի և տատանումների մակարդակը ցածր է, քանի որ բացակայում են աղմուկ առաջացնող արտադրությունները:

ՀՀ-ում աղմուկի մակարդակը կանոնակարգվում է ՀՀ Առողջապահության նախարարի 2002թ. մարտի 6-ի՝ «Աղմուկն աշխատատեղերում, բնակելի և հասարակական շենքերում և բնակելի կառուցապատման տարածքներում» N2-III-11.3 Սանիտարական նորմերը հաստատելու մասին N 138 և ՀՀ Քաղաքաշինության նախարարի 2014թ. մարտի 17-ի՝ ՀՀԾՆ 22-04-2014 «Պաշտպատություն աղմուկից» Շինարարական նորմերը հաստատելու և ՀՀ քաղաքաշինության նախարարի 2001 թվականի հոկտեմբերի 1-ի N 82 Հրամանում փոփոխություն կատարելու մասին N79-Ն հրամանների պահանջներին համապատասխան:

Շինարարության ընթացքում աղմուկի և թրթռումների մակարդակը կապված է լինելու շինարարական տեխնիկայի, սարքավորումների և տրանսպորտային միջոցների աշխատանքի հետ: Ավտոմեքենաների և սարքավորումների աշխատատեղերում աղմուկի մակարդակը 80 դԲ (A) գերազանցելու դեպքում աշխատողները պետք է օգտագործեն անհատական պաշտպանական միջոցներ (գլխարկներ, ականջակալներ և այլն):

Բնակավայրերի համար աղմուկի սահմանված թույլատրելի մակարդակը ցերեկային ժամերի համար կազմում է 55 դԲ (A):

Հաշվի առնելով շինարարական աշխատանքների կարճաժամկետ բնույթը, աշխատակիցների վրա աղմուկի ազդեցությունը կրելու է կարճատև և ժամանակավոր բնույթ:

Նախատեսվող գործունեության տարածքը բնակավայրերից գտնվում է մեծ հեռավորության վրա, ուստի աղմուկի մակարդակը չի կարող ազդեցություն ունենալ բնակչության վրա: Արևային էլեկտրակայանի շինարարության ընթացքում բնակավայրերին կամ առանձին բնակելի տներին, աղմուկը չի կարող հասնել, հաշվի առնելով բնակավայրերից ունեցած հեռավորությունը՝ Շողակաթ համայնքից՝ 1,8կմ և Աղբերք բնակավայրից՝ 1,18 կմ, իսկ Դրախտիկ համայնքից՝ 3,9 կմ:

Միաժամանակ համապատասխան բնապահպանական միջոցառումների կիրառման դեպքում շինարարական աղմուկի և թրթռումների մակարդակը գործունեության և շինհրապարակին հարակից տարածքներում շատ ցածր կլինի ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված նորմերից:

9.1.10. Սոցիալական ազդեցությունների մեղմացումը շինարարության փուլում

Շրջակա տարածքների և գործունեության ազդեցության ենթակա մոտակա հանրային միջավայրի վրա բացասական ազդեցությունները հիմնականում պայմանավորված են շինարարական աշխատանքների իրականացմամբ, կրում են ժամանակավոր բնույթ և ունեն կարճատև ազդեցություններ: Այդ ազդեցությունները կարող են կանխվել կամ նվազեցվել բնապահպանական կառավարման պլանով (ԲԿՊ) նախատեսված՝ սոցիալական ազդեցությունները մեղմացնող միջոցառումների և բնապահպանական միջոցառումների արդյունավետ իրականացման արդյունքում, որին պարտավոր են հետևել՝ շինարարը, հսկող և վերահսկող մարմինները:

Շինարարական աշխատանքների իրականացման ընթացքում շրջակա տարածքների և սոցիալական միջավայրի վրա հնարավոր բացասական ազդեցությունների կանխման կամ մեղմացման միջոցառումներն ըստ ազդեցության ուղղությունների ներկայացվում են ստորև:

Սոցիալական միջոցառումներ

Շինարարության փուլում հնարավոր սոցիալական ազդեցություններից խուսափելու նպատակով նախատեսվում է՝

- թույլ չտալ շինարարական աշխատանքների կատարումը սահմանված ժամերից դուրս,
- վտանգավոր տեղամասերում տեղադրել նախազգուշացնող նշաններ,
- որակավորված աշխատակիցների միջոցով իրականացնել սարքավորումների պարբերական զննումներ

շինարարների համար՝ անվտանգության առաջնությունների, առաջին օգնության և անվտանգության դասընթացների պարբերաբար կազմակերպելում և իրականացում:

9.1.11. Աշխատանքի անվտանգություն և առողջություն

Առողջության և աշխատանքային անվտանգության միջոցառումները ներառում են.

- Աշխատանքային անվտանգության և արտակարգ իրավիճակների համար նշանակել պատասխանատու անձ, ով մշտապես ներկա կգտնվի շինհրապարակում:
- Անհրաժեշտ է ձեռնարկել միջոցառումներ կողմնակի անձանց մուտքը շինհրապարակ արգելելու համար՝ ցանկապատում, պահակակետեր, ցուցանակներ, արգելող պաստառներ այլ:
- Ապահովել շինհրապարակում աշխատողների համար հանգստի պայմաններ և կենցաղային պայմաններ /լվացարան, զուգարան/:

- Անհրաժեշտ է ապահովել կրակմարիչի առկայությունը և հեշտ հասանելիությունը շինհրապարակի բոլոր մեքենաներում և հատվածներում:
- Անհրաժեշտ է ապահովել առաջին բուժօգնության դեղատուփի առկայությունը և հեշտ հասանելիությունը շինհրապարակում:
- Անձնակազմը պետք է ապահովվի համապատասխան արտահագուստով և անհատական պաշտպանական միջոցներով:
- Աշխատողներին անհրաժեշտ է տրամադրել կոնկրետ աշխատանքի անվտանգության հրահանգավորում՝ աշխատանքը սկսելուց առաջ: Աշխատանքային անվտանգության և առողջության հետ կապված միջադեպերը պետք է գրանցել գրանցամատյանում:
- Աշխատողների անհատական պաշտպանության միջոցները պետք է համապատասխանեն ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված չափանիշներին (մշտապես սաղավարտների կիրառում, անհրաժեշտության դեպքում դիմակներ և պաշտպանիչ ակնոցներ, պաշտպանիչ հագուստ և կոշիկներ)
- Խստագույնս պահպանել ՀՀ օրենսդրությամբ պահանջվող աշխատանքային անվտանգության նորմերը շխատանքներն իրականացնել այնպես, որ նվազագույնի հասցվի ազդեցությունը հարևան հանգստացողների և շրջակա տարածքների վրա:
- Շինարարության և շրջակա միջավայրի անվտանգությունը վերահսկող մարմինները, համայնքը և բնակիչները պետք է նախագուշացված լինեն սպասվող գործընթացների վերաբերյալ:

Առողջության և աշխատանքային անվտանգության միջոցառումները շինարարության փուլում կիրականացվեն կապալառուի կողմից՝ համաձայն ԲԿՊ-ում նկարագրված միջոցառումների:

9.1.12. Հակահրդեհային միջոցառումներ

Շինարարական աշխատանքների ժամանակ անհրաժեշտ է՝

- մշտապես իրականացնել շինարարական հրապարակի, բաց պահեստների հակահրդեհային միջտարածությունների ժամանակին մաքրում հրդեհավտանգ թափոններից և աղբից, քանի որ հակահրդեհային միջտարածությունները չեն կարող օգտագործվել նյութերի, սարքավորումների, տարաների պահեստավորման, ավտոտրանսպորտային տեխնիկայի կայանման համար,
- հրդեհաշիջման համար նախատեսված ջրաղբյուրների ճանապարհները և անցումները պետք է միշտ ազատ լինեն, շինարարության ընթացքում ճանապարհների փակման դեպքում, ջրային աղբյուրներին մոտենալու կամ այդ հատվածով անցնելու նպատակով տեղադրել շրջանցման ուղղությունը ցույց տվող ցուցանակներ,
- շինարարական աշխատանքների տեղամասերում տեղադրել հրդեհաշիջման սկզբնական միջոցներ, փակցնել հակահրդեհային անվտանգության պաստառներ, հրդեհների մասին ուղեցույց-հիշեցումներ և այլն:

Շինարարական աշխատանքների ընթացքում կարևորվում է ղեկավարվել ՀՀ առողջապահության նախարարի 2012 թվականի սեպտեմբերի 19-ի թիվ 15-Ն

հրամանով հաստատված սանիտարական կանոնների և նորմերի պահանջներով:

Ըստ նախնական գնահատման, ապահովելով նշված միջոցառումների պատշաճ մակարդակով իրականացումը, կարելի է արտակարգ իրավիճակների և առողջապահական ռիսկը հասցնել նվազագույնի, իսկ առաջացման դեպքում արագ և արդյունավետ հակազդել դրանց:

9.1.13. Բարեկարգում և կանաչապատում

Բնապահպանական միջոցառումների նպատակն է նվազեցնել գործունեության ազդեցությունը շրջակա միջավայրի վրա և վերականգնել բոլոր այն տեղամասերի նախնական վիճակը, որոնք կենթարկվեն գործունեության ազդեցության:

Կառուցապատման աշխատանքների ավարտից հետո նախատեսվում է տարածքը բարեկարգել:

Գործունեության իրականացման ընթացքում ծառափային բուսականություն չի վնասվելու, քանի որ ծառափային բուսականությունը բացակայում է: Սույն գործունեության իրականացման արդյունքում տարածքի կանաչապատում նախատեսված չէ:

9.2. Բնապահպանական ազդեցությունները և դրանք մեղմող միջոցառումները կայանի շահագործման փուլում

9.2.1. Օդային ավազան.

Շահագործման փուլում օդային ավազանի վրա հնարավոր ազդեցություն չի կանխատեսվում:

9.2.2. Ջրային ռեսուրսներ

Ջրային ռեսուրսների պահպանման համար նախատեսվում է՝

- աշխատողների համար խմելու ջուրը բերել պատրաստի վիճակում՝ շշերով,
- աշխատողների կենցաղային և սանիտարական կարիքները հոգալու նպատակով կտեղադրվի սանհանգույց (բիոզուգարան),
- բիոզուգարանի մաքրումը կատարել մասնագիտացված կազմակերպությունների կողմից՝ պայմանագրային հիմունքներով,
- արևային կայանի պանելների մաքրումը կկատարվի բերովի տեխնիկական ջրով՝ պայմանագրային հիմունքներով, որի համար կտեղադրվի համապատասխան տարողության փակ բաքեր:

9.2.3. Թափոնների կառավարում

Շահագործման ընթացքում կառաջանա կենցաղային աղբ, տարեկան 0,5-1 մ3, որը կտեղափոխվի համայնքային աղբավայր:

«Կազմակերպությունների կենցաղային տարածքներից առաջացած չտեսակավորված աղբ (բացառությամբ խոշոր եզրաչափերի)», դասիչ՝ 9120040001004:

Շահագործման փուլում մոդուլների ծառայման ժամկետը սպառվելուց հետո կամ

դրանց վնասման դեպքում կկատարվի այդ մոդուլների ապամոնտաժում, որոնք կկուտակվեն տարածքում՝ փակ պահեստային շենքում՝ մետաղական վագոն-տնակում՝ մինչև համապատասխան կազմակերպություններին հանձնելը: Նշված մոդուլների թափոնը ներառված չէ ՀՀ բնապահպանության /ներկայում՝ շրջակա միջավայրի/ նախարարի 26.10.2006թ. N342-Ն հրամանով հաստատված ցանկում:

Թափոնների քանակները կարելի է որոշել կայանի շահագործման ընթացքում՝ փաստացի տվյալների հիման վրա: Տվյալների վերլուծության հիման վրա կկազմվի թափոնի անձնագիր և կներկայացվի ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարություն համաձայնեցման:

Ներկա պահին ՀՀ-ում չկան արևային մոդուլների թափոններ վերամշակող լիցենզավորված կազմակերպություններ: Հաշվի առնելով, որ ՀՀ-ում վտանգավոր թափոնների բնագավառում քաղաքականությունը մշակում է ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարությունը և այն հանգամանքը, որ ՀՀ տարածքում լայնորեն սկսել են տեղադրել արևային կայաններ, ենթադրվում է, որ մոտ ապագայում կստեղծվեն դրանց օգտահանման հնարավորություններ: Արևային մոդուլները հետագա օգտահանումը/կիրառումը/ուտիլիզացիան կիրականացվի շահագործման ավարտին գործող ՀՀ օրենսդրական կարգավորումների հիման վրա:

9.2.4. Հողային ռեսուրսներ

ՖՎ կայանի շահագործման փուլում Հողային ռեսուրսների պահպանման նպատակով նախատեսվում է հնարավորինս պահպանել գործունեության վայրում՝ ազատ տարածքում խոտածածկ հատվածները:

9.2.5. Կենսաբազմազանություն

Բուսական աշխարհ

ՖՎ կայանի տարածքի մի մասում, նոր ճանապարհների և հենասյուների հիմքերի հատվածներում բուսականությունը կվնասվի շինարարական աշխատանքների ժամանակ: Կայանի շահագործման ժամանակ նոր տարածքներ չեն ներառվի և բուսականությանը վնաս չի նախատեսվում:

Կենդանական աշխարհ

Արևային կայանի համար տարածքի զարգացումը շոշափելի վնաս չի հասցնի այստեղ ապրող կենդանատեսակների:

Կենդանական աշխարհին չվնասելու համար նախատեսվում է հնարավորինս նվազեցնել տարածքի գիշերային լուսավորությունը՝ կենդանիների որոշ տեսակների բնականոն վարքին չխանգարելու նպատակով:

9.2.6. Աղմուկ

Արևային կայանի և ՕԳ ազդեցությունը մերձակա բնակավայրերի վրա գնահատվում է որպես թույլ: Որոշակի աղմուկի ավելացում կնկատվի ենթակայանների

մոտ, սակայն այն կլինի ոչ էական և հատուկ միջոցառումների կարիք չկա:

9.3. Տարածքի վերականգնում կայանի շահագործումից հետո.

Արևային կայանը նախատեսվում է շահագործել 20 տարի (եթե շահագործման երկարացման որոշում չկայացվի): Արևային կայանի շահագործումից հետո ապամոնտաժվում են բոլոր ժամանակավոր կառույցները, շինարարական աղբը տեղափոխվում է համայնքի կողմից հատկացված աղբավայր, օգտագործման ենթակա նյութերը տեղափոխվում են ընկերության պահեստներ և/կամ վաճառվում են նմանատիպ գործունեություն իրականացնող կազմակերպություններին: Կայանի այն հատվածները որտեղ հողային աշխատանքներ են իրականացվել շինարարության փուլում, ներառյալ ենթակայանի տարածքը, ծածկվում են սիզամարգով կազմված տեղի բնակլիմայական պայմաններին բնորոշ բուսատեսակներով: Վերականգնվող մակերեսները և իրականացվող աշխատանքների ծախսը կորոշվեն կայանի փակումից 2 տարի առաջ:

9.4. Սոցիալական ծրագիր

Շահագործման փուլում գործունեության իրականացումն ունենալու է համայնքի բնակիչների համար դրական սոցիալ-տնտեսական ազդեցություն՝ բացվելու են նոր աշխատատեղեր:

Որպես դրական սոցիալ-տնտեսական ազդեցություն կարելի է համարել նաև այն փաստը, որ ընկերության և համայնքի հետ փոխադարձ համաձայնությամբ կապալառու կազմակերպությունը, իր համաձայնությունն է տվել կայանի կառուցման ժամանակ, 8 կՎ հզորության արևային կայան տեղադրել նաև Աղբերք բնակավայրի գրադարանի տանիքին, դրանով իսկ որոշակիորեն մեղմելով բնակավայրի սոցիալ-տնտեսական խնդիրները:

9.5. Սոցիալական ազդեցությունը և մեղմացնող միջոցառումներ

9.5.1. Հետազոտության մեթոդաբանությունը

Հետազոտության սոցիալական ազդեցության գնահատման համար ընդունված մեթոդաբանությունն ուղղված է նկարագրելու և գնահատելու սոցիալական ազդեցության ծավալները՝ բավականաչափ աջակցելու ուսումնասիրվող նախագծի և ծրագծի իրագործելիության գնահատմանն ու համապատասխան մեղմացնող միջոցառումների նախապես պլանավորմանը:

Արևային կայանի և բարձրավոլտ օդային գծի կառուցման արդյունքում առաջացած սոցիալական ազդեցությունների ծավալը գնահատելու համար ձեռնարկվել են հետևյալ քայլերը՝ ելնելով տեխնիկական և առկա հնարավորություններից.

- *Միասնական տեղեկանքների ձեռք բերում* - նկարագրել հողատարածքների բնութագրիչները՝ ծածկագիրը, ընդհանուր մակերեսը, իրավական կարգավիճակը, գրանցված իրավաբանական անձի անունը, նպատակային նշանակությունը, շենքերի

և շինությունների նկատմամբ գրանցված իրավունքը, գույքային իրավունքի սահմանափակումները և գույքին առնչվող այլ տեղեկատվություն՝ հիմնվելով Կադաստրի կողմից տրամադրված պաշտոնական տեղեկատվության վրա,

- Կադաստրային քարտեզների վերլուծություն - չափել հողի ընդհանուր մակերեսը և յուրաքանչյուր հողատարածքի համար պատրաստել անհատական քարտեզներ,
- Ընդհանուր սոցիալ-տնտեսական տվյալների հավաքագրում և վերլուծություն (գրասենյակային աշխատանք) - Ծրագրի տեղանքի սոցիալ-տնտեսական ներկա իրավիճակի նկարագրություն:

10. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻՆ ՀԱՍՑՎՈՂ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎՆԱՍԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ

Շրջակա միջավայրի վրա հնարավոր տնտեսական վնասի գնահատումն իրականացվում է ըստ շրջակա միջավայրի բաղադրիչների:

Տնտեսական վնասը հաշվարկվում է համաձայն ՀՀ կառավարության 27.05.2015 N764-Ն որոշման:

Հնարավոր տնտեսական վնասը հաշվարկվում է՝

$$ՎՏ = ՀԱԳ + ՋԱԳ + ՕԱԳ, \text{ որտեղ՝}$$

ՎՏ-ն հնարավոր տնտեսական վնասն է դրամային արտահայտությամբ,

ՀԱԳ-ն հողային ռեսուրսների վրա տնտեսական գործունեության հետևանքով (բնական միջավայրի աղտոտում, բնական ռեսուրսների աղքատացում, էկոհամակարգերի քայքայմանը կամ վնասմանը հանգեցնող շրջակա միջավայրի բացասական փոփոխություններ) պատճառված վնասի ազդեցության արժեքային գնահատումն է:

Արևային կայանի կառուցման և շահագործման ընթացքում հողի որոկական փոփոխություն չի նախատեսվում, ուստի հաշվարկներում չի ընգրկվելու:

ՋԱԳ-ը ջրային ռեսուրսների վրա տնտեսական գործունեության ուղղակի և անուղղակի ազդեցության հետևանքով պատճառված վնասի ազդեցության արժեքային գնահատումն է: Արևային կայանի կառուցման և շահագործման ընթացքում կեղտաջրերի արտահոսք չի առաջանում և ջրային ռեսուրսներին վնաս չի հասցվում:

ՕԱԳ-ն մթնոլորտի վրա տնտեսական գործունեության հետևանքով առաջացած ազդեցության հետևանքով պատճառված վնասի ազդեցության արժեքային գնահատումն է:

Մթնոլորտային օդ

Տնտեսական վնասը շրջակա միջավայրին հասցված վնասի վերացման համար անհրաժեշտ միջոցառումների արժեքն է, արտահայտված դրամական համարժեքով:

Տնտեսական վնասի հաշվարկը կատարված է ըստ ՀՀ կառավարության 2005թ-ի հունվարի 25-ին «Մթնոլորտի վրա տնտեսական գործունեության հետևանքով առաջացած ազդեցության գնահատման կարգ»-ի:

Արտանետումներ առաջանում են միայն շինարարության ընթացքում
Յուրաքանչյուր արտանետման աղբյուրի համար տնտեսությանը հասցված
վնասը գնահատվում է 1-ին բանաձևով՝

$$U = \tau_q \Phi_g \sum \psi_i \rho_i \quad (1), \text{ որտեղ}$$

U -ն ազդեցությունն է, արտահայտված Հայաստանի Հանրապետության
դրամերով,

τ_q -ն աղտոտող աղբյուրի շրջապատի (ակտիվ աղտոտման գոտու) բնութագիրն
արտահայտող գործակիցն է, համաձայն նշված կարգի 9-րդ աղյուսակի
արտավայրերի համար՝ 0,1:

Φ_g -ն փոխադրման ցուցանիշն է, հաստատուն է և ընտրվում է՝ ելնելով
բնապահպանության գործընթացը խթանելու սկզբունքից: Սույն կարգի համաձայն, Φ_g
= 1000 դրամ:

ψ_i -ն i-րդ նյութի (փոշու տեսակի) համեմատական վնասակարությունն
արտահայտող մեծությունն է:

ρ_i -ն (i-րդ) նյութի արտանետումների քանակի հետ կապված գործակիցն է, ρ_i
գործակիցը որոշվում է 2-րդ բանաձևով՝

$$\rho_i = q (3 SU_i - 2 U \theta U_i), SU_i > U \theta U_i \quad (2), \text{ որտեղ՝}$$

$U \theta U_i$ -ն i-րդ նյութի սահմանային թույլատրելի տարեկան արտանետման
քանակն է՝ տոննաներով:

SU_i -ն i նյութի տարեկան փաստացի արտանետումներն են՝ տոննաներով:

q = 1՝ անշարժ աղբյուրների համար,

q = 3՝ շարժական աղբյուրների համար:

Այն նյութերի համար, որոնց նորմատիվային կոնցենտրացիան պետական
ստանդարտով չի սահմանված, ազդեցությունը չի գնահատվում:

Հաշվարկի ժամանակ առանձնացնել են շարժական և անշարժ աղբյուրները:
Շինարարության արդյունքում առաջացած տնտեսական վնասի հաշվարկը, ինչպես
նաև համախառնասխան ցուցանիշներով արտանետվող նյութերի անվանումները
ներկայացվում են աղյուսակ 17-ում:

Աղյուսակ 17: Շրջակա միջավայրին հասցվող տնտեսական վնասի գնահատման հաշվարկ

Արտանետվող նյութերի անվանումը	Հաշվարկի համար անհրաժեշտ ցուցանիշները			τ_q	Φ_g	ψ_i	Տնտեսական վնասը ՀՀ դրամ
	S_i	q	$\rho_i = S_i \times q$				$U = \tau_q \Phi_g \sum \psi_i \rho_i$
Փոշի անօրգանական	0,250	1	0,250	0,1	1000	10	250
Ածխածնի օքսիդ	0,218	3	0,655	0,1	1000	1	66
Ածխաջրածիններ	0,050	3	0,151	0,1	1000	3,16	48
Ազոտի երկօքսիդ	0,254	3	0,761	0,1	1000	12,5	952
Պ.Մ. /մուր/	0,026	3	0,077	0,1	1000	41,5	321

Ծծմբային անհիդրիդ	0,024	3	0,072	0,1	1000	16,5	119
Ընդամենը							1 755

Ըստ կատարված հաշվարկների շինարարական աշխատանքների ժամանակ պասսվող արտանետումների հասցված տնտեսական վնասը գնահատվել է 1 755 ՀՀ դրամ:

11. ՌԻՍԿԵՐԻ ՆՎԱԶԵՑՄԱՆ ԵՎ ՍՈՆԻԹՈՐԻՆԳԻ ՊԼԱՆ

Ռիսկերի նվազեցումը կարելի է ապահովել իրականացնելով մի շարք բնապահպանական միջոցառումներ, որոնք ամփոփվել են բնապահպանական կառավարման պլանում և կազմակերպել է իրականացվող աշխատանքների մոնիթորինգ:

ԲԿՊ-ն իրենից ներկայացնում է շրջակա միջավայրի, մարդու առողջության ու շինարարների անվտանգության վրա հնարավոր բացասական ազդեցությունների նկարագրությունը, որոնք հնարավոր են ծրագրի իրականացման նախագծման, շինարարության և շահագործման փուլերում և դրանք կանխող, մեղմացնող միջոցառումների ցանկը:

ԲԿՊ պարունակում է նախատեսվող գործունեության բոլոր փուլերի ընթացքում (նախագծում, շինարարություն, շահագործում) կանխատեսված հնարավոր անցանկալի բացասական ազդեցությունները կանխելու և մեղմացնելու միջոցառումները, ինչպես նաև մոնիթորինգի գործողություններ՝ ստուգելու համար շինարարական աշխատանքների իրականացման ընթացքի համապատասխանությունը պլանավորված մեղմացնող միջոցառումներին: Հիմնական կապալառուն պատասխանատու է լինելու ԲԿՊ-ում ներառված միջոցառումների իրականացման համար:

ԲԿՊ-ում նախանշված մեղմացնող միջոցառումների կատարումը և դրանց արդյունավետությունը ստուգելու նպատակով Պատվիրատուի կողմից կիրականացվի կանոնավոր մոնիթորինգ, որի շրջանակներում կիրականացվեն մշտադիտարկումների միջոցառումներ և ստուգայցեր՝ երկու շաբաթը մեկ անգամ (մեկ անգամ մեկ ամսվա ընթացքում): ԲԿՊ-ն ներկայացված է Հավելված 1-ում:

12.ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ ՀԱՆՐՈՒԹՅԱՆ ԾԱՆՈՒՑՄԱՆ, ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԼՍՈՒՄՆԵՐԻ ԵՎ ՏԵՂԱԿԱՆ ԻՆՔՆԱԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԻ ՆԱԽՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

Նախատեսվող գործունեության վերաբերյալ 1-ին փուլի հանրային ծանուցումը և քննարկումները կազմակերպվել և իրականացվել են 2024թ-ի փետրվարի 26-ին ժամը 15:00-ին՝ ՀՀ կառավարության 19.11.2014թ-ի N 1325-Ն որոշմամբ սահմանված պահանջներին համապատասխան, ՀՀ Գեղարքունիքի մարզի Ճամբարակ խոշորացված համայնքում՝ վարչական ղեկավարի նստավայրում: Հանրային ծանուցման և քննարկումների մասին պատշաճ կերպով ծանուցվել է հանրությունը (հանրային ծանուցման և քննարկումների մասին հայտարարությունը հրապարակվել է «Առավոտ» օրաթերթում, որը կցվում է) և համայնքը (պաշտոնապես՝ էլ-փոստի գրությամբ):

Հանրային ծանուցման և քննարկումների վերաբերյալ կազմվել է համապատասխան արձանագրություն և համայնքի կողմից տրամադրվել է նախնական համաձայնության մասին պաշտոնական գրություն:

Վերը ներկայացվածի հիմնավորող փաստաթղթերը կցված են սույն ՇՄԱԳ-ի փաթեթին: Հանդիպման տեսաձայնագրությունը ներառված է ՇՄԱԳ-ի փաթեթում՝ սույն հաշվետվությանը կից, էլեկտրոնային կրիչով:

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 1՝ ԲՆԱՊԱՀՊԱՆԱԿԱՆ ԵՎ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՊԼԱՆ. ՄԵՂՄԱՑՆՈՂ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐ

Հնարավոր բացասական ազդեցություն	Մեղմացնող միջոցառումներ	Պատասխանատու կազմակերպություն	Մեղմացնող միջոցառումների ժամանակը	Վերահսկող կազմակերպություն/պատասխանատու	Մեղմացնող միջոցառումների ծախսերը
ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ՓՈՒԼ					
<p>Օդային ավազան</p> <ul style="list-style-type: none"> - պահել մեքենաները և սարքավորումները համապատասխան տեխնիկական վիճակում՝ ավելորդ արտանետումներից խուսափելու համար. - խուսափել շարժիչների անգործությունից. - միշտ ծածկել շինարարական նյութերով և աղբով բեռնված բեռնատարները. - արևակայանի, ենթակայանի շինարարական աշխատանքների և ճանապարհի շահագործման ընթացքում կատարվել գրունտի խոնավեցում, ճանապարհի ջրցան՝ ըստ անհրաժեշտության. - ջրցանը կատարել ջրցան մեքենայով՝ չոր և շոգ եղանակներին 		Կապալառու	Շին.աշխատանքների ժամանակ ըստ անհրաժեշտության և կիրառելիության	«ՍՈԼԱՐ ՖԱՐՄ» ՍՊԸ	ընթացիկ ծախսեր
<p>Ջրային ռեսուրսներ</p> <ul style="list-style-type: none"> - գործունեության իրականացման ընթացքում աշխատողների համար կմատակարարվի խմելու որակի ջուր՝ բերովի (շերով), - աշխատողների կենցաղային կարիքները հոգալու, ինչպես նաև հրդեհաշիջման նպատակով կդեղադրվեն 2 հատ ջրի բաք - շինհրապարակում կտեղադրվի 3 տոննա տարողությամբ պլաստմասե տարա՝ հոսքաջրերի, 			Շին.աշխատանքների ժամանակ՝ ըստ պահանջարկի	«ՍՈԼԱՐ ՖԱՐՄ» ՍՊԸ	ընթացիկ ծախսեր

	<p>անձրևաջրերի հեռացման և հավաքման նպատակով (տարան տեղադրվելու է բիոգուգարանին մոտ հատվածում, հաշվի առնելով նախատեսվող ջրի քանակությունը),</p> <ul style="list-style-type: none"> - ջրցանի և փոշենստեցման, մեքենաների անիվների լվացման համար օգտագործվելու է տեխնիկական որակի ջուր, որը բերվելու է ավտոցիստեռնով՝ պայմանագրային հիմունքներով, - ճանապարհների ջրցանն իրականացվելու է տարվա չոր եղանակներին՝ ըստ անհրաժեշտության - պարզարանում առաջացած նստվածքը կտեղափոխվի աղբավայր՝ պայմանագրային հիմունքներով - շինհրապարակում տրանսպորտային միջոցների և սարքավորումների լվացումից առաջացած արտադրական հոսքաջրերը կուղղորդվեն տարածքում տեղադրված բիոգուգարան - շինարարական տրանսպորտային միջոցների և սարքավորումների սպասարկումը կատարել համապատասխան մասնագիտացված կետերում - շինարարության համար անհրաժեշտ բետոնախառնուրդը բերվելու է պատրաստի վիճակում մասնագիտացված կազմակերպությունների մեքենաներով՝ ըստ պահանջի: <p>Կեղտաջրեր</p> <ul style="list-style-type: none"> - շինարարության ընթացքում առաջացած կենցաղային և արտադրական հոսքաջրերի հեռացման համար տեղադրել բիոգուգարան: 				
--	---	--	--	--	--

<p>Հողային ռեսուրսներ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - գործունեության տարածքում յուղի, վառելիքի կամ այլ վտանգավոր հեղուկների պահման տեղամասեր չեն նախատեսվելու, - շինարարական նյութերը տեղադրվելու են հատուկ տակդիրների վրա, - ավելցուկային գրունտ չի առաջանա, - հանված հողային զանգվածը կօգտագործվի հետլիցքի և տարածքի բարեկարգման համար 	<p>Կապալառու</p>	<p>Աշխատանքները սկսելուն պես հողային աշխատանքների ընթացքում</p>	<p>«ՍՈԼԱՐ ՖԱՐՄ» ՍՊԸ</p>	<p>ընթացիկ ծախսեր</p>
<p>Ազդեցություն կենսաբազմազանության վրա</p>	<ul style="list-style-type: none"> - գործունեության և հարակից տարածքներում ՀՀ Կարմիր գրքերում գրանցված բուսատեսակների նոր պոպուլյացիաների կամ կենդանիների բնադրավայրերի հայտնաբերման դեպքում դադարեցնել շինարարական աշխատանքները և տեղեկացնել «Սևան» ԱՊ-ին, - պահպանության միջոցառումներն իրականացնել 31 հուլիսի 2014 թվականի N 781-Ն որոշման պահանջներին համապատասխան - շինարարական աշխատանքներն իրականացնել ցերեկային ժամերին՝ որոշ կենդանիների կենսակերպի վրա ազդեցությունից խուսափելու համար: - շինարարական աշխատանքների ընթացքում ներգրավել կենսաբազմազանության մասնագետ՝ անձնակազմի վերապատրաստման և աշխատանքների ընթացքում դաշտային ուսումնասիրությունների (ըստ անհրաժեշտության) նպատակով 	<p>Կապալառու</p>	<p>Աշխատանքները սկսելուն պես և հողային աշխատանքների ընթացքում</p>	<p>«ՍՈԼԱՐ ՖԱՐՄ» ՍՊԸ</p>	<p>ընթացիկ ծախսեր</p>

<p>Թափոնների առաջացում և կառավարում</p>	<ul style="list-style-type: none"> - շինհրապարակում առաջացող թափոնները ժամանակավոր կուտակել բնապահպանական տեսանկյունից առավել ընդունելի վայրերում և հեռացնել ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված կարգով - կենցաղային թափոնների և շինարարական աղբի տեղադրում աղբավայրերում՝ համայնքի ղեկավարի հետ համաձայնեցված - արգելել ցանկացած տեսակի թափոնների բացօդյա այրումը - շինանյութերը ձեռք բերել լիցենզավորված մատակարարներից 	<p>Կապալառու</p>	<p>Շին.աշխատանքների ընթացքում, հեռացնել կուտակումից հետո 3-5 օրվա ընթացքում</p>	<p>«ՍՈԼԱՐ ՖԱՐՄ» ՍՊԸ</p>	<p>ընթացիկ ծախսեր</p>
<p>Աղմուկ և թրթռում</p>	<p>Շինարարության և սարքավորումների աշխատանքի հետևանքով առաջացող փոշու և աղմուկի ազդեցությունը մեղմելու նպատակով հարկավոր է.</p> <ul style="list-style-type: none"> - աղմկոտ աշխատանքներն իրականացնել ցերեկվա ժամերին, - մեքենաների շարժիչները պարբերաբար ստուգել և անհրաժեշտության դեպքում կարգաբերել 	<p>Կապալառու</p>	<p>Շին. աշխատանքների մեկնարկին զուգընթաց և աշխատանքների ընթացքում</p>	<p>«ՍՈԼԱՐ ՖԱՐՄ» ՍՊԸ</p>	<p>ընթացիկ ծախսեր Էրնդհանուր նախահաշվում</p>
<p>Պատմամշակութային գտածոների հայտնաբերում</p>	<p>- գտածոներ հայտնաբերելու դեպքում դադարեցնել աշխատանքները և այդ մասին հայտնել համապարտասխան մարմիններին</p>	<p>Կապալառու</p>	<p>-</p>	<p>«ՍՈԼԱՐ ՖԱՐՄ» ՍՊԸ</p>	<p>-</p>
<p>Առողջական խնդիրներ, պատահարներ շինարարական հրապարակում</p>	<ul style="list-style-type: none"> - աշխատանքի անվտանգության ռիսկերը նվազեցնելու կամ դրանցից խուսափելու համար, կկիրառվեն հետևյալ մեղմացնող միջոցառումները. - ապահովել, որ բանվորները և տեղանքի ցանկացած այցելու ապահովված լինի և օգտագործի անձնական պաշտպանիչ արտահագուստ, - ապահովել, որ բանվորները անվտանգության 	<p>Կապալառու</p>	<p>-</p>	<p>«ՍՈԼԱՐ ՖԱՐՄ» ՍՊԸ</p>	<p>-</p>

	<p>վերապատրաստում անցնեն</p> <ul style="list-style-type: none"> - ապահովել, որ շինարարական սարքավորումները ստուգված և լիցենզավորված լինեն, - ապահովել, որ շինարարական տեխնիկան օգտագործվի խստորեն հետևելով շահագործման հրահանգներին, - ունենալ առաջին օգնության բժշկական փաթեթներ և հակահրդեհային սարքավորումներ, - աշխատանքային ժամերից դուրս արգելել գործունեությունը տեղանքում, 				
Արտակարգ իրավիճակներ	<p>Գործունեության իրականացման ընթացքում արտակարգ իրավիճակների հնարավոր ռիսկերը մեղմելու և դրանց առաջացումը կանխարգելելու նպատակով նախատեսվում է.</p> <ul style="list-style-type: none"> - պահպանել հակահրդեհային նորմերը, նախատեսվող գործունեության վայրն ապահովել հրդեհաշիջման վահանակով, հակահրդեհային կրակմարիչներով, - մթնոլորտային տեղումների, քամու ուժեղացման և այլ վտանգավոր երևույթների ժամանակ շինարարական աշխատանքները դադարեցվելու են, - շինարարակիան նյութերը տեղափոխվելու են շինարարական հարթակ օգտագործումից առաջ և պահվելու են հատուկ տակդիրների վրա՝ հնարավոր արտահոսքերը բացառելու համար: 	Կապալառու	Գործունեության ընթացքում	«ՍՈԼԱՐ ՖԱՐՄ» ՍՊԸ	-
Սոցիալական	<p>Շինարարության փուլում բացվելու է նոր աշխատատեղեր՝ 30-35 մարդու համար:</p>	Կապալառու	Գործունեության ընթացքում	«ՍՈԼԱՐ ՖԱՐՄ» ՍՊԸ	

Բարեկարգում	<p>շինարարական աշխատանքների ավարտից հետո տարածքը մաքրվելու է ավելորդ թափոններից և բերվելու է հնարավորինս նախկին տեսքի:</p> <p>-շինարարական սարքավորումներն ապամոնտաժվելու են և հեռացվելու են տարածքից, -կատարվելու են գործունեության ենթակա տարածքի հարթեցման, բարեկարգման աշխատանքներ:</p>	Կապալառու	Գործունեության ընթացքում	«ՍՈԼԱՐ ՖԱՐՄ» ՍՊԸ	
ՇԱՀԱԳՈՐԾՄԱՆ ՓՈՒԼ					
Օդային ավազան	Շահագործման փուլում օդային ավազանի վրա ազդեցություններ չեն նախատեսվում:	Կապալառու			
Զրային ռեսուրսներ	<p>աշխատողների համար խմելու ջուրը կբերվի պատրաստի վիճակում՝ շշերով,</p> <p>-արևային կայանի պանելների մաքրումը կկատարվի բերովի տեխնիկական ջրով՝ պայմանագրային հիմունքներով, որի համար կտեղադրվի 500լ տարողության փակ բաք:</p>	Կապալառու	Գործունեության ընթացքում	«ՍՈԼԱՐ ՖԱՐՄ» ՍՊԸ	-
Թափոնների կառավարում	<p>-կենցաղային աղբը հավաքվել պոլիէթիլենային պարկերի մեջ և տեղափոխել աղբավայր՝ համայնքապետարանի համաձայնությամբ,</p> <p>- վնասված ՖՎ վահանակները կուտակվել տարածքում՝ փակ շենքում՝ վագոն տնակում՝ մինչև համապատասխան կազմակերպություններին հանձնելը:</p>				

<p>Արտակարգ Իրավիճակներ</p>	<p>- արևային կայանն ապահովվելու է հրդեհաշիջման միջոցներով, տեսահսկման տեսախցիկներով, - ազդանշանային համակարգերով, անվտանգության նշաններով, ենթակայանի տարածքում հակահրդեհային, ծխի և ջերմաստիճանի տվիչներով, իսկ արևային կայանում՝ կրակմարիչներով, - առաջին բուժօգնության անհրաժեշտության դեղարկղիկով, - պարբերաբար ստուգել աղետներին հակազդելու համակարգերի աշխատունակությունը, - տեխնաձին վթարների, աղետների առաջացման դեպքում կիրառել միջոցառումներ՝ ուղղված մարդու առողջության և անվտանգության պահպանմանը, վտանգավոր տարածքից մարդկանց տարհանմանը: - տարերային աղետների (քամու ուժգնացում, փոթորիկ, մրրիկ, երկրաշարժ, սողանք) և վթարների դեպքում անջատել էլեկտրասնուցման, էլեկտրահաղորդակցության սարքերը, ապահովել վտանգավոր տարածքից մարդկանց տարհանումը:</p>	<p>Կապալառու</p>		<p>«ՍՈԼԱՐ ՖԱՐՄ» ՍՊԸ</p>	<p>-</p>
<p>Աղմուկ և թրթռում</p>	<p>- արևային կայանի տարածքը գտնվում է բնակավայրերից հեռու և աղմուկի մակարդակը չի կարող ազդեցություն ունենալ բնակավայրերի վրա</p>				
<p>Մարդու առողջություն, աշխատանքի կազմակերպում և անվտանգություն</p>	<p>Տեղադրվելու է . - փոխակերպիչներ/ինվենտորներ / , տեսահսկման համակարգ, գիշերային տեսանելիության հնարավորությամբ, - արևային կայանի և ենթակայանի տարածքն ապահովված է լինելու հակահրդեհային</p>	<p>Շահագործող կազմակերպություն</p>		<p>«ՍՈԼԱՐ ՖԱՐՄ» ՍՊԸ</p>	

	<p>կրակմարիչներով, ծխի և ջերմաստիճանի տվիչներով, - ատաջին բուժօգնության անհրաժեշտության դեղարկղիկով:</p> <p>Օդային զծերի և տրանսֆորմատորային ենթակայանի շահագործման փուլում նախատեսվում է.</p> <ul style="list-style-type: none"> - հենարանի շուրջ՝ 2 մ շառավղով խոտի և թփուտների մաքրում, - ՕԳ-ի անվտանգության գոտու պահպանում՝ 20մ, - ՕԳ-ի ուղեգծի երկայնքով երթանցի և դրանց մոտենալու համար տնկիներից, կոճղերից, քարերից և այլնից մաքրված հողի շերտի ապահովում՝ ոչ պակաս 2,5 մ լայնությամբ, - ցանկացած եղանակի ժամանակ ՕԳ-ին մոտենալու համար ճանապարհի ապահովում՝ ոչ ավելի ՕԳ ուղեգծից 0,5 կմ-ից: <p>Էլեկտրահաղորդման գծերի պլանային վերանորոգման և վերակառուցման աշխատանքները պետք է կատարել ՏԿ-ի պահանջներին համապատասխան:</p>				
<p>Սոցիալական</p>	<ul style="list-style-type: none"> -բացառել գործունեության տարածքից դուրս այլ տարածքների օգտագործումը, -աշխատանքները կազմակերպել ցերեկային ժամերին, նվազագույնի են հասցնել ճանապարհների խցանումներ ատաջացնող գործողություններն՝ ընդհանուր երթևեկության խոչընդոտումը և հասարակական անվտանգությունն ապահովելու նպատակով, - կարգավորել մեքենաների երթերի հաճախականությունը՝ ճանապարհների ծանրաբեռնվածությունից խուսափելու նպատակով: <p>Շահագործման փուլում ընդգրկվելու են</p>	<p>Շահագործող կազմակերպություն</p>		<p>«ՍՈԼԱՐ ՖԱՐՄ» ՍՊԸ</p>	<p>Ընթացիկ ծախսեր</p>

	<p>համապատասխան աշխատողներ՝ մոնիթորինգ իրականացնելու նպատակով՝ հերթափոխային գրաֆիկով</p>				
<p>Բարեկարգում և կանաչապատում</p>	<p>-բացառել նախատեսված նախագծից դուրս կառուցապատման այլ աշխատանքները, լանդշաֆտային այլ փոփոխությունները, -հնարավորինս պահպանել ռելիեֆի բնական ձևերը, բնահողի բնական վիճակի պահպանման պահանջները, նվազագույնի հասցնել ռելիեֆի խախտմանը, կանաչ տարածքների վնասմանն, աղտոտմանն ուղղված գործողությունները, -գործունեության տարածքը մաքրվելու է թափոններից, վերականգնվելու է լանդշաֆտը, տարածքի վերականգնման նպատակով, -մաքրվելու են ՖՎ վահանակների մակերևույթները, -Կայանի և ենթակայանի տարածքն ամբողջությամբ ցանկապատվելու է 2,0մ բարձրության մետաղական ցանկապատով</p>	<p>Կապալառու</p>		<p>«ՍՈՒԱՐ ՖԱՐՄ» ՍՊԸ</p>	

Մշտադիտարկման միջոցառումները

<i>Որ պարամետրը պետք է մոնիթորինգի ենթարկվի</i>	<i>Ինչու պետք է այդ պարամետրը մոնիթորինգի ենթարկվի</i>	<i>Որտեղ պետք է պարամետրը մոնիթորինգի ենթարկվի</i>	<i>Երբ կամ ինչ հաճախականությամբ պարամետրը պետք է մոնիթորինգի ենթարկվի</i>	<i>Ինչպես պետք է պարամետրը մոնիթորինգի ենթարկվի</i>	<i>Մոնիթորինգի արժեքը</i>	<i>Ով է պատասխանատու մոնիթորինգի համար</i>
Պատմական և մշակութային արժեքներ	Պատմական և մշակութային հուշարձաններին վնաս հասցնելուց խուսափելու համար	ՖՎ կայանի տարածք, հենարաններ և նոր մուտքային ճանապարհներ	Նախքան շինարարական աշխատանքները	Գրառումների ուսումնասիրում	Ներառված է նախագծման գնի մեջ	ԿԿ, ԻԳ, Խորհրդատու,
Շինարարական նյութերի որակը	Հավաստիանալ շինարարական նյութերի հուսալիության և մարդկանց առողջության համար դրանց անվտանգ լինելու մեջ	Մատակարարի գրասենյակում կամ պահեստում	Մատակարարման պայմանագրի ուսումնասիրման ընթացքում	Փաստաթղթերի ստուգում	Ներառված է շինարարության գնի մեջ	ՇԿ

<p>Շինարարական նյութերի և թափոնների տեղափոխում</p>	<p>- Սահմանափակել արտանետումներից հողի և օդի աղտոտումը, - Սահմանափակել վիբրացիայի և աղմուկի հետևանքով հանրությանը հասցվող անհանգստությունը, - Նվազեցնել երթևեկության խափանումը Կանխել հողի, մակերևութային և ստորգետնյա ջրերի աղտոտումը Խուսափել շինհրապարակում աղբի և շինարարական նյութերի մնացորդների հետևանքով հնարավոր պատահարներից Շինհրապարակում և դրա շրջակայքում էսթետիկական տեսքի պահպանման համար</p>	<p>-Շինհրապարակ նյութերի և թափոնների տեղափոխման ճանապարհները</p>	<p>Չնախատեսված ստուգումներ աշխատանքային ժամերին եւ դրանից դուրս</p>	<p>Շարժման ուղղությամբ շինարարական օբյեկտի հարևան ճանապարհների գնում</p>	<p>Ներառված է շինարարության գնի մեջ</p>	<p>ՇԿ</p>
<p>Շինտեխնիկայի տեղաշարժ</p>	<p>- Խուսափել սարքավորումների շահագործման ընթացքում յուղերով հողի և ջրի աղտոտումից</p>	<p>Շինարարական ճամբար և ժամանակավոր հրապարակներ</p>	<p>Սարքավորումների շահագործման ընթացքում</p>	<p>Գործունեության ստուգում</p>	<p>Ներառված է շինարարության գնի մեջ</p>	<p>ՇԿ</p>

Հողի էրոզիա	Էրոզիայի երևույթները կանխելու նպատակով	Ջրային հոսքորի ավամերձ տարածքներ և նյութերի պահեստավորման տեղամաս	Ամեն շաբաթ, շինարարական աշխատանքների ընթացքում	Էրոզիայի կանխման միջոցառումների և դրանց արդյունավետության ուսումնասիրություն	Ներառված է շինարարության գնի մեջ	ՇԿ
Հողի աղտոտում	Հողի աղտոտումը նվազեցնելու նպատակով	Բոլոր շինհրապարակներում, ներառյալ շինճամբարը, մոտեցման ճանապարհները,	Ամեն շաբաթ, շինարարական աշխատանքների ընթացքում	Վիզուալ ուսումնասիրություն	Ներառված է շինարարության գնի մեջ	ՇԿ
	Հողի աղտոտումը նվազեցնելու նպատակով	Ավտոկայանատեղեր, մոտեցման ճանապարհներ,	Ամսեկան, շահագործման ընթացքում	Վիզուալ ուսումնասիրություն	Ներառված է շահագործման գնի մեջ	ՇԿ
Օդի որակ փոշի	Օդի աղտոտումը նվազեցնելու նպատակով	Բոլոր շինհրապարակներում, ներառյալ մոտեցման ճանապարհները,	Ամեն օր, շինարարական աշխատանքների ընթացքում	Վիզուալ ուսումնասիրություն	Ներառված է շահագործման գնի մեջ	ՇԿ
Աղմուկ	Աղմուկի մակարդակը նվազեցնելու նպատակով	Բոլոր շինհրապարակներում, ներառյալ շինճամբարը, մոտեցման ճանապարհները,	Ամեն շաբաթ, շինարարական աշխատանքների ընթացքում	Աղմկաչափ	80 ԱՄՆ դոլար	ՇԿ
	Աղմուկի մակարդակը նվազեցնելու նպատակով	Ավտոկայանատեղեր, մոտեցման ճանապարհներ,	Շաբաթական	Աղմկաչափ	80 ԱՄՆ դոլար	ՄԿ

Երթևեկության անվտանգություն	Երթևեկության անվտանգությունն ապահովելու համար	ՇԿ կողմից օգտագործվող բոլոր ընդհանուր ճանապարհները	Ամեն օր, շինարարական աշխատանքների ընթացքում	Վիզուալ ուսումնասիրություն	Ներառված է շինարարության գնի մեջ	ՇԿ
Կենցաղային աղբի առաջացում	Կանխել հողի, մակերևութային և ստորգետնյա ջրերի աղտոտումը	ՖՎ կայանի տեղամասը և դրա շրջակայքը	Պարբերաբար, շահագործման ընթացքում	Վիզուալ ուսումնասիրություն	Ներառված է շահագործման գնի մեջ	ՍԿ
Շինհրապարակի ռեկուլտիվացիա եւ կանաչապատում	ՖՎ կայանի շինարարության հետևանքով հողաձածկի որակի և լանդշաֆտի էսթետիկ տեսքի կորստի նվազեցման նպատակով	Բոլոր շինհրապարակներում, ներառյալ շինճամբարը, մոտեցման ճանապարհները,	Շինարարության ավարտական ժամանակահատվածում	Վիզուալ ստուգում	Ներառված է շինարարության գնի մեջ	ՇԿ, ԻԳ, Խորհրդատու,
Աշխատողների առողջություն և անվտանգություն	վնասվածքների եւ վթարների հավանականությունը նվազեցնելու նպատակով	Բոլոր շինհրապարակներում	Շինարարական աշխատանքների ամբողջ ընթացքում	Գործունեության գնում, արձանագրությունների և հաշվետվությունների ստուգում	Ներառված է շինարարության գնի մեջ	ՇԿ, ԻԳ, Խորհրդատու
		ՖՎ կայան	Շահագործման ամբողջ ընթացքում	Տեխնոլոգիական մատյանների ստուգում	Ներառված է շահագործման գնի մեջ	ՍԿ, ԻԳ, Խորհրդատու
Պատրաստվածությունը արտակարգ իրավիճակներին	- Նվազեցնել շինարարության ընթացքում աշխատողների անվտանգության ռիսկերը	Բոլոր շինհրապարակներում	Շինարարության ամբողջ ընթացքում	Պարբերական ստուգումներ	Ներառված է շինարարության գնի մեջ	ՇԿ, ԻԳ

	-նվազեցնել ՖՎ կայանի աշխատակազմի անվտանգության ռիսկերը - Խուսափել ՖՎ կայանի և ԲՕԳերի տեխնիկական սպասարկման խափանումից	ՖՎ կայան և ՕԳ-եր	ՖՎ կայանի շահագործման ամբողջ ընթացքում	Պարբերական ստուգումներ	Ներառված է շահագործման գնի մեջ	ՍԿ, ԻԳ
Հասարակության իրազեկվածություն	Նվազեցնել շինհրապարակին մոտ գտնվող բնակավայրերի վրա ազդեցության	Տեղական համայնքների գրասենյակներ	Նախքան շինարարական աշխատանքները	Ծանուցման փաստաթղթերի ստուգում Հարցազրույցներ շինհրապարակի մոտ գտնվող բնակավայրերի բնակիչների հետ	Ներառված է շահագործման գնի մեջ	ՆԿ, Խորհրդատու
Հանրային առողջություն և անվտանգություն	Ապահովել բնակիչների համապատասխան նախազգուշացումը	Հիմնական ճանապարհների տեսանելի մասերում, գյուղերին ու բնակավայրերին մոտ գտնվող տեղամասերի մոտ	Ամսեկան	Նախազգուշական նշանների ստուգում	Ներառված է շինարարության գնի մեջ	ՇԿ, ԻԳ, Խորհրդատու

<p>Տեղական բնակչության զբաղվածություն</p>	<p>- Մշակել և իրականացնել աշխատողների ընդունման և աշխատավարձերի վճարման անխտրական քաղաքականություն - Շինարարական աշխատանքների համար աշխատողներ ընդունելիս առաջնահերթությունը պետք է տրվի տեղի բնակչությանը</p>	<p>- Տեղական համայնքներ - ՖՎ կայանի գրասենյակ</p>	<p>Պարբերաբար, շինարարության ընթացքում</p>	<p>Հարցազրույցներ</p>	<p>Ներառված է շինարարության գնի մեջ</p>	<p>ՇԿ, Խորհրդատու</p>
<p>Գեղերային ասպեկտներ</p>	<p>Ապահովել աշխատանքային վայրում/ աշխատողների ճամբարում սեռական ոտնձգությունների բացարձակ անհանդուժողականություն Ուժեղացնել տարածքային իշխանությունների ներգրավվածությունը գեղերային խնդիրների հարցում (օր. ստանալ բողոքներ կանանց կումից)</p>	<p>- Բոլոր շինհրպարակները - ՖՎ կայան - Տեղական համայնքներ</p>	<p>Ամեն ամիս, շինարարության փուլի ընթացքում Եռամսյակային, շահագործման փուլի ընթացքում</p>	<p>Հարցազրույցներ կանանց հետ -Բողոքների ստուգում</p>	<p>Ներառված է շինարարության և շահագործման գնի մեջ</p>	<p>ՇԿ, ՄԿ, Խորհրդատու, ԻԳ</p>

<p>Բողոքների լուծման մեխանիզմ</p>	<p>Ապահովել բողոքների լուծման մեխանիզմի իրականացումը և դրա արդյունավետությունը</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Տեղական համայնքներ - ՖՎ կայանի գրասենյակ 	<p>Ամսական</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Բողոքների ստուգում - Հարցազրույց աշխատողների հետ - Հարցազրույցներ համայնքների ղեկավարների և բնակիչների հետ 	<p>Ներառված է շինարարու- թյան և շահագործման գնի մեջ</p>	<p>ՇԿ, ՍԿ, Խորհրդատու, ԻԳ</p>
--	--	---	----------------	--	---	---------------------------------------

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 2՝ ԱՆՇԱՐԺ ԳՈՒՅՔԻ ՆԿԱՏՄԱՍԲ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱՆՑՄԱՆ ՎԿԱՅԱԿԱՆՆԵՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ
ՎԿԱՅԱԿԱՆ
ԱՆՇԱՐԺ ԳՈՒՅՔԻ ՆԿԱՏՄԱՍԲ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱՆՑՄԱՆ

Սույն վկայականով հաստատվում է 3 մայիսի 2021 թվականին գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցման միասնական մատյանում կատարված անշարժ գույքի նկատմամբ իրավունքի պետական գրանցումը հետևյալ տվյալներով.

1. ԳՐԱՆՑՎԱԾ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՍՈՒԲՅԵԿՏ(ՆԵՐ)

«ՍՈՆԱՐ ՖԱՐՄ» ՍՊԸ

2. ԱՆՇԱՐԺ ԳՈՒՅՔԻ ԳՏՆՎԵԼՈՒ ՎԱՅՐԸ ԵՎ ԱՆՎԱՆՈՒՄԸ

Մարզ Գեղարքունիք, համայնք Շողակաթ գյուղ Աղբերք 20-րդ փողոց 51/1

3. ԳՐԱՆՑՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՀԻՄՔ ՀԱՆԴԻՍԱՑԱԾ ՓԱՏՍԱԹՂԹԵՐԸ

Առուվաճառքի պայմանագիր 13.03.2020թ., Համայնքի ղեկավարի որոշում 09.04.2021թ թիվ 100-Ա, Համայնքի ղեկավարի որոշում 12.03.2021թ թիվ 70-Ա, Համայնքի ավագանու որոշում 10.03.2021թ թիվ 16

4. ՀՈՂԱՄԱՍԻ ԲՆՈՒԹԱԳՐԵՐԸ

Կադաստրային ծածկագիրը՝ 05-009-0265-0077

Մակերեսի չափը (հա)՝ 0.85

Նպատակային նշանակությունը՝ էներգետիկայի, տրանսպորտի, կապի, կոմունալ ենթակառուցվածքների օբյեկտների

Գործառնական նշանակությունը կամ հողատեսքը՝ էներգետիկայի

Գրանցված իրավունքի տեսակը՝ ՍԵՓԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ՎԿԱՅԱԿԱՆ N 03052021-05-0003, գաղտնաբառ՝ ASKLMYTR7UFU

Փաստաթղթի խմբությունը և վավերականությունը կարող է ստուգվել Կադաստրի կոմիտեի www.e-cadastre.am կայքէջի միջոցով

5. ՇԻՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԲՆՈՒԹԱԳՐԵՐԸ

- 1) Նպատակային նշանակությունը՝
- 2) Բնութագրերը ըստ առանձին շինությունների՝

Հ/Հ	Կադաստրային ծածկագիր	Տեսակ	Մակերես	Գրանցված իրավունքի տեսակ

Լրացուցիչ նշումներ և տեղեկություններ

Գրանցումը իրականացնող պաշտոնատար անձի անունը, ազգանունը՝ ԱՐԹՈՒՐ ՍԱՐԳՍՅԱՆ

Ջրաղեցրած պաշտոնը՝ Անշարժ գույքի գրանցման միասնական ստորաբաժանման անշարժ գույքի ավագ ռեգիստր

ՎԿԱՅԱԿԱՆ N 03052021-05-0003, գաղտնաբառ՝ ASKLMVTR7UFU

Փաստաթղթի իսկությունը և վավերականությունը կարող է ստուգվել Կադաստրի կոմիտեի www.e-cadastre.am կայքէջի միջոցով

Էջ 2/2

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

ՎԿԱՅԱԿԱՆ

ԱՆՇԱՐԺ ԳՈՒՅՔԻ ՆԿԱՏՄԱՐ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱՆՑՄԱՆ

Սույն վկայականով հաստատվում է 19 մայիսի 2021 թվականին գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցման միասնական մատյանում կատարված անշարժ գույքի նկատմամբ իրավունքի պետական գրանցումը հետևյալ տվյալներով.

1. ԳՐԱՆՑՎԱԾ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՍՈՒԲՅԵԿՏ(ՆԵՐ)

«ՍՈՒՆԻ ՖԱՐՄ» ՍՊԸ

2. ԱՆՇԱՐԺ ԳՈՒՅՔԻ ԳՏՆՎԵԼՈՒ ՎԱՅՐԸ ԵՎ ԱՆՎԱՆՈՒՄԸ

Մարզ Գեղարքունիք, համայնք Ճամբարակ գյուղ Աղբերք 20-րդ փողոց 51/2

3. ԳՐԱՆՑՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՀԻՄՔ ՀԱՆԴԻՍԱՑԱԾ ՓԱՍՏԱԹՂԹԵՐԸ

Անշարժ գույքի առուվաճառքի պայմանագրեր՝ 18/02/2020թ.ս/մ 617, 07/02/2020թ. ս/մ 492, Անշարժ գույքի վաճառքի պայմանագրեր՝ 13/03/2020թ., 25/05/2020թ., Համայնքի ղեկավարի 22.05.2020թ. թիվ 96-Ա որոշում, Համայնքի ավագանու 10/03/2021թ. N 16 որոշում, Համայնքի ղեկավարի 09/04/2021թ. N 100-Ա որոշում, Հողամասի կադաստրային արժեքի վճարման անդորրագիր՝ 23/03/2021թ.

4. ՀՈՂԱՄԱՍԻ ԲՆՈՒԹԱԳՐԵՐԸ

Կադաստրային ծածկագիրը՝ 05-009-0265-0079

Մակերեսի չափը (հա)՝ 3.7246

Նպատակային նշանակությունը՝ էներգետիկայի, տրանսպորտի, կապի, կոմունալ ենթակառուցվածքների օբյեկտների

Գործառնական նշանակությունը կամ հողատեսքը՝ էներգետիկայի

Գրանցված իրավունքի տեսակը՝ ԱՆՓԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ՎԿԱՅԱԿԱՆ N 17112022-05-0048, գաղտնաբառ՝ GCRVYARMXWSN

Փաստաթղթի իսկությունը և վավերականությունը կարող է ստուգվել Կադաստրի կոմիտեի www.e-cadastre.am կայքի միջոցով

5. ՇԻՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԲՆՈՒԹԱԳՐԵՐԸ

- 1) Նպատակային նշանակությունը՝
- 2) Բնութագրերը ըստ առանձին շինությունների՝

Հ/Հ	Կադաստրային ծածկագիր	Տեսակ	Մակերես	Գրանցված իրավունքի տեսակ

Լրացուցիչ նշումներ և տեղեկություններ

Սեփականության իրավունքի վկայական թիվ 14112022-05-0059
Նոր նմուշի տրամադրման ամսաթիվը՝ 17.11.2022թ.
Կատարվել է ուղղում

Գրանցումը իրականացնող պաշտոնատար անձի անունը, ազգանունը՝ ԱՐՓԻՆԵ ՂԱԶԱՐՅԱՆ

Զբաղեցրած պաշտոնը՝ Անշարժ գույքի գրանցման միասնական ստորաբաժանման անշարժ գույքի ավագ ռեգիստր

ՎԿԱՅԱԿԱՆ N 17112022-05-0048, զաղտնաբառ՝ GCRVYARMXWSN

Փաստաթղթի իսկությունը և վավերականությունը կարող է ստուգվել Կադաստրի կոմիտեի www.e-cadastre.am կայքէջի միջոցով

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ
ՎԿԱՅԱԿԱՆ
ԱՆՇԱՐԺ ԳՈՒՅՔԻ ՆԿԱՏԱՍԱՐ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ
ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱՆՑՄԱՆ

Սույն վկայականով հաստատվում է 19 օգոստոսի 2021 թվականին գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցման միասնական մատյանում կատարված անշարժ գույքի նկատմամբ իրավունքի պետական գրանցումը հետևյալ տվյալներով.

1. ԳՐԱՆՑՎԱԾ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՍՈՒԲՅԵԿՏ(ՆԵՐ)

«ՍՈՒՆՐ ՖԱՐՄ» ՍՊԸ

2. ԱՆՇԱՐԺ ԳՈՒՅՔԻ ԳՏՆՎԵԼՈՒ ՎԱՅՐԸ ԵՎ ԱՆՎԱՆՈՒՄԸ

Մարզ Գեղարքունիք, համայնք Ճամբարակ գյուղ Աղբերք 20-րդ փողոց 51/3

3. ԳՐԱՆՑՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՀԻՄՔ ՀԱՆԴԻՍԱՑԱԾ ՓԱՏՏԱԹՂԹԵՐԸ

Անշարժ գույքի (Հողամասի) առուվաճառքի պայմանագիր 05/04/2021թ. ս/մ 981, Համայնքի ավագանու 29.07.2021.թ հ 60 որոշում , Համայնքի ղեկավարի 29.07.2021.թ հ 253-Ա որոշում

4. ՀՈՂԱՄԱՍԻ ԲՆՈՒԹԱԳՐԵՐԸ

Կադաստրային ծածկագիրը՝ 05-009-0265-0023

Մակերեսի չափը (հա)՝ 0.104

Նպատակային նշանակությունը՝ էներգետիկայի, տրանսպորտի, կապի, կոմունալ ենթակառուցվածքների օբյեկտների

Գործառնական նշանակությունը կամ հողատեսքը՝ էներգետիկայի

Գրանցված իրավունքի տեսակը՝ ՍԵՓԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ՎԿԱՅԱԿԱՆ N 14112022-05-0020, գաղտնաբառ՝ XLUTKQU8E7JT

Փաստաթղթի իսկությունը և վավերականությունը կառող է ստուգելու կադաստրի կոմիտեի www.e-cadastre.am կայքի միջոցով

5. ՇԻՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԲՆՈՒԹԱԳՐԵՐԸ

- 1) Նպատակային նշանակությունը՝
- 2) Բնութագրերը ըստ առանձին շինությունների՝

Հ/Հ	Կադաստրային ծածկագիր	Տեսակ	Մակերես	Գրանցված իրավունքի տեսակ

Լրացուցիչ նշումներ և տեղեկություններ

Գրանցումը իրականացնող պաշտոնատար անձի անունը, ազգանունը՝ ԿԱՐԻՆԵ ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ

Զբաղեցրած պաշտոնը՝ Անշարժ գույքի գրանցման միասնական ստորաբաժանման անշարժ գույքի գլխավոր ռեգիստր

ՎԿԱՅԱԿԱՆ N 14112022-05-0020, գաղտնաբառ՝ XLUTKQU8E7JT

Փաստաթղթի իսկությունը և վավերականությունը կարող է ստուգվել Կադաստրի կոմիտեի www.e-cadastre.am կայքէջի միջոցով

Էջ 2/2

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

ՎԿԱՅԱԿԱՆ

ԱՆՇԱՐԺ ԳՈՒՅՔԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱՆՑՄԱՆ

Սույն վկայականով հաստատվում է 19 օգոստոսի 2021 թվականին գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցման միասնական մատյանում կատարված անշարժ գույքի նկատմամբ իրավունքի պետական գրանցումը հետևյալ տվյալներով.

1. ԳՐԱՆՑՎԱԾ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՍՈՒԲՅԵԿՏ(ՆԵՐ)

«ՍՈՒՆՐ ՖԱՐՄ» ՍՊԸ

2. ԱՆՇԱՐԺ ԳՈՒՅՔԻ ԳՏՆՎԵԼՈՒ ՎԱՅՐԸ ԵՎ ԱՆՎԱՆՈՒՄԸ

Մարզ Գեղարքունիք, համայնք Ճամբարակ գյուղ Աղբերք 20-րդ փողոց 51/4

3. ԳՐԱՆՑՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՀԻՄՔ ՀԱՆԴԻՍԱՑԱԾ ՓԱՏՍԱԹՂԹԵՐԸ

Անշարժ գույքի առուվաճառքի պայմանագիր 05.03.2021թ.: , Համայնքի ավագանու որոշում 29.07.2021թ. N 60, Համայնքի ղեկավարի որոշում 29.07.2021թ. N 253-Ա, Կադաստրային արժեքի տարբերության վճարի անդորրագիր 11.08.2021թ. N 000467

4. ՀՈՂԱՄԱՍԻ ԲՆՈՒԹԱԳՐԵՐԸ

Կադաստրային ծածկագիրը՝ 05-009-0265-0024

Մակերեսի չափը (հա)՝ 1.023

Նպատակային նշանակությունը՝ էներգետիկայի, տրանսպորտի, կապի, կոմունալ ենթակառուցվածքների օբյեկտների

Գործառնական նշանակությունը կամ հողատեսքը՝ էներգետիկայի

Գրանցված իրավունքի տեսակը՝ ՍԵՓԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ՎԿԱՅԱԿԱՆ N 14112022-05-0021, գաղտնարան՝ WBMHTMNFRIAD

Փաստաթղթի իսկությունը և վավերականությունը կարող է ստուգվել Կադաստրի կոմիտեի www.e-cadastre.am կայքէջի միջոցով

5. ՇԻՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԲՆՈՒԹԱԳՐԵՐԸ

- 1) Նպատակային նշանակությունը՝
- 2) Բնութագրերը ըստ առանձին շինությունների՝

Հ/Հ	Կադաստրային ծածկագիր	Տեսակ	Մակերես	Գրանցված իրավունքի տեսակ

Լրացուցիչ նշումներ և տեղեկություններ

Գրանցումը իրականացնող պաշտոնատար անձի անունը, ազգանունը՝ ԿԱՐԻՆԵ ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ

Զբաղեցրած պաշտոնը՝ Անշարժ գույքի գրանցման միասնական ստորաբաժանման անշարժ գույքի գլխավոր ռեգիստր

ՎԿԱՅԱԿԱՆ N 14112022-05-0021, գաղտնաբառ՝ WBMHTMNFRIAD

Փաստաթղթի իսկությունը և վավերականությունը կարող է ստուգվել Կադաստրի կոմիտեի www.e-cadastre.am կայքէջի միջոցով

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

ՎԿԱՅԱԿԱՆ

ԱՆՇԱՐԺ ԳՈՒՅՔԻ ՆՎԱՏՄԱՄԲ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱՆՑՄԱՆ

Սույն վկայականով հաստատվում է 19 օգոստոսի 2021 թվականին գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցման միասնական մատյանում կատարված անշարժ գույքի նկատմամբ իրավունքի պետական գրանցումը հետևյալ տվյալներով.

1. ԳՐԱՆՑՎԱԾ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՍՈՒԲՅԵԿՏ(ՆԵՐ)

«ՍՈՒՆՐ ՖԱՐՄ» ՍՊԸ

2. ԱՆՇԱՐԺ ԳՈՒՅՔԻ ԳՏՆՎԵԼՈՒ ՎԱՅՐԸ ԵՎ ԱՆՎԱՆՈՒՄԸ

Մարզ Գեղարքունիք, համայնք Ճամբարակ գյուղ Աղբերք 20-րդ փողոց թիվ 51/5 հողամաս

3. ԳՐԱՆՑՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՀԻՄՔ ՀԱՆԴԻՍԱՑԱԾ ՓԱՏԱԹՂԹԵՐԸ

առուվաճառքի օրինակելի պայմանագիր 01.04.2021թ, Համայնքի ղեկավարի որոշում 12.03.2021թ. հ.80-Ա, Համայնքի ավագանու 29/07/2021թ. N 60 որոշում, Համայնքի ղեկավարի 29/07/2021թ. N 253-Ա որոշում, Հողամասի կադաստրային արժեքի տարբերության վճարի անդորրագիր 11/08/2021թ. N000467

4. ՀՈՂԱՄԱՍԻ ԲՆՈՒԹԱԳՐԵՐԸ

Կադաստրային ծածկագիրը՝ 05-009-0265-0083

Մակերեսի չափը (հա)՝ 1.63929

Նպատակային նշանակությունը՝ էներգետիկայի, տրանսպորտի, կապի, կոմունալ ենթակառուցվածքների օբյեկտների

Գործառնական նշանակությունը կամ հողատեսքը՝ էներգետիկայի

Գրանցված իրավունքի տեսակը՝ ՍԵՓԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ՎԿԱՅԱԿԱՆ N 14112022-05-0036, գաղտնարան՝ FSFFAEMEZPI2

Փաստաթղթի իսկությունը և վավերականությունը կարող է ստուգվել Կադաստրի կոմիտեի www.e-cadastre.am կայքի միջոցով

5. ՇԻՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԲՆՈՒԹԱԳՐԵՐԸ

- 1) Նպատակային նշանակությունը՝
- 2) Բնութագրերը ըստ առանձին շինությունների՝

Հ/Հ	Կադաստրային ծածկագիր	Տեսակ	Մակերես	Գրանցված իրավունքի տեսակ

Լրացուցիչ նշումներ և տեղեկություններ

Իրավունքի պետական գրանցման իրական ամսաթիվն է՝ 19/08/2021թ. /վկ. N 19082021-05-0033/ : Վկայականը կազմվել է 14.11.2022 թ.

Գրանցումը իրականացնող պաշտոնատար անձի անունը, ազգանունը՝ ԱՐՄԻՆԵ ԱՎԱՆԵՍՅԱՆ

Զբաղեցրած պաշտոնը՝ Անշարժ գույքի գրանցման միասնական ստորաբաժանման անշարժ գույքի ավագ ռեգիստր

ՎԿԱՅԱԿԱՆ N 14112022-05-0036, գաղտնաբառ՝ FSFFAEMEZPI2

Փաստաթղթի իսկությունը և վավերականությունը կարող է ստուգվել Կադաստրի կոմիտեի www.e-cadastre.am կայքէջի միջոցով

ՀԱՎԵԼՎԱԾ Յ՝ «ՀԷՑ»ՓԲԸ-Ի ՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ՊԱՅՄԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԷԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՑԱՆՑԵՐ

ELECTRIC NETWORKS OF ARMENIA

ЭЛЕКТРИЧЕСКИЕ СЕТИ АРМЕНИИ

ՀՀ Երևան, Ա. Արմենակյան փողոց 127

№ ՏՊ-110/0070-Հ-1

«20» 12 2023թ.

ՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
ԲԱՇԽՄԱՆ ՑԱՆՑԻՆ ՄԻԱՑՄԱՆ
/ԱՐՏԱԴՐՈՂԻ ՄԻԱՅՈՒՄ/

Տրվում է
Պատճենը

«Սոլար Ֆարմ» ՍՊ ընկերությանը
«Գեղամա» մ/ճ-ի գլխավոր
ճարտարագետ Հ.Մանուկյանին
«Էլեկտրաէներգետիկական
համակարգի օպերատոր» ՓԲԸ
գլխավոր ճարտարագետ Գ.Բալյանին
«Սոլար Ֆարմ 2»

Արևային կայանի անվանումը
Կայանի կառուցման հասցեն

Մարզ Գեղարքունիք, գ. Աղբերք 20-
րդ փողոց 51/1; 51/2; 51/3; 51/4; 51/5
(կադ. ծածկագրեր՝ 05-009-0265-
0077; 05-009-0265-0079; 05-009-
0265-0023; 05-009-0265-0024; 05-
009-0265-0083)

Լիցենզիայի համարը

ԼԷ № 0717

Արևային կայանի հզորությունը

5000 կՎտ

Բաշխման ցանցին միացման կետի լարումը

110 կՎ

- Արևային կայանի տարածքում կառուցել 6300/110 կՎԱ հզորության ենթակայան:
- Արևային կայանը միացնել «Կապուտակ» 110 կՎ օղային գծի թիվ 220 միջանկյալ հենարանին՝ ներանցում կատարելով (մոտ 20մ) դեպի արևային կայանի տարածքում կառուցվող ե/կ-ի 110 կՎ պորտալ:
- Ճյուղավորման առաջին հենարանին տեղադրել 110 կՎ բաժանիչ:
- Ռելեական պաշտպանությունը և ավտոմատիկան (ՌՊԱ) նախատեսել համաձայն ՀՀ կառավարության 2023 թվականի ապրիլի 21-ի N592-Ն որոշմամբ հաստատված՝ էլեկտրատեղակայանքների պաշտպանության և ավտոմատիկայի սարքվածքին ներկայացվող պահանջների, տեխնիկական կանոնակարգի, ՌՊԱ սարքվածքների ծավալը և սկզբունքները համաձայնեցնելով «ՀԷՑ» ՓԲ և «ԷԷՀՕ» ՓԲ ընկերությունների հետ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԷԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՑԱՆՑԵՐ

ELECTRIC NETWORKS OF ARMENIA

ЭЛЕКТРИЧЕСКИЕ СЕТИ АРМЕНИИ

ՀՀ Երևան, Ա. Արմենակյան փողոց 127

5. Արևային կայանի էլեկտրական մասի նախագիծը նախապես համաձայնեցնել «ՀԷՑ» ՓԲ ընկերության տեխնիկական տնօրինության, «Հաշվարկային Կենտրոն», «ԷԷՀՕ» ՓԲ ընկերությունների և համապատասխան այլ շահագրգիռ կազմակերպությունների հետ:
6. Սահմանազատման կետում՝ Արևային կայանը բաշխման ցանցին միացման՝ 110կՎ օղային գծի ճյուղավորման սկզբում՝ համաձայն ՀՀ հանրային ծառայությունները կարգավորող հանձնաժողովի 25 դեկտեմբերի 2019 թվականի N 522-Ն որոշմամբ հաստատված ԷՄՇ կանոնների թիվ 38 գլխի պահանջների, տեղադրել և օրինականացնել երկկողմ հաշվառք իրականացնող (Реверс) հաշվառքի սարքեր (էլեկտրաէներգիայի հաշվիչի, հոսանքի և լարման չափիչ տրանսֆորմատորների միացությունների համախումբ):
7. Արևային կայանի միացումը բաշխման ցանցին կիրականացվի՝ ՀՀ քաղաքաշինության, տեխնիկական և հրդեհային անվտանգության տեսչական մարմնի կողմից տրված գործարկման եզրակացության, «ՀԷՑ» ՓԲ ընկերության կողմից տրված լարման կարգադրության առկայության դեպքում:

ՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ՏՆՕՐԵՆ

Դ. ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ

- Բաշխման ցանցին միացման աշխատանքները իրականացնել համաձայն նախագծի՝ լիցենզավորված կազմակերպության միջոցով:
- Տեխնիկական պայմանների կարգարման ժամկետը մինչև Արտադրության լիցենզիայով ամրագրված՝ Կայանի կառուցման ժամանակահատվածը:

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 4՝ ԷԼԵԿՏՐԱԷՆԵՐԳԻԱՅԻ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ԼԻՑԵՆԶԻԱ

Հավելված

Հաստատված է Հայաստանի Հանրապետության հանրային
ծառայությունները կարգավորող հանձնաժողովի
2022 թվականի դեկտեմբերի 28ի N573-Ա որոշմամբ

**«ՍՈԼԱՐ ՖԱՐՄ» սահմանափակ պատասխանատվությամբ
ընկերության էլեկտրական էներգիայի (հզորության)
արտադրության LE N°0717 լիցենզիայի
ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ**

**1. ԼԻՑԵՆԶԻԱՅԻ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅԱՆ ԺԱՄԿԵՏԸ ԵՎ ԼԻՑԵՆԶԱՎՈՐՎԱԾ
ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ՏԱՐԱԾՔԸ (ՎԱՅՐԸ)**

1. Սույն լիցենզիան ուժի մեջ է մտնում 2022 թվականի դեկտեմբերի 29-ից:
2. Սույն լիցենզիան գործում է մինչև 2044 թվականի դեկտեմբերի 29-ը, որից՝
  - 1) մինչև 2024 թվականի դեկտեմբերի 29-ը կառուցման ժամանակահատվածն է,
  - 2) մինչև 2044 թվականի դեկտեմբերի 29-ը՝ էլեկտրական էներգիայի (հզորության) արտադրության գործունեության իրականացման ժամանակահատվածը:
3. Սույն լիցենզիայի՝ սույն գլխով նախատեսված ժամանակահատվածի (ժամկետի) երկարաձգման անհրաժեշտության դեպքում «ՍՈԼԱՐ ՖԱՐՄ» սահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերությունը (այսուհետ՝ Լիցենզավորված անձ) Հայաստանի Հանրապետության հանրային ծառայությունները կարգավորող հանձնաժողովի (այսուհետ՝ Հանձնաժողով) կողմից սահմանված կարգով և ժամկետներում համապատասխան հայտ է ներկայացնում Հանձնաժողով:
4. Լիցենզավորված գործունեության իրականացման աշխարհագրական տարածքը (գործունեության վայրը) Հայաստանի Հանրապետության Գեղարքունիքի մարզի Ճամբարակ համայնքի վարչական տարածքն է (գյուղ Աղբերք):

**2. ԼԻՑԵՆԶԱՎՈՐՎԱԾ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ԷՈՒԹՅՈՒՆԸ ԿԱԶՄՈՂ
ԳՈՐԾԱՌՈՒՅԹՆԵՐԸ**

5. Լիցենզավորված անձին իրավունք է տրվում և պարտավորեցվում է սույն լիցենզիայով սահմանված ժամկետում (ժամանակահատվածում) կառուցել 5000 կՎտ տեղակայվող հզորությամբ «Սոլար Ֆարմ 2» արևային էլեկտրակայանը

(այսուհետ՝ Կայան), ինչպես նաև իրավունք է տրվում արտադրել էլեկտրական էներգիա՝ առանց «էներգետիկայի մասին» օրենքով (այսուհետ՝ Օրենք) սահմանված էլեկտրաէներգիայի գնման երաշխիքի:

6. Լիցենզավորված անձին, առանց Օրենքով սահմանված էլեկտրաէներգիայի գնման երաշխիքի, իրավունք է տրվում՝

- 1) մեծածախ շուկայում վաճառել կամ արտահանել իր արտադրած էլեկտրական էներգիան (հզորությունը)՝ շուկայի կանոնների համաձայն,
- 2) էլեկտրաէներգետիկական մեծածախ շուկայում գնել էլեկտրական էներգիա (հզորություն), եթե սեփական արտադրության էլեկտրական էներգիայով չի կարողանում կատարել իր պայմանագրային պարտականությունները:

7. Լիցենզավորված անձն էլեկտրական էներգիան կարող է օգտագործել նաև սեփական կարիքների համար՝ շուկայի կանոնների համաձայն:

8. Կայանի կառուցման ավարտից հետո դրա փաստացի տեղակայված (դրվածքային) հզորությունը կամրագրվի սույն լիցենզիայում:

9. Կայանի համար հանձնաժողովը սակագին չի սահմանում:

3. ԼԻՑԵՆԶԱՎՈՐՎԱԾ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

10. Լիցենզավորված անձի գործունեությունը պետք է համապատասխանի Օրենքի, այլ օրենքների, սույն լիցենզիայի, ցանցային կանոնների, առևտրային կանոնների, Հանձնաժողովի կողմից ընդունված և այլ իրավական ակտերի պահանջներին:

11. Լիցենզավորված անձի և էլեկտրաէներգետիկայի բնագավառում գործունեության լիցենզիա ունեցող այլ անձանց, ինչպես նաև սպառողների միջև կնքված պայմանագրերը պետք է համապատասխանեն Հանձնաժողովի սահմանած պայմանագրերի օրինակելի ձևերին և (կամ) պարտադիր պայմաններին:

12. Լիցենզավորված անձը շուկայի օպերատորի հաշվառմանն է ներկայացնում մեծածախ շուկայում կնքված, ինչպես նաև էլեկտրական էներգիայի (հզորության) արտահանում նախատեսող պայմանագրերը՝ համաձայն շուկայի կանոնների:

13. Լիցենզավորված անձի կողմից Կայանի կառուցումը և շահագործումն իրականացվում է համաձայն Կայանի նախագծային փաստաթղթերով նախատեսված սխեմայի՝ բացառությամբ օրենսդրությամբ նախատեսված դեպքերի:

14. Լիցենզավորված անձը ոչ ուշ, քան մինչև 2023 թվականի սեպտեմբերի 29-ը պարտավոր է Հանձնաժողով ներկայացնել Կայանի կառուցման՝ օրենսդրության պահանջներին համապատասխան փորձաքննություն անցած նախագիծը՝ դրական փորձագիտական եզրակացություններով:
15. Լիցենզավորված անձը պարտավոր է մինչև սույն լիցենզիայով սահմանված կառուցման ժամանակահատվածի ավարտը Հանձնաժողով ներկայացնել Կայանի կառուցման ավարտը հավաստող՝ Հանձնաժողովի սահմանած կարգով պահանջվող փաստաթղթերը:
16. Լիցենզավորված անձը (10 ՄՎտ և ավելի տեղակայված հզորությամբ Կայանների դեպքում) պարտավոր է կատարել էլեկտրաէներգետիկական համակարգի օպերատորի հրահանգները՝ համաձայն ցանցային կանոնների:
17. Սույն լիցենզիան չի կարող այլ անձանց օգտագործման տրվել, օտարվել կամ գրավադրվել, իսկ դրանով ամրագրված էլեկտրական էներգիայի արտադրության գործառույթը որևէ ձևով փոխանցվել այլ անձի, բացառությամբ օրենքով նախատեսված դեպքերի:
18. Սույն լիցենզիայի գործողությունը չի տարածվում Լիցենզավորված անձի հետ համատեղ, այդ թվում՝ համատեղ գործունեության պայմանագրով գործունեություն իրականացնող այլ անձանց, ինչպես նաև Լիցենզավորված անձի մասնակցությամբ հիմնադրված կամ գործող իրավաբանական անձանց վրա:
19. Լիցենզավորված անձը պարտավոր է ապահովել լիցենզավորված գործունեության իրականացման համար անհրաժեշտ և այդ գործունեության մեջ ներգրավված գույքի հասանելիությունը Հանձնաժողովի ներկայացուցիչների համար:
20. Լիցենզավորված անձի կողմից իրականացվող տնտեսական այլ գործունեությունը չպետք է վտանգի սույն լիցենզիայի պայմանների պատշաճ կատարումը, իսկ լիցենզավորված գործունեության հաշվապահական հաշվառումը պետք է առանձնացված լինի Լիցենզավորված անձի կողմից իրականացվող այլ գործունեության հաշվապահական հաշվառումից:
21. Լիցենզավորված անձը պարտավոր է Հանձնաժողովի կողմից սահմանված կարգերին և ձևերին համապատասխան լիցենզավորված գործունեության մասին տեղեկատվություն և հաշվետվություններ ներկայացնել Հանձնաժողով:
22. Լիցենզավորված անձը պարտավոր է Հանձնաժողովի պահանջով ներկայացնել լիցենզավորված գործունեության վերաբերյալ սպառիչ տեղեկատվություն, ինչպես նաև պատասխանել Հանձնաժողովի գրավոր հարցադրումներին 10 աշխատանքային օրվա ընթացքում, եթե Հանձնաժողովի կողմից այլ ժամկետներ սահմանված չեն:

23. Լիցենզավորված անձը պատասխանատվություն է կրում Հանձնաժողով ներկայացրած լիցենզավորված գործունեության մասին հաշվետվությունների և այլ տեղեկատվության հավաստիության համար:

24. Լիցենզավորված անձի և շուկայի մասնակիցների կողմից միմյանց, ինչպես նաև Հանձնաժողով ներկայացվող տեղեկությունը (փաստաթուղթը) հրապարակային է, եթե այն օրենքի համաձայն չի համարվում գաղտնի:

25. Լիցենզավորված անձը պարտավոր է Հանձնաժողովին անմիջապես հայտնել այն հանգամանքների մասին, որոնք հանգեցրել են սույն լիցենզիայի պայմանների խախտումների կամ կարող են դառնալ սույն լիցենզիայի պայմանների խախտումների անմիջական պատճառ:

26. Սույն լիցենզիայի պայմաններով նախատեսված իրազեկումը, այդ թվում փաստաթղթերի հանձնումը, կատարվում է օրենքով սահմանված կարգով և ժամկետներում:

4. ԼԻՑԵՆԶԱՎՈՐՎԱԾ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱՀՍԿՈՒՄԸ

27. Լիցենզավորված գործունեության վերահսկումն իրականացնում է Հանձնաժողովը:

28. Հանձնաժողովը օրենքներով և դրանց հիման վրա ընդունված՝ իր իրավական ակտերով սահմանված դեպքերում և կարգով, Լիցենզավորված անձի գործունեությունը Օրենքին, Հանձնաժողովի իրավական ակտերին և լիցենզիայի պայմաններին համապատասխանության ստուգման Հանձնաժողով ներկայացվող հաշվետվությունների և տեղեկատվության հավաստիության, գնահատման համար իրականացնում է Լիցենզավորված անձի գործունեության մոնիտորինգ:

29. Հանձնաժողովի ներկայացուցիչներն ունեն ազատ մուտքի իրավունք Լիցենզավորված անձի տարածք՝ Հանձնաժողովի սահմանած կարգով:

5. ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ԿՈՂՄԻՑ ԿԻՐԱՌՎՈՂ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆԸ

30. Լիցենզավորված անձի կողմից Օրենքի դրույթները, Հանձնաժողովի ընդունած իրավական ակտերը չկատարելու կամ ոչ պատշաճ կատարելու դեպքում Հանձնաժողովն իրավասու է կիրառելու Օրենքով նախատեսված պատասխանատվության միջոցները, վերականգնելու մինչև խախտումը եղած դրույթները, կատարելու դրանից բխող գործողություններ (այդ թվում՝ հաշվարկ, վերահաշվարկ և այլն), ինչպես նաև տալ դրանց կամ խախտումը վերացնելու վերաբերյալ հանձնարարականներ՝ հաշվի առնելով «Հանրային ծառայությունները կարգավորող մարմնի մասին» օրենքով սահմանված առանձնահատկությունները:

31. Լիցենզավորված անձը սույն լիցենզիայի պայմանների 30-րդ կետում նշված խախտումների համար պատասխանատվություն չի կրում, եթե դրանք հետևանք են ֆորս մաժորի: Ֆորս մաժորին առնչվող իրավահարաբերությունների նկատմամբ կիրառվում են շուկայի կանոններով նախատեսված կարգավորումները, այնքանով, որքանով դրանք վերաբերելի են սույն լիցենզիայի պայմանների նկատմամբ:

32. Լիցենզավորված անձի կամ Հանձնաժողովի նախաձեռնությամբ սույն լիցենզիայի գործողությունը դադարեցնելու դեպքում Հանձնաժողովը և Լիցենզավորված անձը ղեկավարվում են Օրենքով և օրենսդրությամբ:

6. ԼԻՑԵՆԶԻԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ՎԵՐԱՁԵՎԱԿԵՐՊՈՒՄԸ

33. Սույն լիցենզիայում փոփոխություններ կարող են կատարվել Լիցենզավորված անձի կամ Հանձնաժողովի նախաձեռնությամբ՝ Հանձնաժողովի կողմից սահմանված կարգով:

34. Հանձնաժողովի նախաձեռնությամբ սույն լիցենզիայի փոփոխությունները կատարվում են Լիցենզավորված անձի համաձայնությամբ, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ նախատեսվող փոփոխություններն անհրաժեշտ են օրենքների և նորմատիվ իրավական ակտերի պատշաճ կատարումն ապահովելու համար:

35. Լիցենզավորված անձի վերակազմակերպման կամ նրա անվանման կամ գտնվելու վայրի փոփոխման դեպքում Լիցենզավորված անձը պարտավոր է այդ փոփոխություններն իրավական ուժ ստանալու օրվանից սկսած 15 օրյա ժամկետում լիցենզիայի վերաձևակերպման հայտ ներկայացնել Հանձնաժողով, բացառությամբ օրենքով նախատեսված դեպքերի:

36. Սույն լիցենզիայի պայմաններում հասկացություններն ունեն Օրենքով և շուկայի կանոններով սահմանված նշանակությունը:

«ՍՈՒՆՆԱԲՈՂՈՎԻ ԳԼԽԱՎՈՐ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ» սահմանափակ պատասխանատվության ընկերություն

(ընկերության անվանումը)

Հայաստանի Հանրապետություն, քաղաք Երևան, Ամիրյան փողոց 27, տարածք 7

(գտնվելու վայրը)

ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ԳԼԽԱՎՈՐ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ՝

Ա. ՍԱՖԱՐՅԱՆ

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 5՝ ՊԵՏԱԿԱՆ ՌԵԳԻՍՏՐԻ ՎԿԱՅԱԿԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ
ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ
ԻՐԱՎԱԲԱՐՈՒԹՅԱՆ ԱՆՁԱՆՑ ՊԵՏԱԿԱՆ ՌԵԳԻՍՏՐ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՄԻԱՄԵԱԿԱՆ ԳՐԱՆՑԱՄԱՏՅԱՆԻՑ ՔԱՂՎԱԾՔ առ 2023-12-01

«ՍՈՒԱՐ ՖԱՐՄ»

Սահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերություն (ՍՊԸ)

Գրանցման համար 286.110.1062717

Հիմնադրման տարի 2019

Գրանցման ամսաթիվ 2019-03-11

Գործունեության ժամկետ Անժամկետ

Կարգավիճակ Իրավաբանական անձի լուծարման գործընթացում գտնվելու կամ գործունեության (գոյության) դադարման մասին պետական միասնական գրանցամատյանում տեղեկություններ գրառված չեն:

Իրավաբանական անձի ծածկագիր (ՁԿԴ) 51501393

Հարկ վճարողի հաշվառման համար (ՀՎՀՀ) 02693678

Սոցիալական վճարների պարտավորությունների անձնական հաշվի քարտի համար (Ապահովարդի ծածկագիր) 43512717

Էլ. փոստ karen.arabyan@ambercapital.am

Կայք -

Գտնվելու վայրը

Հասցե Վ. ՍԱՐԳՍՅԱՆ Փ. / Շ / 10 / 98 տարածք ԿԵՆՏՐՈՆ
0010 ԵՐԵՎԱՆ ԵՐԵՎԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հեռախոս -

Գործադիր մարմնի ղեկավար

Պաշտոն Տնօրեն

Անուն Ազգանուն ԿԱՐԵՆ ԱՐԱԲՅԱՆ ՀԱՅԿԻ

Անձնագրային տվյալներ BA2258006 2015-09-01 004

Հասցե ՄԻԿՐՈՇՐԱՆ / 68 շ. / 10 քմ. ՀՐԱԶԴԱՆ 2301
ՀՐԱԶԴԱՆ ԿՈՏԱՅՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 6՝ ՀՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՌԻՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՀ Գեղարքունիքի մարզի Շողակաթ համայնքի Աղբերք գյուղի վարչական սահմաններում «Մոլար Ֆարմ» ՍՊԸ-ի կողմից արևային էներգակայանի կառուցման աշխատանքների համար նախատեսված տարածքում ծրագրի իրականացման արդյունքում հնագիտական և պատմա-մշակութային հուշարձանների վրա հնարավոր ազդեցության գահատական-եզրակացություն

Հայաստանը չափազանց հարուստ մշակութային ժառանգություն ունեցող երկիր է, որի ակունքները ձգվում են դեպի հազարամյակների խորքերը: Այստեղ հայտնի են շուրջ 33 000 պատմության և մշակույթի հուշարձաններ, ներկայացված 4500 առանձին համալիրներով, որոնք զբաղեցնում են մոտ 20 000 հեկտար ընդհանուր տարածք: Հայաստանի Հանրապետության տարածքում առկա հուշարձանները պաշտպանված են օրենքով և բաժանվում են տեղական և հանրապետական նշանակության: Դրանց մեջ հատկապես առանձնանում են թվով 80 համալիրներ, որոնք ունեն կարևորագույն պատմական, ճարտարապետական, գիտական, արվեստագիտական և մշակութային բացառիկ արժեք (ընդգրկում են մոտ 400 ճարտարապետական հուշարձաններ): Ոչ վաղ անցյալում դրանք ընդգրկված էին ԽՍՀՄ համամյութենական մշակութային և պատմական արժեք ներկայացնող հուշարձանների ցուցակում: Ներկայումս, ՅՈՒՆԵՍԿՈ-ի համաշխարհային մշակութային ժառանգության ցուցակը, որը, սկսած 1963 թ. համալրվել է առավելքան 630 պատմական հուշարձաններով և բնության տարածքներով ամբողջ աշխարհում, ներառում է նաև Հայաստանի տարածքի որոշ հուշարձաններ: Դրանց շարքում են Հաղպատի վանական համալիրը, Սանահնի վանական համալիրը և միջնադարյան կամուրջը, Էջմիածինն իր բազմաթիվ հուշարձաններով, Զվարթնոցի տաճարը, Գեղարդավանքի համալիրը և Ագատ գետի վերին հատվածը: Հայաստանի տարածքի այլ հուշարձաններ ևս նախապատրաստվում են ընդգրկվելու ՅՈՒՆԵՍԿՈ-ի ցուցակներում, որոնք են՝ Նորավանքի վանական համալիրը, պարսկական Կապույտ մզկիթը և միջնադարյան Հայաստանի մայրաքաղաք Դվինը: Այդ պատճառով մշակութային ժառանգության գահատումը և կառավարումը նման ծրագրերի իրականացման տարածքի համար գերակա խնդիր է և պահանջում է հնագետի փորձագիտական եզրակացություն: Հնագիտական փորձագիտության խնդիրներն են.

1. Բացահայտել ծրագրի իրականացման հնարավոր ազդեցությունները նյութական մշակույթի սկզբնաղբյուրների վրա, որոնք են շարժական և անշարժ հուշարձանները, հնավայրերը, կառուցվածքները և լանդշաֆտները, որոնք ունեն, հնագիտական, հնէաբանական, պատմական, ճարտարապետական, կրոնական, գեղագիտական կամ մշակութային նշանակություն;

2. Պատրաստել շրջակա միջավայրի ազդեցության գնահատման (ՇՄԱԳ) հաշվետվության հնագիտական բաղկացուցիչը՝ ներառյալ կառավարման պլանը (ԿՊ-ն), որոնք երկուսն էլ կնախապատրաստվեն ծրագիրը իրականացնող մարմնի (ԻՄ) աջակցությամբ, որն է «Սոլար Ֆարմ» ՍՊԸ -ն:

3. Կազմակերպել նախնական և դաշտային հետազոտություններ նախագծի իրականացման տարածքում առկա հնագիտական հուշարձանների համար, տեղորոշել և բնորոշել հայտնի և նոր հայտնաբերված հնավայրերը, հանդես գալ որոշակի առաջարկներով՝ կապված հուշարձանների վրա ազդեցության մեղմացման միջոցառումների մշակման հետ, որոնք պետք է արտացոլվեն ՇՄԱԳ հաշվետվության մեջ և ԿՊ-ում: Ներկայացվող ՇՄԱԳ հաշվետվության մեջ ուսումնասիրված միավորները պետք է բաժանվեն երկու խմբի՝ հուշարձաններ, որոնք կրում են ծրագրի իրականացման անմիջական ազդեցությունը և հուշարձաններ, որոնք չեն ազդվում ուղղակիորեն կամ ազդվում են անուղղակիորեն: Բոլոր ազդվող հուշարձանների համար ծրագրի իրականացումից առաջ պետք է ներկայացվեն որոշակի եզրակացություններ, որոնք հնարավորություն կտան գնահատել նախագծի բացասական ազդեցությունը մշակութային միավորների և նրանց պատմա-աշխարհագրական միջավայրի վրա:

«Սոլար Ֆարմ» ՍՊԸ-ի կողմից 5,499.98 մՎտ հզորությամբ արևային էներգակայան հիմնելու համար նախատեսված 7,44489 հա ընդհանուր մակերեսով տարածքը գտնվում է ՀՀ Գեղարքունիքի մարզի Շողակաթ համայնքի Վարսեր գյուղի վարչական տարածքում (հողամասերի կադաստրային կոդեր՝ 05-009-0265-0077, 05-009-0265-0079, 05-009-0265-0023, 05-009-0265-0024, 05-009-0265-0083)՝ համանուն բնակավայրից հարավ-արևմուտք, հարևան Շողակաթ (նախկին Շորժա) համայնքի վարչական տարածքի սահմանագծին (**Քարտեզներ 1 և 1ա**):

Երկրաբանական և երկրաձևաբանական տեսանկյունից ուսումնասիրվող

տարածքն իրենից ներկայացնում է Սևանի լեռնաշղթայի հարավ-արևելյան ստորոտներում՝ Աղբերք գետի ակունքների երկայնքով տարածվող մի հատված, որն ունի հիմնականում հարթ՝ ոչ խորը գետերի ձորակներով կտրարտված՝ ռելիեֆ: Նրան բնորոշ են սևահողային ծածկույթն ու ծովի մակերևույթից միջինում 1970-1990 մ բարձրության վրա գտնվող ալպյան մարգագետինները (**Լուսանկար 2**):

Ծրագրի իրականացման ազդեցության գոտում հայտնվող պատմա-մշակութային միավորների բացահայտման և տեղայնացման համար սկզբնական փուլում օգտվել ենք Հայաստանի Հանրապետության Պատմության և մշակույթի անշարժ հուշարձանների պետական ցուցակ, Գեղարքունիքի մարզ (տե՛ս Հավելված ՀՀ կառավարության 2002 թ., Հունվարի 9-ի, N80-Ն որոշման) փաստաթղթից, որտեղ Աղբերք բնակավայրում 4.9.1. դասիչի տակ գրանցված է ընդամենը մեկ հուշարձան՝ 17-18-րդ դդ. միջնադարյան գերեզմանոցը, որը գյուղից գտնվում է 10 կմ հյուսիս-արևմուտք և ուսումնասիրվող տարածքից հեռու է այնքան, որ արևային կայանի կառուցումը նրա վրա որևէ կերպ ազդել չի կարող: Տարածքին մոտ գտնվող Շողակաթ (նախկին Շորժա) բնակավայրի վարչական սահմաններում գրանցված հուշարձանները ևս գտնվում են նշանակալի հեռավորության վրա և ազդեցության ենթարկվել չեն կարող:

Բացի ցուցակներում ներառված հուշարձանները, անհրաժեշտ է տեղայնացնել տարբեր արշավախմբերի ուսումնասիրության շնորհիվ հայտնաբերված հնավայրերը, որոնք դոնս ընդգրկված չեն հուշարձանների պետական ցանկում, ունեն կամ չունեն նորահայտ հուշարձանի կարգավիճակ, սակայն անկախ դրանից, ենթակա են պահպանման պատմության և մշակույթի անշարժ հուշարձանների ու պատմական միջավայրի պահպանության և օգտագործման մասին ՀՀ օրենքի Հոդված 20-ով. Նորահայտ հուշարձանների պահպանության և անվթարության ապահովումը, որը սահմանում է՝ պատմական, գիտական, գեղարվեստական կամ մշակութային այլ արժեք ունեցող նոր հայտնաբերված կամ նոր արժեքավորված օբյեկտն ստանում է նորահայտ հուշարձանի կարգավիճակ և պահպանվում է մինչև հուշարձանների պետական ցուցակում ընդգրկվելը՝ օրենսդրությամբ սահմանված կարգով: Նորահայտ հուշարձանը տնօրինող իրավաբանական կամ ֆիզիկական անձը

պարտավոր է ապահովել դրա անվթարությունը, իսկ պետության կողմից այն վերցնելու դեպքում սեփականատիրոջ կրած վնասը փոխհատուցվում է օրենսդրությամբ սահմանված կարգով: Հուշարձանի հայտնաբերման փաստը թաքցնող, այն հաշվառելու և ուսումնասիրելու համար արգելքներ ստեղծող, ինչպես նաև գտածոները ոչնչացնող կամ յուրացնող անձը պատասխանատվություն է կրում Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված կարգով:

Սևանի ավազանում 1994-2000 թթ. հնագիտական ուսումնասիրություններ է իրականացրել հայ – իտալական համատեղ արշավախումբը, որի արդյունքում արձանագրվել են մեծ քանակի բրոնզ-երկաթիդարյան և ավելի ուշ հնագիտական դարաշրջաններին վերաբերող նյութեր և հնավայրեր, սակայն ուսումնասիրվող տարածքի հետ առնչվող որևէ փաստագրում առկա չէ (տե՛ս Biscione et al. Eds. 2002): Տեղում իրականացված հնագիտական որևէ ուսումնասիրության մասին տեղեկատվություն չի հաջողվել գտնել նաև հրատարակություններում և հաշվետվություններում:

Եվ վերջապես ս.թ. ապրիլի 14-ին իրականացվել է տարածքի դաշտային-հնագիտական հետազոտություն: Աանհրաժեշտ է նշել, որ այն տարածվում է նախալեռնային գոտում, ծովի մակերևույթից 1970-1990 մ բարձրություն ունեցող նիշերի միջակայքում՝ որին բնորոշ է մերձալպյան բուսականությունը: Տեղանքի հնագիտական ուսումնասիրության արդյունքում պարզվեց, որ այն ժամանակին ենթարկվել է մելիորացիայի, հարթեցվել, տեղում իրականացվել է քարհավաք և երկար տարիներ այն օգտագործվել է գյուղատնտեսական նպատակներով (որպես արոտավայր): Ուստի, եթե այստեղ հնագիտական հուշարձաններ անգամ եղել են, ապա արտաքին նշաններ չեն պահպանվել (**Լուսանկարներ 1-3**): Ստուգվել են տարածքում առկա քարակույտերը, որոնք ոչ այլ ինչ են քան ժամանակին իրականացված քարհավաքների մնացորդները (**Լուսանկար 4**): Ուսումնասիրության են ենթարկվել նաև տարածքի երկրաբանական հետախուզման համար իրականացված խրամուղու շերտագրական կտրվածքը, որը ներկայացված է ժամանակակից բուսահողի և գետային նստվածքների՝ զլաքարերի հերթափոխով (վերից վար): Այս հետազոտության արդյունքում պատմա-մշակութային որևէ միավոր կամ դրանց հետքեր չեն փաստագրվել (**Լուսանկարներ 5-6**):

Ամփոփելով ներկայացված տեղեկատվությունը կարող ենք նշել, որ Շողակաթ համայնքի Աղբերք գյուղի վարչական սահմաններում «Սոլար Ֆարմ» ՍՊԸ-ի կողմից արևային էներգակայան հիմնելու համար նախատեսված, ընդհանուրը՝ 7,44489 հա մակերեսով տարածքը պատմա-մշակութային միավորների վրա հնաարավոր բացասական ազդեցության տեսանկյունից ռիսկեր չունի, քանի որ այստեղ պատմա-մշակութային միավորներ չեն փաստագրվել:

Հայկ Հայդոսյան
ՀՀ ԳԱԱ Հնագիտության և ազգագրության
Ինստիտուտ, Վաղ Հնագիտության բաժնի
Կրտսեր գիտաշխատող

Բորիս Գասպարյան
ՀՀ ԳԱԱ Հնագիտության և ազգագրության
Ինստիտուտ, Վաղ Հնագիտության բաժնի
Գիտաշխատող

Դմիտրի Առաքելյան
ՀՀ ԳԱԱ Երկրաբանության ինստիտուտ
Գիտաշխատող

29.04.2024 թ.

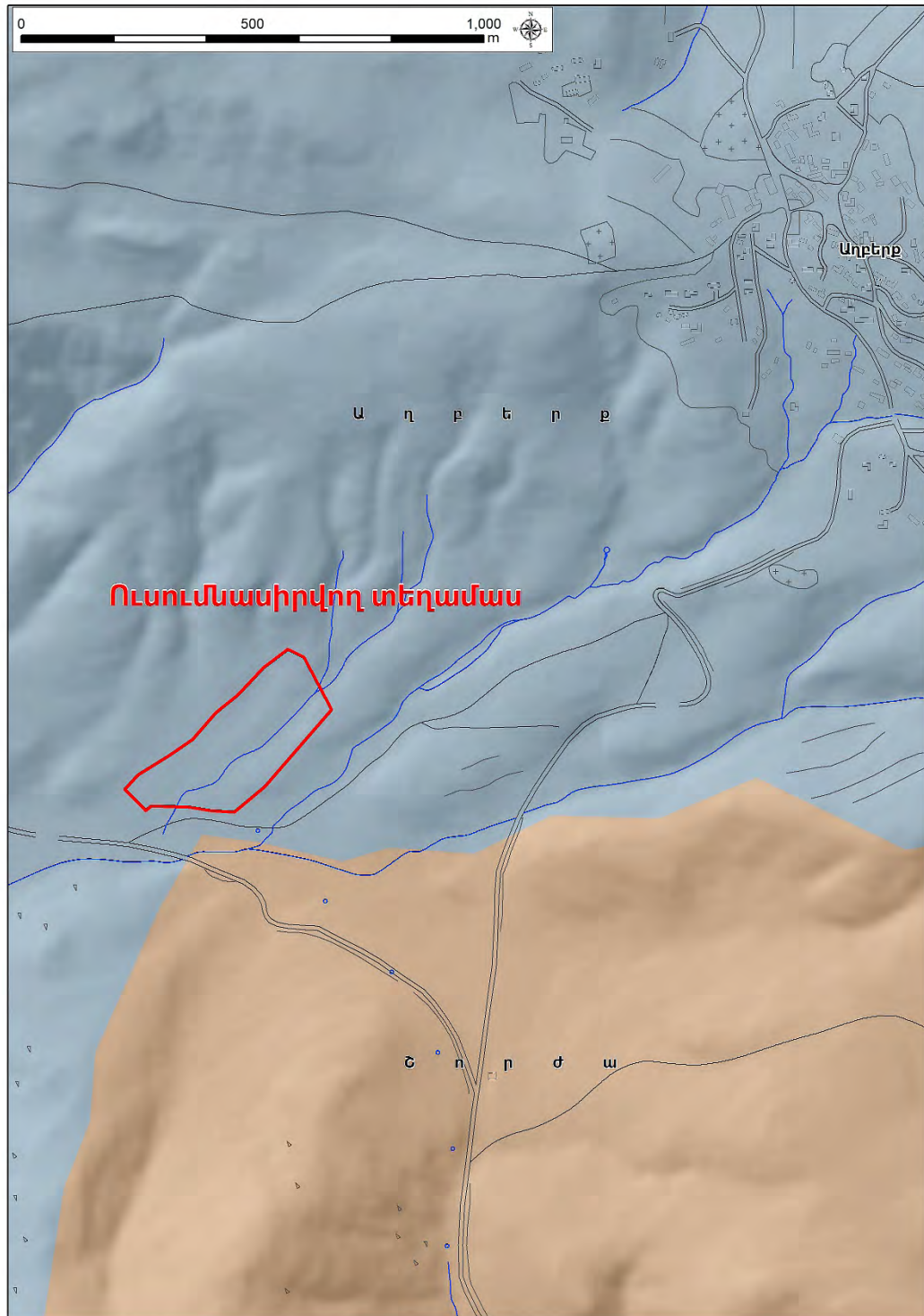
Օգտագործված գրականության ցանկ

1. Պետական ցուցակ Հայաստանի Հանրապետության պատմության և մշակույթի անշարժ հուշարձանների՝ Գեղարքունիքի մարզ, Հավելված ՀՀ կառավարության 2002 թ., Հունվարի 9-ի, N80-Ն որոշման,
2. Геология Армянской ССР, т. I, Геоморфология, Ответственный редактор Н.В. Думитрашко, Издательство Академии Наук Армянской ССР, Ереван, 1962;
3. Геология Армянской ССР, т. II, Стратиграфия, Ответственный редактор К.Н. Паффенгольц, Издательство Академии Наук Армянской ССР, Ереван, 1964;
4. Biscione R., Hamayakyan S., Parmegiani N., (Eds.), With contributions by R. Biscione, A. Gevorkyan, H. Hakobyan, S. Hmayakyan N. Parmegiani, M. Poscolieri, M. Salvini, H. Sanamyan, Y.V. Sayadyan, G. Tumanyan, N. Yengibaryan, The North-Eastern Frontier, Urartians and Non-Urartians in the Sevan Lake Basin, I. The Southern Shores, CNR, Istituto Di Studi Sulle Civiltà Dell'EgeoE Del Vicino Oriente, Roma, 2002, ISBN 88-87345-06-6, 470 pp.

Քարտեզներ և լուսանկարներ

Քարտեզ 1

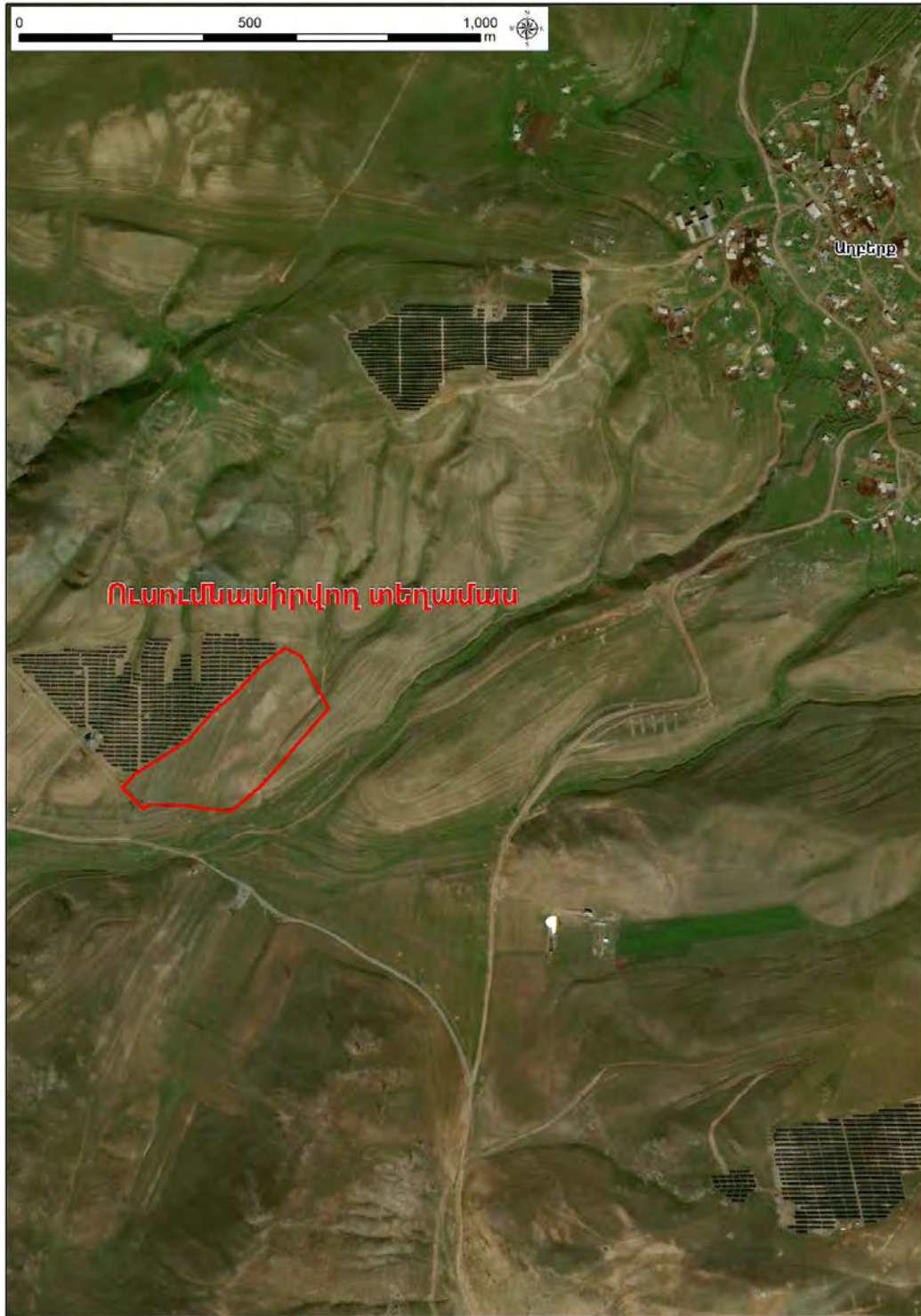

Շողակաթ համայնքի Աղբերք գյուղի վարչական սահմաններում գտնվող «Մուլար Ֆարմ» ՍՊԸ-ի կողմից արևային էներգակայանի կառուցման աշխատանքների համար նախատեսված 7,44489 հա ընդհանուր մակերեսով տարածքը

Քարտեզ 1ա

Շողակաթ համայնքի Աղբերք գյուղի վարչական սահմաններում գտնվող «Մուլար Ֆարմ» ՍՊԸ-ի կողմից արևային էներգակայանի կառուցման աշխատանքների համար նախատեսված 7,44489 հա ընդհանուր մակերեսով տարածքը

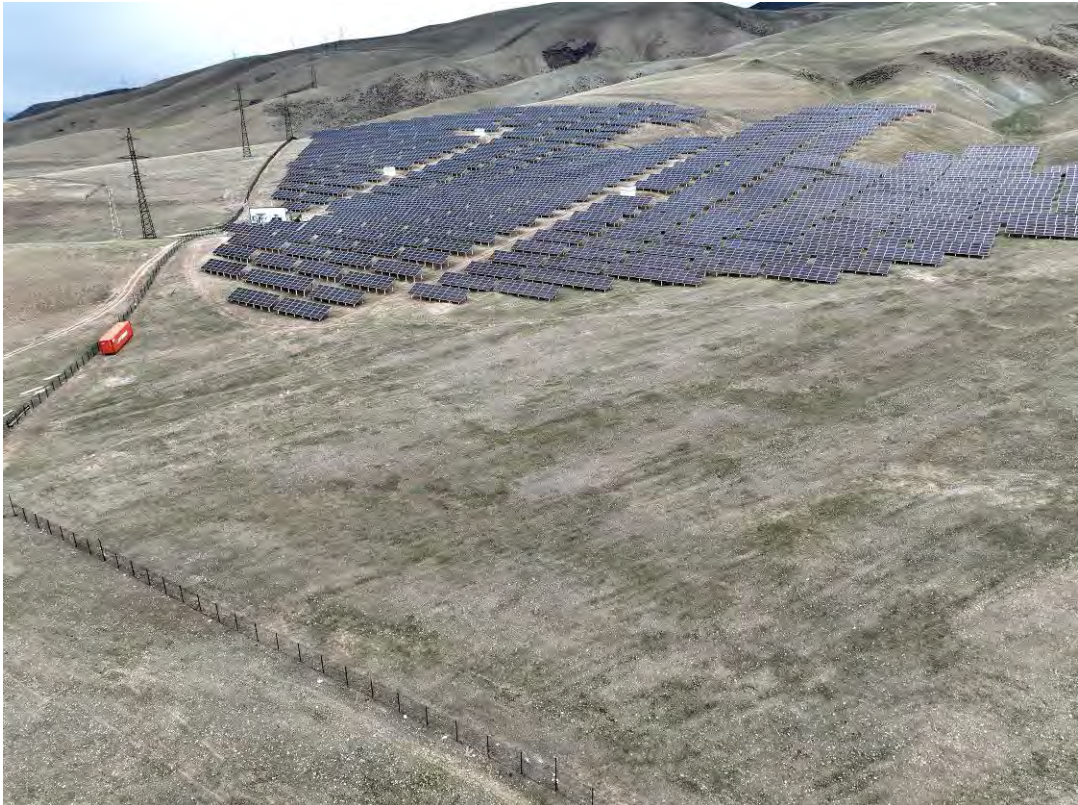

Լուսանկար 1. «Սոլար ֆարմ» ընկերության կողմից Շողակաթ համայնքի Աղբերք գյուղի սահմաններում արևային կայան կառուցելու համար նախատեսված տարածքը (օդալուսանկար)

Լուսանկար 2. «Սոլար ֆարմ» ընկերության կողմից Շողակաթ համայնքի Աղբերք գյուղի սահմաններում արևային կայան կառուցելու համար նախատեսված տարածքի հյուսիս-արևելյան հատվածը

Լուսանկար 3. «Սոլար ֆարմ» ընկերության կողմից Շողակաթ համայնքի Աղբերք գյուղի սահմաններում արևային կայան կառուցելու համար նախատեսված տարածքի հարավ-արևմտյան հատվածը (օդայուսանկար)

Լուսանկար 4. Ուսումնասիրվող տարածքի հարևանությամբ փաստագրված քարհավաքներ

Լուսանկար 5. «Սուլար Ֆարմ» ընկերության կողմից Աղբերքի արևային կայանի շինարարության համար ընտրված տարածքի նստվածքների շերտագրական կտրվածքը

Լուսանկար 6. «Սուլար Ֆարմ» ընկերության կողմից Աղբերքի արևային կայանի շինարարության համար ընտրված տարածքի նստվածքների շերտագրական պատկերը